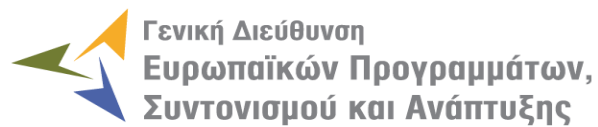

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

**ΓΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ 2021 – 2027
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΑΛΙΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

ΙΟΥΛΙΟΣ 2020

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο παρόν έγγραφο, καταγράφονται οι στρατηγικοί στόχοι και οι επενδυτικές προτεραιότητες, στα πλαίσια των οποίων θα αξιοποιηθούν οι πόροι που θα λάβει η Κύπρος από τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής και της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την περίοδο 2021 – 2027. Σκοπός της ετοιμασίας του παρόντος εγγράφου είναι να αποτελέσει το περίγραμμα στα πλαίσια του οποίου θα διαμορφωθούν στη συνέχεια τα προγραμματικά έγγραφα (Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Προγράμματα) που θα στηρίζουν τις παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από τις εν λόγω Ευρωπαϊκές Πολιτικές.

Το έγγραφο του Επενδυτικού Σχεδιασμού καταρτίστηκε με βάση τις προτάσεις που λήφθηκαν από τα Υπουργεία/Υφυπουργεία κατά την 1^η φάση της Διαβούλευσης, η οποία ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2019. Παράλληλα, λήφθηκαν υπόψη, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Κανονιστικό Πλαίσιο των Ταμείων της ΕΕ, οι Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο για τα έτη 2019 και 2020, περιλαμβανομένου του Παραρτήματος Δ - με τις κατευθύνσεις της ΕΕ σχετικά με τις επενδυτικές προτεραιότητες της Κύπρου για την Πολιτική Συνοχής, οι αντίστοιχες Ανά Χώρα Συστάσεις και το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου. Όσον αφορά σε εθνικό επίπεδο, η εκπόνηση του εν λόγω εγγράφου βασίστηκε στην εθνική αναπτυξιακή στρατηγική όπως περιγράφεται στη Δήλωση Κυβερνητικής Στρατηγικής 2020-2022 και στις επί μέρους τομεακές στρατηγικές. Το κείμενο έχει τύχει της έγκρισης του Υπουργού Οικονομικών ώστε να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω διαβούλευση με τους φορείς του δημόσιου, του ευρύτερου δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, περιλαμβανομένων των κοινωνικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών και άλλων φορέων, τηρουμένων των αρχών της εταιρικότητας και της πολύ-επίπεδης διακυβέρνησης.

Σημειώνεται ότι, οι διαδικασίες καταρτισμού του παρόντος εγγράφου ξεκίνησαν από το β' εξάμηνο του 2019, δηλαδή πριν την έναρξη της κρίσης της πανδημίας στην Κύπρο. Επομένως, παρόλο που γίνεται αναφορά στις πρόσφατες εξελίξεις, στο παρόν στάδιο δεν είναι ακόμα μετρήσιμες οι επιπτώσεις της πανδημίας στην οικονομία και στον κοινωνικό ιστό της Κύπρου, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα.

Κάτω από αυτές τις ιδιάζουσες συνθήκες, το εν λόγω έγγραφο αναμένεται να αναδιαμορφωθεί, ώστε να ληφθούν υπόψη τα νέα δεδομένα και οι ανάγκες που προέκυψαν από τις εξελίξεις στην κυπριακή οικονομία. Ως εκ τούτου, είναι καθοριστικής σημασίας η υποβολή εισηγήσεων και προτάσεων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ώστε να ληφθούν υπόψη στον καταρτισμό των Προγραμματικών Εγγράφων 2021-2027. Οι εισηγήσεις/προτάσεις θα πρέπει να στοχεύουν πρώτιστα στην επαναδραστηριοποίηση και ανάπτυξη μιας εύρωστης οικονομίας, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, στη διατήρηση και δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας, στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, στην προστασία του περιβάλλοντος και στο μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις εθνικές ιδιαιτερότητες όσο και τις προτεραιότητες και περιορισμούς/πλαίσιο που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	6
ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1: Μια εξυπνότερη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού	8
1.1 Έρευνα και Καινοτομία	8
1.2 Ψηφιακή Πολιτική	11
1.3 Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ)	16
ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2: Μια πιο πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων	20
2.1 Ενέργεια	20
2.2 Κλιματική Αλλαγή	23
2.3 Κυκλική Οικονομία	26
2.4 Βιώσιμη Διαχείριση Υδάτων	29
2.5 Προώθηση της βιώσιμης αλιείας και της διατήρησης των θαλάσσιων βιολογικών πόρων	31
2.6 Ανταγωνιστική και βιώσιμη υδατοκαλλιέργεια	33
2.7 Ενίσχυση της διεθνούς διακυβέρνησης για βιώσιμη διαχείριση θαλασσών	35
ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3: Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ	37
3.1 Μεταφορές	37
3.2 Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα	40
Στόχος Πολιτικής 4: Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων	43
4.1 Απασχόληση	43
4.2 Κοινωνική Πολιτική	46
4.3 Εκπαίδευση / Κατάρτιση / Διά Βίου Μάθηση	50
4.4 Υγεία	54
4.5 Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και κοινωνική καινοτομία	56
Στόχος Πολιτικής 5: Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες, μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών	58
5.1 Αστικές Περιοχές	58
5.2 Αγροτικές και Παράκτιες Περιοχές	61

Το παρόν έγγραφο οριοθετεί το πλαίσιο εντός του οποίου θα περιληφθούν έργα και δράσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν από τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής και της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής της ΕΕ την περίοδο 2021 – 2027. Τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής είναι: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+), και το νέο Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης το οποίο θα αποτελέσει το χρηματοδοτικό μέσο για την υλοποίηση της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ), είναι το Ταμείο που χρηματοδοτεί την υλοποίηση της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι στρατηγικές επιδιώξεις της ΕΕ, οι περιορισμοί που τίθενται στο Κανονιστικό Πλαίσιο των Ταμείων, οι οικονομικοί πόροι που τελικά θα κατανεμηθούν στην Κύπρο, σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή πολιτική και τις προτεραιότητες της κυβέρνησης, όπως επίσης και η διαμόρφωση της οικονομικής πορείας της χώρας, θα καθορίσουν το περίγραμμα στο οποίο θα επιλεγούν οι δράσεις για συγχρηματοδότηση από τα εν λόγω Ταμεία κατά την περίοδο 2021 - 2027.

Η αρχιτεκτονική του Εγγράφου ακολουθεί τη δομή των πέντε Στόχων Πολιτικής που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο 2021-2027, οι οποίοι είναι σε πλήρη ευθυγράμμιση με τους εθνικούς αναπτυξιακούς στόχους, όπως περιγράφονται στη Δήλωση Κυβερνητικής Στρατηγικής 2020-2022 και στις επί μέρους τομεακές στρατηγικές.

Οι πέντε Στόχοι Πολιτικής της ΕΕ οι οποίοι εξειδικεύονται μέσω των Ειδικών Στόχων και οι οποίοι ορίζονται στις προτάσεις του Κανονιστικού Πλαισίου των Ταμείων της ΕΕ για την περίοδο 2021 – 2027 είναι:

1. Μια πιο έξυπνη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού
 - 1.1 Ενίσχυση της Έρευνας και Καινοτομίας
 - 1.2 Εκμετάλλευση των οφελών της Ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις
 - 1.3 Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων εργασίας
2. Μια πιο πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης των κινδύνων
 - 2.1 Προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
 - 2.2 Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, πρόληψη κινδύνων και ανθεκτικότητα στις καταστροφές
 - 2.3 Προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία
 - 2.4 Προαγωγή της Βιώσιμης Διαχείρισης Υδάτων
 - 2.5 Προώθηση της βιώσιμης αλιείας
 - 2.6 Συμβολή στην επισιτιστική ασφάλεια της ΕΕ μέσω της ανταγωνιστικής και βιώσιμης υδατοκαλλιέργειας και των ανταγωνιστικών και βιώσιμων αγορών

- 2.7 Ενίσχυση της διεθνούς διακυβέρνησης των θαλασσών και καθιέρωση ασφαλών προστατευόμενων, καθαρών και με βιώσιμη διαχείριση θαλασσών
3. Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών (ΤΠΕ)
- 3.1 Ενίσχυση ψηφιακής διασυνδεσιμότητας
- 3.2 Βιώσιμες, ανθεκτικές, έξυπνες και ασφαλείς μεταφορές
- 3.3 Προαγωγή της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας
4. Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων
- 4.1 Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία
- 4.2 Προώθηση της κοινωνικής συνοχής
- 4.3 Προώθηση της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση, ενίσχυση της κατάρτισης και προώθηση της δια βίου μάθησης
- 4.4 Ενίσχυση των συστημάτων Υγείας
- 4.5 Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και κοινωνική καινοτομία
5. Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες, μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών
- 5.1 Ενίσχυση της ολοκληρωμένης κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές
- 5.2 Ενίσχυση της ολοκληρωμένης κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ασφάλειας, των αγροτικών και παράκτιων περιοχών.

Η κυπριακή οικονομία μετά από τις δυσμενείς επιπτώσεις της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2013, επέστρεψε το 2015 σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, σημειώνοντας από το 2016 μέχρι το 2018 τις υψηλότερες επιδόσεις στο ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ στην ΕΕ, ο οποίος το 2019 έφτασε στο 3,2%¹.

Η συνετή δημοσιονομική πολιτική οδήγησε σε σταθεροποίηση της οικονομίας και επανάκτηση της εμπιστοσύνης της χώρας στις διεθνείς αγορές, ενώ οι προσπάθειες που κατέβαλε η κυβέρνηση με μια σειρά στοχευμένων πολιτικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων οδήγησαν σε επαναδραστηριοποίηση της οικονομίας και ενθάρρυνση του επιχειρηματικού κλίματος και των επενδύσεων, δημιουργώντας συνθήκες σταθερότητας και βιώσιμης ανάπτυξης.

Ως αποτέλεσμα, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 7,1% το 2019, συγκλίνοντας περισσότερο με τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (6,7%). Παράλληλα, τα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας και ανεργίας των νέων, παρόλο που εξακολουθούν να είναι υψηλά, μειώθηκαν το 2019 σε 2,1% και 16,6% αντίστοιχα (σε σχέση με 6,1% και 38,9% το 2013, που ήταν το έτος με τα υψηλότερα ιστορικά ποσοστά)².

Το δημόσιο χρέος για το 2019 έφτασε στο 96% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2018, ενώ κρίθηκε βιώσιμο σύμφωνα με τα σενάρια της άσκησης ευαισθησίας του χρέους³. Επίσης, το δημοσιονομικό ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό κατά 3,8% του ΑΕΠ για το 2019.

Οι ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες και οι θετικές εκτιμήσεις για περαιτέρω ανάπτυξη και ενδυνάμωση της οικονομίας, διακόπηκαν απρόσμενα λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού. Η πανδημία, όπως σε παγκόσμιο επίπεδο, έτσι και στην Κύπρο δημιούργησε ένα μεγάλο σοκ στην οικονομία με σοβαρές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες. Η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσω των «Προγραμμάτων Στήριξης» που έχει ανακοινώσει μέχρι σήμερα, έχει λάβει σειρά στοχευμένων μέτρων, επιδιώκοντας αφενός τη στήριξη της οικονομίας και τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων και αφετέρου τη γρήγορη ανάκαμψη και επαναδραστηριοποίηση της οικονομίας. Τα μέτρα αυτά αναμένεται να απορροφήσουν μεγάλο μέρος του αρνητικού αντίκτυπου της πανδημίας στην κυπριακή οικονομία, στηρίζοντας κατά κύριο λόγο τις επιχειρήσεις, που αποτελούν τον παραγωγικό ιστό της οικονομίας, καθώς και τη διατήρηση των θέσεων απασχόλησης.

Σύμφωνα με τις οικονομικές προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών για το έτος 2020⁴, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ της Κύπρου εκτιμάται ότι θα είναι αρνητικός της τάξης του -7,3%, το δημοσιονομικό έλλειμμα αναμένεται να κυμανθεί στο -7% του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος να αυξηθεί στο 117% του ΑΕΠ, ενώ η ανεργία επίσης να αυξηθεί στο 9%. Με βάση τις πρόσφατες θερινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵, το ΑΕΠ της Κύπρου αναμένεται να συρρικνωθεί κατά 7,75% το 2020 και είναι κοντά στην αντίστοιχη εκτίμηση για την οικονομία της ΕΕ-27 (-8,3%).

¹ Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί, Ιούνιος 2020

² Πηγή: Eurostat, (Ιούνιος 2020), για όλα τα Στατιστικά στοιχεία της ανεργίας

³ Υπουργείο Οικονομικών, Οικονομικές Εξελίξεις 2019 και Προοπτικές 2020-2022, Οκτώβριος 2019

⁴ Stability Programme 2020-2023, April 2020

⁵ Summer 2020 Economic Forecasts, 7 July 2020

Η ανάκαμψη της κυπριακής οικονομίας θα εξαρτηθεί κυρίως από την ύπαρξη ενός εύρωστου οικονομικού μοντέλου, που θα μπορεί να ανταποκρίνεται γρήγορα και με ευελιξία στις μεταβαλλόμενες και απρόβλεπτες καταστάσεις. Η πρόσφατη κρίση της πανδημίας αποτελεί μια ευκαιρία επαναξιολόγησης του κυπριακού οικονομικού μοντέλου για αντιμετώπιση των προκλήσεων, ώστε η οικονομία να εξέλθει από την κρίση ακόμα πιο εύρωστη και υγιής. Ως εκ τούτου, ο στόχος του Επενδυτικού Σχεδιασμού για την περίοδο 2021-2027, ο οποίος θα υλοποιηθεί μέσα από τη χρηματοδότηση της Πολιτικής Συνοχής και της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής ορίζεται ως εξής:

Η διαμόρφωση μιας εύρωστης και ανταγωνιστικής οικονομίας, μέσω έξυπνων, ψηφιακών, πράσινων και γαλάζιων δημόσιων επενδύσεων, με πλήρη απασχόληση και κοινωνική συνοχή

Οι βασικοί άξονες πολιτικής για επίτευξη του προαναφερθέντος Στόχου είναι:

- Αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων της οικονομίας,
- Έμφαση σε τομείς με υψηλή συνεισφορά στην ανάπτυξη και την αειφορία,
- Αύξηση της εξωστρέφειας της οικονομίας,
- Προώθηση της πράσινης ανάπτυξης και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής,
- Προώθηση της αποδοτικής χρήσης της ενέργειας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Ενίσχυση της έρευνας και καινοτομίας,
- Προώθηση του ψηφιακού μετασχηματισμού,
- Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και προώθηση της επιχειρηματικότητας, στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους,
- Προσέλκυση ξένων επενδύσεων,
- Εκσυγχρονισμός και βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Υπηρεσίας,
- Ενίσχυση της απασχόλησης με έμφαση στους νέους και στους μακροχρόνια άνεργους,
- Μείωση της φτώχειας και ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, στήριξη των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού,
- Αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού, ενίσχυση εκπαιδευτικού συστήματος,
- Περαιτέρω στήριξη του τομέα της υγείας,
- Ενίσχυση των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης για επίτευξη βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης.

Σημειώνεται ότι ο Τουρισμός ενώ αποτελεί τομέα προτεραιότητας για την κυβερνητική πολιτική εντούτοις δεν αναλύεται σε ξεχωριστή αυτόνομη ενότητα. Ο λόγος είναι ότι η αρχιτεκτονική του εγγράφου βασίστηκε στη δομή των στρατηγικών στόχων που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην οποία δεν ορίζεται ως ξεχωριστός αυτούσιος ειδικός στόχος ο Τουρισμός. Δράσεις που θα συμβάλλουν στην στήριξη και ενίσχυσή της ανταγωνιστικότητας του τομέα του Τουρισμού καταγράφονται και θα περιληφθούν κάτω από όλους τους Στόχους Πολιτικής ανάλογα με τις ανάγκες. Συγκεκριμένα: Στόχος 1: ψηφιοποίηση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ τουριστικών επιχειρήσεων, Στόχος 2: βελτίωση του περιβάλλοντος ώστε η Κύπρος να γίνει πιο ελκυστικός προορισμός, Στόχος 3: βελτίωση των μεταφορών, Στόχος 4: α) μέτρα επιμόρφωσης και εκπαίδευσης του προσωπικού που απασχολείται στην τουριστική βιομηχανία και β) προώθηση έργων για στήριξη του τουρισμού και του πολιτισμού με στόχο την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική καινοτομία, Στόχος 5: έργα υποδομών/εξωραϊσμού σε Δήμους και Κοινότητες και προώθηση αγροτουρισμού.

ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1: Μια πιο έξυπνη Ευρώπη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού

Ο Στόχος Πολιτικής 1 αποσκοπεί στη δημιουργία μιας πιο έξυπνης Ευρώπης μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου μετασχηματισμού. Με τη στήριξη των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ, θα υλοποιηθούν επενδύσεις στους τομείς της Έρευνας, της Καινοτομίας, του Ψηφιακού Μετασχηματισμού και της Επιχειρηματικότητας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει μεγάλη έμφαση στους τομείς του Στόχου Πολιτικής 1, καθώς σύμφωνα με το Κανονιστικό Πλαίσιο των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής, το 40%⁶ των πόρων που θα λάβει η Κύπρος από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), θα πρέπει να αξιοποιηθούν σε έργα κάτω από τον Στόχο Πολιτικής 1.

Ο Στόχος Πολιτικής 1 της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2021-2027, είναι σε πλήρη ευθυγράμμιση με το όραμα της Κύπρου όπως περιγράφεται στο Εθνικό Πλαίσιο Στρατηγικής για Έρευνα και Καινοτομία (INNOVATE Cyprus): *«Να καταστεί η Κύπρος μία δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία, με βασικούς πυρήνες ώθησης την έρευνα, την επιστημονική αριστεία, την καινοτομία, την τεχνολογική ανάπτυξη και την επιχειρηματικότητα, αποτελώντας περιφερειακό κέντρο στους βασικούς αυτούς τομείς»*. Όπως επίσης και με το όραμα για την επιχειρηματικότητα όπως περιγράφεται στη Δήλωση Πολιτικής για την Επιχειρηματικότητα *«Η ενίσχυση του επιχειρηματικού οικοσυστήματος ώστε αυτό να συμβάλει στην ανάπτυξη της οικονομίας, παρέχοντας τις κατάλληλες συνθήκες για επιτυχή και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας για δημιουργία προστιθέμενης αξίας στο σύνολο της οικονομίας»*.

1.1 Έρευνα και Καινοτομία

1.1.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Η Κύπρος αναγνωρίζει τη σημασία της Έρευνας και Καινοτομίας (Ε&Κ) ως ένα από τους βασικότερους μοχλούς της οικονομικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής ευημερίας, και τα τελευταία χρόνια καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για αύξηση των δαπανών και για ενίσχυση του τομέα με ενδυνάμωση του συστήματος διακυβέρνησής του, με επιστέγασμα τη δημιουργία του Υφυπουργείου Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής.

Οι δαπάνες σε Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) ως ποσοστό του ΑΕΠ, έχουν αυξηθεί από 0,48% το 2014 σε 0,56% το 2018⁷, υπερκαλύπτοντας τον εθνικό στόχο της Στρατηγικής Ευρώπης 2020 (0,50% για το 2020). Παρά τη σημαντική ενίσχυση του τομέα, οι δαπάνες Ε&Α ως ποσοστό του ΑΕΠ παραμένουν χαμηλές σε σύγκριση με το μέσο όρο της ΕΕ (2,12%), κατατάσσοντας την Κύπρο δεύτερη από το τέλος. Όσον αφορά στην Καινοτομία, σύμφωνα με την Έκθεση του European Innovation Scoreboard για το 2020, η Κύπρος βρίσκεται στο 89% του μέσου όρου της ΕΕ και κατατάσσεται στην κατηγορία «μέτρων καινοτόμων», ενώ έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια (82% και 87% το 2017 και 2018 αντίστοιχα).

⁶ Το ποσοστό αυτό είναι προκαταρκτικό και θα οριστικοποιηθεί όταν επέλθει συμφωνία στην ΕΕ για το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027

⁷ Eurostat, Μάιος 2019, προκαταρκτικά στοιχεία

Η χαμηλή ένταση της Ε&Κ οφείλεται στο μικρό μέγεθος της ερευνητικής κοινότητας, στον προσανατολισμό της οικονομίας σε προϊόντα και υπηρεσίες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, στην πολύ χαμηλή συμμετοχή των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες Ε&Κ και στο χαμηλό επίπεδο διασύνδεσης μεταξύ ερευνητικού και επιχειρηματικού τομέα. Στα δυνατά σημεία της Κύπρου εντοπίζονται η διεθνής ανταγωνιστικότητα της επιστημονικής κοινότητας (διεθνείς επιστημονικές συν-δημοσιεύσεις), το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, στοιχεία πνευματικής ιδιοκτησίας και αποτελέσματα πωλήσεων (αποτελέσματα καινοτομίας σε εξαγωγικά προϊόντα).

Με βάση την ανάλυση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η Κύπρος διαθέτει ένα μικρό αλλά αναπτυσσόμενο σύστημα Ε&Κ, το οποίο διαδραματίζει περιορισμένο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Υπάρχουν, ωστόσο, μεγάλες δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης, έτσι που να διαδραματίζουν αυξημένο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη στο μέλλον. Η κρίση που προέκυψε λόγω της πανδημίας έχει αναδείξει ακόμα περισσότερο την ανάγκη ανάπτυξης του τομέα της Ε&Κ ως βασικού πυλώνα για την έξοδο από την κρίση και τη δημιουργία μιας υγιούς και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

1.1.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Οι Στρατηγικές επιδιώξεις στον τομέα της Έρευνας και Καινοτομίας περιγράφονται στο Εθνικό Πλαίσιο Στρατηγικής για την Ε&Κ «Innovate Cyprus 2019/2023», το οποίο εγκρίθηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΣΕΚ) και είναι οι ακόλουθες:

- σημαντική αύξηση των δαπανών σε Ε&Κ, μέσω της ενίσχυσης των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, την αύξηση της συμμετοχής των επενδύσεων των επιχειρήσεων σε δραστηριότητες Ε&Κ και της ενίσχυσης της διασύνδεσης και συνεργασίας του ερευνητικού και επιχειρηματικού τομέα
- σημαντική βελτίωση των επιδόσεων στον τομέα της καινοτομίας, ώστε η Κύπρος να μεταβεί από την κατηγορία των «μέτριων καινοτόμων» στην κατηγορία των «ισχυρών καινοτόμων» χωρών της ΕΕ με βάση τους δείκτες επιδόσεων που σχετίζονται με την καινοτομία (European Innovation Scoreboard)⁸.

Το Εθνικό Πλαίσιο Στρατηγικής για Ε&Κ περιλαμβάνει μέτρα/δράσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση των επενδύσεων Ε&Κ από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα κάτω από εννέα πυλώνες: Διακυβέρνηση, Εθνική Στρατηγική Ε&Κ, Επιστημονική Αριστεία, Μεταφορά Γνώσης & Εμπορική Εκμετάλλευση, Καινοτόμος Επιχειρηματικότητα, Αλλαγή Κουλτούρας, Διεθνής Διάσταση, Επικοινωνία και Ψηφιακός Μετασχηματισμός.

Σημαντικό ρόλο στον εν λόγω σχεδιασμό διαδραματίζει η Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, η οποία εντοπίζει τους τομείς προτεραιότητας / οικονομικές δραστηριότητες στους οποίους η χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα για ανάπτυξη επενδύσεων Έρευνας και Καινοτομίας, που θα οδηγήσουν σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Οι τομείς προτεραιότητας που περιλαμβάνονται στη Στρατηγική είναι: τουρισμός, ενέργεια, γεωργία-τρόφιμα, δομημένο περιβάλλον-κατασκευές, μεταφορές-ναυτιλία, υγεία, περιβάλλον και τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών.

⁸ Με βάση την τελευταία έκθεση European Innovation Scoreboard (2020), η Κύπρος για το 2018 είχε βαθμολογία 89% του μέσου όρου της ΕΕ και κατατάσσεται στην κατηγορία «moderate innovator» (50-90% του μέσου όρου της ΕΕ), ενώ για να περιληφθεί στην κατηγορία «strong innovator» θα πρέπει να εξασφαλίσει βαθμολογία 90 – 120% του μέσου όρου της ΕΕ.

Οι ειδικές Ανά Χώρα Συστάσεις του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για τα έτη 2019 και 2020 (αριθμός 4 και 3 αντίστοιχα) συστήνουν όπως η επενδυτική οικονομική πολιτική της Κύπρου εστιάσει, μεταξύ άλλων, στους τομείς της Έρευνας και Καινοτομίας.

Επίσης, στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου για την υλοποίηση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», τίθεται ως προτεραιότητα, μεταξύ άλλων, η ενίσχυση της Έρευνας και Ανάπτυξης και κυρίως η αύξηση των δαπανών σε Ε&Α ως ποσοστό του ΑΕΠ.

1.1.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων και ειδικότερα μέσω της στήριξης των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής, αναμένεται να αξιοποιηθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Κύπρου, όπως αυτά προκύπτουν από τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης και παράλληλα να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες και οι ανασταλτικοί παράγοντες που υπάρχουν, ώστε να αναπτυχθεί περαιτέρω ο τομέας της Ε&Κ. Απώτερος στόχος είναι η διασύνδεση του συστήματος Ε&Κ με την οικονομία, την κοινωνία και τον επιχειρηματικό κόσμο, ώστε οι θετικές επιδράσεις της χρηματοδότησης να έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη στην οικονομία και στην κοινωνία.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Αύξηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη συνολική χρηματοδότηση για Ε&Κ
- Ανάπτυξη καινοτόμων συνεργασιών δικτύων επιχειρήσεων / ερευνητικών κέντρων / πανεπιστημίων
- Αύξηση του ερευνητικού ανθρώπινου δυναμικού της χώρας
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- Αύξηση και αναβάθμιση ερευνητικών υποδομών, εργαστηρίων κτλ.
- Αύξηση του αριθμού των ερευνητών που μετακινούνται από ερευνητικά κέντρα σε επιχειρήσεις
- Αύξηση της εξωστρέφειας του ερευνητικού δυναμικού (αύξηση του αριθμού των ερευνητών που μετακινούνται στο εξωτερικό όπως επίσης και αύξηση του αριθμού των ερευνητών από το εξωτερικό που έρχονται να εργαστούν στην Κύπρο)
- Ενίσχυση της μεταφοράς τεχνολογίας των επιχειρήσεων, της δικτύωσης και της ανοικτής καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας με άλλες χώρες
- Αύξηση του ποσοστού των ΜΜΕ που καινοτομούν και προώθηση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας
- Αύξηση των καινοτόμων προϊόντων που εισέρχονται στην αγορά.

1.1.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για την επίτευξη των παραπάνω αποτελεσμάτων θα προωθηθούν οι ακόλουθες ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας και αξιοποίηση προηγμένων τεχνολογιών
- Αύξηση ερευνητικού δυναμικού της χώρας και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- Δημιουργία νέων και αναβάθμιση υφιστάμενων ερευνητικών υποδομών

- Προώθηση συνεργασίας και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων/οργανισμών/πανεπιστημίων
- Αύξηση των επενδύσεων των επιχειρήσεων σε έρευνα και καινοτομία
- Στήριξη εμπορικής αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων
- Στήριξη εξωστρέφειας και προώθησης διεθνούς συνεργασίας σε θέματα E&K
- Προώθηση κοινωνικής καινοτομίας
- Στήριξη υφιστάμενων και νεοσύστατων καινοτόμων επιχειρήσεων
- Προώθηση επιχειρηματικής καινοτομίας
- Παροχή κινήτρων για υποστηρικτικές δομές υψηλής ποιότητας (εκκολαπτήρια και επιταχυντές επιχειρήσεων).

1.2 Ψηφιακή Πολιτική

1.2.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Η μετάβαση της χώρας σε μια ψηφιακή εποχή αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός είναι αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη της οικονομίας, καθώς θα συμβάλει καθοριστικά στην αύξηση της παραγωγικότητας, θα εκσυγχρονίσει και θα βελτιώσει σημαντικά την ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών, θα συμβάλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και θα βελτιώσει την ποιότητα ζωής των πολιτών. Η ψηφιοποίηση είναι μια οριζόντια πολιτική, η οποία έχει μεγάλη θετική επίδραση σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, αναγνωρίζοντας τις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), δημιούργησε το Υφυπουργείο Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής, το οποίο έχει ως αρμοδιότητα την χάραξη και εφαρμογή στρατηγικής για την ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών, με στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης στις ΤΠΕ, και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, προάγοντας ταυτόχρονα την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Η πανδημία του κορωνοϊού, ανέδειξε ακόμα περισσότερο την επιτακτική ανάγκη επιτάχυνσης του ψηφιακού μετασχηματισμού της Κύπρου, ο οποίος θα διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο και στην επανεκκίνηση της οικονομίας.

Η Κύπρος κατατάσσεται 24^η μεταξύ των 28 Κρατών -Μελών της ΕΕ στο δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI)⁹ της ΕΕ για το 2020 με βαθμολογία 44 σε σύγκριση με 52,6 του μέσου όρου της ΕΕ-28. Η Κύπρος παρουσιάζει διαχρονικά σταθερή πρόοδο στις επιδόσεις της σε όλες τις επί μέρους διαστάσεις του δείκτη, ωστόσο παραμένει κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ.

⁹ Ο εν λόγω δείκτης παρακολουθεί την ψηφιακή ανταγωνιστικότητα των κρατών μελών και περιλαμβάνει πέντε επί μέρους διαστάσεις (συνδεσιμότητα, ανθρώπινο κεφάλαιο, χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών, ενσωμάτωση ψηφιακής τεχνολογίας και ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες).

Συνδεσιμότητα

Η Κύπρος κατατάσσεται στην 27^η θέση μεταξύ των 28 ΚΜ όσον αφορά στη συνδεσιμότητα, με βαθμολογία 38,5 σε σχέση με 50,1 της ΕΕ-28. Καλές επιδόσεις σημειώνονται στην κάλυψη ευρυζωνικών επικοινωνιών υψηλής ταχύτητας (100%), όπως επίσης και στη διείσδυση σταθερών ευρυζωνικών επικοινωνιών (87%, 5^η θέση) και κινητών ευρυζωνικών επικοινωνιών (117 συνδρομές ανά 100 άτομα, 8^η θέση). Σημαντική υστέρηση παρατηρείται στη διείσδυση σταθερών επικοινωνιών ταχύτητας τουλάχιστον 100 Mbps (2%, 27^η θέση) και στο δείκτη τιμών ευρυζωνικών συνδέσεων (28^η θέση). Όσον αφορά στην κάλυψη σταθερών δικτύων υπερ-υψηλής ταχύτητας/χωρητικότητας (VHCN), η Κύπρος αν και παρουσίασε σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2019, από 1% σε 10%, εντούτοις βρίσκεται στην 26^η θέση μεταξύ των 28 ΚΜ. Επιπρόσθετα, η Κύπρος παραμένει στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ όσον αφορά στις τιμές, καθώς είναι μεταξύ των τριών ακριβότερων χωρών σε όλα σχεδόν τα καλάθια τιμών άνω των 100 Mbps¹⁰.

Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα

Σχετικά με την ενσωμάτωση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας, η Κύπρος κατατάσσεται στην 20^η θέση μεταξύ των 28 χωρών της ΕΕ και σημειώνει χαμηλές επιδόσεις στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Το 38% των επιχειρήσεων χρησιμοποιούν μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το 12% πραγματοποιούν διαδικτυακές πωλήσεις, ενώ μόλις το 9% πραγματοποιεί διασυννοριακές πωλήσεις προϊόντων ή υπηρεσιών σε χώρες της ΕΕ¹¹.

Ψηφιακές δεξιότητες /χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών

Η Κύπρος κατατάσσεται 23^η μεταξύ των χωρών της ΕΕ στον τομέα των ψηφιακών δεξιοτήτων και 16^η στη χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών, ενώ μόνο το 45% των ατόμων ηλικίας 16-74 ετών διαθέτουν βασικές ψηφιακές δεξιότητες (έναντι του μέσου όρου της ΕΕ που είναι 58%). Επίσης, ενώ υπάρχει αύξηση στους ειδικούς ΤΠΕ (2,7% του συνόλου των εργαζομένων σε σύγκριση με 2,3% το 2019), εντούτοις το ποσοστό παραμένει χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ (3,9%). Παρόλο που οι Κύπριοι είναι ενεργοί χρήστες του διαδικτύου (85% του πληθυσμού και είναι ίσο με το μέσο όρο της ΕΕ-28), ωστόσο, η συμμετοχή τους σε διαδικτυακές αγορές είναι χαμηλή (45% έναντι 71% της ΕΕ-28), ενώ ακόμα πιο χαμηλή είναι η συμμετοχή σε διαδικτυακές πωλήσεις (4% έναντι 23% της ΕΕ-28)¹². Επίσης χαμηλή είναι η συμμετοχή σε διαδικτυακές διαβουλεύσεις και ψηφοφορίες (3% των χρηστών)¹³.

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

Στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης η Κύπρος κατατάσσεται 18^η μεταξύ των 28 ΚΜ της ΕΕ για το 2019. Καλές επιδόσεις σημειώνει στον αριθμό των ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών που απευθύνονται στις επιχειρήσεις με βαθμολογία 91% έναντι 88% του μέσου όρου της ΕΕ-28. Οι επιδόσεις όσον αφορά στα προσυμπληρωμένα έντυπα και τη διαδικτυακή ολοκλήρωση παροχής υπηρεσιών παρουσιάζουν βελτίωση σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια και φθάνουν στο 60% έναντι 59% του μέσου όρου της ΕΕ-28 και 79% έναντι 90% του μέσου όρου της ΕΕ-28, αντίστοιχα. Πολύ καλή επίδοση παρατηρείται στα ανοικτά δεδομένα (80% έναντι 66% της ΕΕ-28). Η ζήτηση για ηλεκτρονική διακυβέρνηση παραμένει ακόμα χαμηλή καθώς μόνο το 51% των χρηστών του διαδικτύου που πρέπει να υποβάλουν έντυπα είναι χρήστες της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (έναντι του 67% του μέσου όρου της ΕΕ-28).

¹⁰ Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI), 2020, Ενότητα Συνδεσιμότητα

¹¹ Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI), 2020

¹² Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI), 2020

¹³ Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI), 2019

1.2.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Οι προτεραιότητες, όπως αναπτύσσονται στη νέα Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική, η οποία αναμένεται να εγκριθεί στους επόμενους μήνες, περιλαμβάνουν τη συνεισφορά στο ευρύτερο εθνικό όραμα, να καταστεί η Κύπρος μια δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία με βασικούς πυρήνες μεταξύ άλλων την τεχνολογική ανάπτυξη και ψηφιοποίηση όπως και η δημιουργία ενός σύγχρονου, λειτουργικού και φιλικού προς τον πολίτη κράτους και μιας δυναμικής ψηφιακής οικονομίας όπου κάθε πολίτης και κάθε επιχείρηση θα ευδοκιμούν και θα ευημερούν.

Στρατηγικές Επιδιώξεις είναι οι εξής:

- Επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού της Κύπρου, συμπεριλαμβανομένης της υλοποίησης του εθνικού ευρυζωνικού πλάνου και της προώθησης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ως καταλύτες για την ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας
- Επιτάχυνση της ανάπτυξης με τη χρήση της καινοτομίας και των τεχνολογιών αιχμής
- Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας βασισμένης στο ανθρώπινο κεφάλαιο ενισχύοντας τη γνώση και τις ψηφιακές δεξιότητες του μέλλοντος
- Ενίσχυση των δομών Κυβερνοασφάλειας για την προστασία των κρίσιμων υποδομών πληροφοριών του κράτους, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας ευρύτερα
- Προώθηση της νεοφυούς και ψηφιακής επιχειρηματικότητας και της ψηφιακής καινοτομίας.

Ο βασικός στρατηγικός στόχος της Κύπρου είναι η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού, που θα οδηγήσει στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης και στην οικοδόμηση μιας στέρεης βάσης για μια σύγχρονη, ευέλικτη, ανταγωνιστική και βιώσιμη οικονομία.

Οι Ειδικές ανά Χώρα Συστάσεις του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το 2020, συστήνουν όπως α) η επενδυτική οικονομική πολιτική εστιάσει στην ψηφιακή μετάβαση και ψηφιοποίηση και β) βελτιωθεί η ψηφιοποίηση της δημόσιας υπηρεσίας και του δικαστικού συστήματος.

Σύμφωνα και με το Παράρτημα Δ της Έκθεσης 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο, οι κύριες αναπτυξιακές επιδιώξεις περιλαμβάνουν την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η ψηφιοποίηση και οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες στους πολίτες, τις επιχειρήσεις και το δημόσιο τομέα.

Επιπρόσθετα, στην Έκθεση Ανταγωνιστικότητας για την Κύπρο (2019), αναγνωρίζεται ο κρίσιμος ρόλος του τομέα της ψηφιοποίησης στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και στη βιώσιμη ανάπτυξη. Γίνεται σύσταση για ενίσχυση του τομέα και δημιουργία κατάλληλου πλαισίου που θα εγγυάται την άμεση υλοποίηση της Ψηφιακής Στρατηγικής. Επίσης, συστήνεται η παροχή κινήτρων (οικονομικών, ή άλλων), που θα συμβάλουν στην ψηφιοποίηση βασικών τομέων της οικονομίας (πχ. τουρισμός, ναυτιλία), και στην προσέλκυση ξένων εταιρειών στον τομέα των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών (ICT) στην Κύπρο.

Παράλληλα, η υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής θα συμβάλει και στην επίτευξη των στόχων της Ψηφιακής Στρατηγικής της ΕΕ, στόχος της οποίας είναι να καταστήσει τον ψηφιακό μετασχηματισμό επωφελή για όλους, θέτοντας ως προτεραιότητα τον άνθρωπο και το κοινωνικό σύνολο. Η στρατηγική της ΕΕ δημιουργεί νέες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και ενισχύει την ανάπτυξη

αξιόπιστης τεχνολογίας προς όφελος μιας ανοικτής, δημοκρατικής κοινωνίας και μιας δυναμικής και βιώσιμης οικονομίας. Η ψηφιακή τεχνολογία θα συμβάλει επίσης στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και στην επίτευξη της πράσινης μετάβασης.

1.2.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων, τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι τα ακόλουθα:

Συνδεσιμότητα

- Αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού της χώρας που χρησιμοποιεί ευρυζωνικές υπηρεσίες πρόσβασης στο διαδίκτυο υπέρ υψηλής ταχύτητας
- Ενθάρρυνση της αγοράς για αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων σε δίκτυα υπέρ υψηλών ταχυτήτων
- Ενθάρρυνση των Συνδρομητών να αποκτήσουν υπηρεσίες υπέρ υψηλών ταχυτήτων μέσω επιχορήγησης
- Δυνατότητα πρόσβασης σε ευρυζωνικές υπηρεσίες σε όλους τους πολίτες και επιχειρήσεις, σε όλη τη γεωγραφική επικράτεια της Κύπρου
- Μείωση του ψηφιακού χάσματος μεταξύ της Κύπρου και των υπόλοιπων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ανάπτυξη ευρυζωνικών υπηρεσιών νέας γενιάς με βάση τους στόχους ευρυζωνικότητας της ΕΕ για το 2025.

Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα

- Ενίσχυση της Ψηφιακής ταυτότητας των επιχειρήσεων
- Αύξηση του αριθμού επιχειρήσεων οι οποίες χρησιμοποιούν τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών
- Περαιτέρω ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου
- Προώθηση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας.

Ψηφιακές δεξιότητες / χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών

- Αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που κατέχει βασικές ψηφιακές δεξιότητες
- Περαιτέρω ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων σε εργαζομένους και στοχευμένες ομάδες
- Δημιουργία κατάλληλου πλαισίου για ενίσχυση της συμμετοχής σε ηλεκτρονικές διαβουλεύσεις
- Βελτίωση της προσβασιμότητας των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού σε ψηφιακά προϊόντα.

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

- Βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών που παρέχονται στο κοινό/επιχειρήσεις
- Αύξηση της παραγωγικότητας και αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα και μείωση του χρόνου εξυπηρέτησης του κοινού
- Περιορισμός του κόστους της κρατικής μηχανής

- Αύξηση των δημόσιων εσόδων με την εισαγωγή προσοδοφόρων δημόσιων υπηρεσιών ή και την επέκταση υφιστάμενων υπηρεσιών
- Μείωση της φοροδιαφυγής
- Διεύρυνση της δημοκρατίας με την ενθάρρυνση μεγαλύτερης συμμετοχής των πολιτών στα κοινά (ηλεκτρονική δημοκρατία).

1.2.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για την υλοποίηση των παραπάνω αποτελεσμάτων, αναμένεται να προωθηθούν οι ακόλουθες ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων :

Συνδεσιμότητα

- Παροχή κινήτρων σε πολίτες ή/και επιχειρήσεις για σύνδεση με ευρυζωνικά δίκτυα υψηλών ταχυτήτων
- Ανάπτυξη ευρυζωνικών υποδομών υπέρ-υψηλών ταχυτήτων σε περιοχές κοινωνικοοικονομικού ενδιαφέροντος και σε απομακρυσμένες περιοχές
- Παροχή κινήτρων στους πάροχους για ανάπτυξη δικτύων υπέρ-υψηλών ταχυτήτων.

Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα

- Προώθηση Σχεδίων Χορηγιών για ψηφιοποίηση του εσωτερικού περιβάλλοντος (οργάνωση, διοίκηση), όπως επίσης και για παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών
- Παροχή κινήτρων σε ΜΜΕ για ανάπτυξη ηλεκτρονικού εμπορίου και παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών
- Παροχή κατάρτισης/συμβουλευτικών υπηρεσιών σε επιχειρήσεις για μετάβαση στη ψηφιακή εποχή (ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων προσωπικού ΜΜΕ)
- Παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις για χρήση σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού τόσο στην παραγωγή όσο και στη λειτουργία τους.
- Προώθηση της χρήσης τεχνολογιών αιχμής από τις επιχειρήσεις
- Ανάπτυξη ηλεκτρονικών εφαρμογών και συστημάτων για βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου.

Ψηφιακές Δεξιότητες/ χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών

- Επιμορφωτικά Προγράμματα σε εργαζομένους και στοχευμένες ομάδες για προώθηση των ηλεκτρονικών δεξιοτήτων των πολιτών και μείωση του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού
- Εκπαιδευτικά Προγράμματα για ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων
- Ενσωμάτωση της καινοτομίας και της ψηφιακής επιχειρηματικότητας στα σχολεία με συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες.

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

- Επέκταση των υπηρεσιών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης εντός της δημόσιας υπηρεσίας (ψηφιοποίηση, μηχανογράφηση δημοσίων υπηρεσιών)
- Προώθηση της διαλειτουργικότητας των δημόσιων ηλεκτρονικών υπηρεσιών
- Επέκταση κυβερνητικής αποθήκης πληροφοριών και δημιουργία ενοποιημένου Κέντρου Δεδομένων

- Περαιτέρω ενίσχυση της ηλεκτρονικής υγείας
- Προώθηση της ηλεκτρονικής εκπαίδευσης
- Δημιουργία απαραίτητου τεχνολογικού υπόβαθρου για δυνατότητα τηλεργασίας
- Εφαρμογή αναβαθμισμένων συστημάτων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στις δημόσιες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και απασχόλησης στο πλαίσιο του ευρύτερου εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών τους.

1.3 Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ)

1.3.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της κυπριακής οικονομίας με βασική συνεισφορά στην απασχόληση και στη συνολική προστιθέμενη αξία. Το 99,9% των επιχειρήσεων στην Κύπρο ανήκουν στην κατηγορία των ΜΜΕ, ενώ το 94,8% εμπίπτει στην κατηγορία των «Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων» (Micro Enterprises) με λιγότερους από 10 απασχολούμενους¹⁴. Οι ΜΜΕ απασχολούν κατά μέσο όρο 3,9 απασχολούμενους, ενώ η παραγωγικότητά τους υπολογίζεται στα €32.900 και βρίσκεται περίπου στο 75% του μέσου όρου της ΕΕ-28¹⁵.

Οι ΜΜΕ γνώρισαν μεγάλο πλήγμα κατά την οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση του 2011-2013, με επακόλουθο το κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων και τη σημαντική συρρίκνωση των εργασιών αρκετών άλλων. Από το 2014 και μετέπειτα ξεκίνησε μια σταδιακή ανάκαμψη των ΜΜΕ και το 2017-2018 ο ρυθμός ανάπτυξης της απασχόλησης και της προστιθέμενης αξίας των ΜΜΕ έφτασε σε υψηλά επίπεδα στο 6,4% και 10% αντίστοιχα. Τα επίπεδα απασχόλησης των ΜΜΕ το 2018, ξεπέρασαν τα προ της κρίσης επίπεδα (2008), ενώ η προστιθέμενη αξία τους παραμένει ακόμα χαμηλότερη κατά 3,8%¹⁶. Ωστόσο, οι πολύ θετικές προβλέψεις για περαιτέρω ανάπτυξη των ΜΜΕ στην Κύπρο που είχαν δημιουργηθεί για τα επόμενα χρόνια, ανακόπηκαν από την κρίση της πανδημίας του κορωνοϊού.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τις ΜΜΕ, όπως εντοπίζεται από αναλύσεις σε διεθνές¹⁷, ευρωπαϊκό¹⁸ και εθνικό επίπεδο¹⁹ είναι η αδυναμία πρόσβασης στη χρηματοδότηση. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στη συρρίκνωση του χρηματοπιστωτικού τομέα, στο ψηλό βαθμό ιδιωτικού χρέους και στο μεγάλο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων, παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν σε πιο αυστηρούς όρους χρηματοδότησης. Η κυβέρνηση έχει λάβει διάφορες πρωτοβουλίες για στήριξη της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση, ενώ πολύ σημαντική υπήρξε η συμβολή των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ στη συγχρηματοδότηση μέσα από τα σχέδια χορηγιών και τα χρηματοοικονομικά εργαλεία.

¹⁴ Στατιστική Υπηρεσία. Μητρώο Επιχειρήσεων 2018

¹⁵ 2019 SBA Fact Sheet - Cyprus

¹⁶ 2019 SBA Fact Sheet - Cyprus

¹⁷ Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index) 2019, world economic forum

¹⁸ 2019 SBA Fact Sheet – Cyprus & Country Report 2019

¹⁹ Δήλωση Πολιτικής για την ενίσχυση του Επιχειρηματικού Οικοσυστήματος – Έκθεση ανταγωνιστικότητα για την Κύπρο 2019

Αλλα σημεία στα οποία εντοπίζονται αδυναμίες και απαιτείται περαιτέρω ενίσχυση των ΜΜΕ είναι η συμμετοχή τους στην ενιαία αγορά, ο βαθμός της εξαγωγικής τους ικανότητας, η ανάπτυξη της επιχειρηματικής καινοτομίας και της ψηφιακής επιχειρηματικότητας, καθώς και η προσαρμογή/συμμετοχή τους σε δράσεις για προστασία του περιβάλλοντος/κυκλικής οικονομίας και της αντιμετώπισης/μετριασμού της κλιματικής αλλαγής.

Στα θετικά σημεία της επιχειρηματικότητας στην Κύπρο συγκαταλέγονται η ικανότητα των επιχειρήσεων να αφομοιώνουν νέες τεχνολογίες, η ανάπτυξη επιχειρηματικής ευκαιρίας, καθώς και οι δυνατότητες για διεθνοποίηση²⁰.

Τουριστικές Επιχειρήσεις

Ο τομέας του τουρισμού έχει αναδειχθεί μέσα από τη μελέτη Ανταγωνιστικότητας 2019 και μέσα από την Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης ως ένας από τους κυριότερους τομείς που η Κύπρος διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Σύμφωνα και με τις συστάσεις της Εθνικής Στρατηγικής για τον Τουρισμό, θα πρέπει να ενισχυθούν οι ΜΜΕ στον τομέα του τουρισμού, ώστε να μπορέσουν να εκσυγχρονιστούν και να γίνουν ανταγωνιστικές σε παγκόσμιο επίπεδο (ψηφιοποίηση εργασιών κτλ). Επίσης, οι εν λόγω επιχειρήσεις έχουν πληγεί σε μεγαλύτερο βαθμό από την πανδημία του κορωνοϊού και υπάρχει σημαντικός κίνδυνος όσον αφορά στην επιβίωσή τους.

Βιομηχανικές Επιχειρήσεις

Ο τομέας της βιομηχανίας απέδειξε ότι διαθέτει σημαντικές αντιστάσεις και ότι έχει την ικανότητα να στηρίζει την κυπριακή οικονομία με πολύ καλές προοπτικές. Η βιομηχανία, ως μέρος του δευτερογενούς τομέα δραστηριότητας της οικονομίας, κατά το 2017, συνείσφερε 7,9% στο ΑΕΠ και 8,8% στην αγορά εργασίας²¹, ενώ παράλληλα διαθέτει την ικανότητα να συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση των εξαγωγών, στην παραγωγικότητα και γενικότερα στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Κύπρου.

Η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, αναγνωρίζοντας τις προοπτικές και τη συνεισφορά που δύναται να έχει η βιομηχανία στην οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη υιοθέτησε στις 6 Μαΐου 2019 τη Νέα Βιομηχανική Πολιτική, βασικός στόχος της οποίας είναι η σταδιακή αύξηση της παραγωγικότητας της βιομηχανίας μέσα από την διευκόλυνση της λειτουργίας του βιομηχανικού οικοσυστήματος και τις κατάλληλες επενδύσεις στην πράσινη οικονομία, στην καινοτομία, στη ψηφιοποίηση και στις υποδομές.

1.3.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Σύμφωνα με τη Δήλωση Πολιτικής για την ενίσχυση του Επιχειρηματικού Οικοσυστήματος της Κύπρου, η προώθηση της επιχειρηματικότητας και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ αποτελούν σημαντική προτεραιότητα της κυβέρνησης. Στα πλαίσια αυτά προωθούνται δράσεις για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την επιχειρηματική καινοτομία, την καλλιέργεια επιχειρηματικής κουλτούρας, την ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση και τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά. Το Εθνικό όραμα, όπως περιγράφεται στη Δήλωση Πολιτικής είναι «η ενίσχυση του επιχειρηματικού οικοσυστήματος ώστε να συμβάλει στην ανάπτυξη της οικονομίας,

²⁰ Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας 2019, world economic forum

²¹ Στατιστική Υπηρεσία, Στατιστικά της Βιομηχανίας, Μάιος 2020

παρέχοντας τις κατάλληλες συνθήκες για επιτυχή και ολοκληρωμένη ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών για δημιουργία προστιθέμενης αξίας για το σύνολο της οικονομίας.

Η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας για την Κύπρο (2019), στις συστάσεις της τονίζει ότι δεδομένου ότι η Κύπρος έχει μικρό αριθμό μεγάλων επιχειρήσεων, η οικονομία της στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη των ΜΜΕ για την ενίσχυση της απασχόλησης και την αύξηση της παραγωγικότητας. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ενδυνάμωση της επιχειρηματικότητας και στην ανάπτυξη της ευελιξίας των επιχειρήσεων, ώστε να μπορέσει η οικονομία να ανταποκριθεί σε εξωγενή σοκ και να μπορέσει να κάνει διαρθρωτικές αλλαγές για ένα πιο ισορροπημένο και αειφόρο μοντέλο ανάπτυξης.

Η Ειδική ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ για την Κύπρο (αριθμός 3) του 2020, συστήνει όπως η Κύπρος λάβει δράσεις, ώστε να διασφαλίσει την απρόσκοπτη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, ειδικά για τις ΜΜΕ.

Πρόσθετα, στις επενδυτικές προτεραιότητες που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Κύπρο (Παράρτημα Δ) χαρακτηρίζεται ως υψηλή επενδυτική προτεραιότητα η ενίσχυση της ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και η αύξηση της εξαγωγικής τους δραστηριότητας.

1.3.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι τα ακόλουθα:

- Δημιουργία νέων επιχειρήσεων και τόνωση της επιχειρηματικότητας
- Διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης
- Διατήρηση υφιστάμενων και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- Εκσυγχρονισμός της παραγωγικής διαδικασίας και αύξηση της παραγωγικότητας των ΜΜΕ
- Διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση
- Ενίσχυση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε συμβουλευτικές υπηρεσίες / επιχειρηματική καθοδήγηση
- Αύξηση της εξαγωγικής ικανότητας των επιχειρήσεων / Διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων τους
- Ενίσχυση της ψηφιακής ταυτότητας των επιχειρήσεων
- Αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων οι οποίες χρησιμοποιούν τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου.
- Αύξηση των Επενδύσεων των ΜΜΕ σε δραστηριότητες κυκλικής οικονομίας και πράσινης ανάπτυξης
- Αύξηση της παραγωγικής δυνατότητας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων μέσω οριζόντιων ή κάθετων συνενώσεων μεταξύ τους

1.3.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για τη επίτευξη των παραπάνω αποτελεσμάτων οι ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων που αναμένεται να υλοποιηθούν είναι οι ακόλουθες:

- Παροχή κινήτρων για ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας και ανάπτυξη επιχειρηματικής κουλτούρας
- Παροχή κινήτρων για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας των ΜΜΕ
- Παροχή κινήτρων για τη δημιουργία και ανάπτυξη συμπράξεων (cluster) επιχειρήσεων
- Δημιουργία υποστηρικτικών υποδομών για παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, καθώς και υπηρεσιών κατάρτισης και εκπαίδευσης προς τις επιχειρήσεις και στο εργατικό τους δυναμικό
- Παροχή κινήτρων για ενθάρρυνση των επενδύσεων των ΜΜΕ για ψηφιακή αναβάθμισή τους και σε δραστηριότητες πράσινης ανάπτυξης
- Παροχή κινήτρων σε ΜΜΕ για ενίσχυση της τεχνογνωσίας και του εξαγωγικού προσανατολισμού
- Παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα για ενθάρρυνση ιδιωτικών επενδύσεων με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος που προσφέρουν ή/και τη διαφοροποίησή του, για προσέλκυση νέων ομάδων/κατηγοριών τουριστών.

ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2: Μια πιο πράσινη Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων

Ο Στόχος Πολιτικής 2 αποσκοπεί στη δημιουργία μιας πιο πράσινης Ευρώπης με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνει μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη των τομέων του Στόχου Πολιτικής 2, καθώς είναι ο στόχος ο οποίος συμβάλλει άμεσα και πλήρως στην υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (European Green Deal), η οποία αποτελεί τη νέα αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ, που θα μετατρέψει την Ένωση σε μια σύγχρονη, αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και ανταγωνιστική οικονομία.

Σύμφωνα με το Κανονιστικό Πλαίσιο των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής, το 30%²² των πόρων που θα λάβει η Κύπρος από το ΕΤΠΑ, θα πρέπει να αξιοποιηθούν σε έργα κάτω από το Στόχο 2. Σε εθνικό επίπεδο, οι δράσεις κάτω από το Στόχο 2 θα συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, στην υλοποίηση και επίτευξη των στόχων του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα μέχρι το 2030.

Επιπρόσθετα, ο Στόχος 2 περιλαμβάνει δράσεις για την προώθηση των γαλάζιων επενδύσεων, με στήριξη και ενίσχυση του τομέα της αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας και της βιώσιμης διαχείρισης των θαλασσών.

2.1 Ενέργεια

2.1.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Ο τομέας της εξοικονόμησης ενέργειας αποτελεί βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα μέχρι το 2030. Με τη νέα δέσμη μέτρων «Καθαρή ενέργεια για όλους», γίνεται αναθεώρηση σειράς Ευρωπαϊκών Οδηγιών που σχετίζονται με την ενεργειακή απόδοση, έτσι ώστε να ευθυγραμμιστούν με το γενικό πλαίσιο για την Ενέργεια και το Κλίμα και να επιτευχθεί ο νέος Ευρωπαϊκός στόχος για το 2030. Η Κύπρος καλείται μέσω του νέου πλαισίου να θέσει την ενεργειακή απόδοση ως προτεραιότητα κατά τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την παραγωγή και τη χρήση ενέργειας. Σημαντικός τομέας είναι επίσης και ο τομέας των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο (Παράρτημα Δ), η Κύπρος έχει υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα. με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχει αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), ιδιαίτερα στον τομέα παραγωγής ενέργειας, παρόλο που με βάση τον εθνικό προγραμματισμό και τα μέτρα που έχουν προωθηθεί, ο εθνικός στόχος για 13% ΑΠΕ στην

²² Το ποσοστό αυτό είναι προκαταρκτικό και θα οριστικοποιηθεί όταν επέλθει συμφωνία στην ΕΕ για το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027

ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας μέχρι το 2020 έχει ήδη επιτευχθεί (14% για το 2018²³). Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη χρήση ηλιακής ενέργειας, σύμφωνα και με την πρωτοβουλία «Καθαρή ενέργεια για τα όλα τα Ευρωπαϊκά νησιά». Σημειώνεται επίσης, ότι και οι εθνικοί στόχοι και υποχρεώσεις για εξοικονόμηση ενέργειας για το 2020 αναμένεται να επιτευχθούν. Για την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων υλοποιούνται προγράμματα στήριξης, για προώθηση επενδύσεων σε μεμονωμένα μέτρα ενεργειακής απόδοσης στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις, αλλά και σχέδια στήριξης για προώθηση συνολικών ενεργειακών αναβαθμίσεων στα κτίρια. Παράλληλα, προωθούνται νέες πολιτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις, μέτρα για αύξηση της πληροφόρησης των καταναλωτών και μέτρα για περαιτέρω εμπλοκή του χρηματοπιστωτικού τομέα (χρηματοδοτικά εργαλεία) και των διανομέων ενέργειας.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τις Κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το Παράρτημα Δ για το Ταμείο Δίκαιης Μετάβαση, η Κύπρος βρίσκεται ανάμεσα στα Κράτη Μέλη με τις μεγαλύτερες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά άτομο. Ποσοστό 39% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στην Κύπρο προέρχεται από τους δύο ηλεκτροπαραγωγούς σταθμούς σε Βασιλικό και Δεκέλεια. Πρόσθετο 16% των εκπομπών προέρχεται από το Τσιμεντοποιείο Βασιλικού. Με βάση τα στοιχεία αυτά, κρίνεται ιδιαίτερα δύσκολο για την Κύπρο να επιτύχει τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας και να προσαρμοστεί στην κλιματική αλλαγή. Οι σημαντικότερες προκλήσεις που αναγνωρίζονται στο Παράρτημα Δ είναι (α) η ανάγκη για αλλαγή στην ενεργειακή παραγωγή και κατανάλωση με την αύξηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, επιτρέποντας την ομαλή μεταμόρφωση των εξαιρετικά ρυπογόνων ηλεκτροπαραγωγών σταθμών στο Βασιλικό και στη Δεκέλεια και (β) η ανάγκη για επένδυση σε καθαρότερες τεχνολογίες οι οποίες θα οδηγήσουν σε αποδοτικότερες και λιγότερο ρυπογόνες παραγωγικές διαδικασίες, ιδιαίτερα για το Τσιμεντοποιείο Βασιλικού.

2.1.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα για το 2030 παρουσιάζεται η συνεισφορά της Κύπρου στην επίτευξη των ακόλουθων ευρωπαϊκών στόχων ενέργειας:

- Υποχρεωτικός στόχος 32% Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση της ΕΕ μέχρι 2030. Η εθνική συνεισφορά στο στόχο της ΕΕ: είναι 23% ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση, ενώ οι επιμέρους εθνικοί στόχοι για ΑΠΕ είναι: υποχρεωτικός στόχος για 14% ΑΠΕ στις μεταφορές και ενδεικτικός στόχος για 1,1% ετήσια αύξηση στη θέρμανση-ψύξη από ΑΠΕ, ενώ οι στόχοι για ηλεκτροπαραγωγή θα καθοριστούν σε μεταγενέστερο στάδιο.
- Υποχρεωτικός στόχος για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 32,5% σε επίπεδο ΕΕ μέχρι το 2030.
 - Εκτιμώμενη ενδεικτική εθνική συνεισφορά στο στόχο της ΕΕ: Πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας το 2030 μέχρι 2,4 Mtoe και τελική κατανάλωση ενέργειας το 2030 μέχρι 2,0 Mtoe²⁴.
 - Επίτευξη υποχρεωτικού σωρευτικού στόχου εξοικονόμησης ενέργειας στην τελική χρήση ύψους 243,04 ktoe τα έτη 2021-2030, με λήψη μέτρων πέραν των όσων επιβάλλουν οι ευρωπαϊκές νομοθεσίες²⁵.

²³ Πηγή Eurostat, Ιούνιος 2020

²⁴ Μείωση κατά 17% και 13% αντίστοιχα σε σχέση με την αντίστοιχη πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο το 2007.

- Πρόσθετος στόχος σχετικά με την ενεργειακή απόδοση, αφορά στην Οδηγία 2012/27/ΕΕ η οποία τροποποιήθηκε ώστε να συνεχίζεται μέχρι το 2030 της υποχρέωσης για ετήσια ανακαίνιση του 3% του εμβαδού ψυχόμενων και θερμαινόμενων ιδιόκτητων δημοσίων κτιρίων, που χρησιμοποιούνται από την κεντρική δημόσια διοίκηση, προκειμένου να ικανοποιούν τις εθνικές ελάχιστες απαιτήσεις ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων.

Επιπλέον, ο καθορισμός εθνικού προγραμματισμού για την εξοικονόμηση ενέργειας και για τις ΑΠΕ για την περίοδο 2021-2030, που να είναι ρεαλιστικός και υλοποιήσιμος, αποτελεί σημαντική στρατηγική επιδίωξη, εφόσον θα πρέπει να διαμορφωθεί, ώστε να λαμβάνει υπόψη το εθνικό δυναμικό εξοικονόμησης σε όλους τους τομείς, τις εθνικές ιδιαιτερότητες και τις σχετικές εθνικές υποχρεώσεις.

2.1.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων και μέσω της στήριξης των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής, αναμένεται να προωθηθούν ταχύτερα δράσεις, που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα, το οποίο δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ενεργειακή απόδοση μετά το 2020. Εφαρμόζοντας την υποχρέωση “energy efficiency first principle”, που ορίζεται στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τη Διακυβέρνηση, λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη η ενεργειακή απόδοση σε οποιαδήποτε απόφαση για έργα υποδομής, ενεργειακούς σχεδιασμούς και εθνικές πολιτικές για την ενέργεια.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας
- Αύξηση του ποσοστού χρήσης ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας
- Αύξηση της ενεργειακής απόδοσης των δημόσιων κτιρίων
- Μείωση της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου και ρυπογόνων αερίων
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- Αύξηση της ποιότητας ζωής και κατά συνέπεια μείωση πρόωρων θανάτων
- Αποφυγή δημόσιου κόστους για αγορά πρόσθετων δικαιωμάτων εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου

2.1.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για την επίτευξη των παραπάνω αποτελεσμάτων, αναμένεται να προωθηθούν οι ακόλουθες ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Ενεργειακή Αναβάθμιση κτιρίων που ανήκουν και χρησιμοποιούνται από την κεντρική δημόσια διοίκηση
- Ενεργειακή αναβάθμιση υφιστάμενων κατοικιών
- Ενίσχυση της Ενεργειακής Απόδοσης κτιρίων και υποδομών σε Δήμους και Κοινότητες

²⁵ Ο στόχος αυτός πρέπει, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2018/2002/ΕΕ, η οποία τροποποιεί την Οδηγία 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, να επιτευχθεί με μέτρα κατά την τελική χρήση, όπως είναι οι επιχειρήσεις και τα υφιστάμενα κτίρια χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Οι εξοικονομήσεις ενέργειας που θα προκύψουν από τις επενδύσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε κτίρια και επιχειρήσεις θα συνυπολογιστούν στην επίτευξη του υποχρεωτικού στόχου της Κύπρου για την περίοδο 2021-2030.

- Ενίσχυση της Ενεργειακής Απόδοσης κτιρίων και υποδομών σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ)
- Προώθηση της παραγωγής Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
- Επενδύσεις σε καθαρότερες τεχνολογίες παραγωγής ενέργειας για αποδοτικότερες και λιγότερο ρυπογόνες παραγωγικές διαδικασίες.

2.2 Κλιματική Αλλαγή

2.2.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Η κλιματική αλλαγή σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελεί αναγνωρισμένη πρόκληση για το σύνολο των Κρατών Μελών της ΕΕ. Το φαινόμενο της αυξανόμενης θέρμανσης του πλανήτη είναι πλέον αδιαμφισβήτητο. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα, η εναλλαγή μεγάλων περιόδων ξηρασίας και έντονων βροχοπτώσεων, η λειψυδρία, οι καύσωνες, η απώλεια της βιοποικιλότητας και οι συνεπακόλουθες ασθένειες και παθήσεις στην υγεία του ανθρώπου αποτελούν δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής που απαντώνται με μεγαλύτερη ένταση σε ολόένα και περισσότερες περιοχές του πλανήτη. Η σοβαρότητα των επιπτώσεων της αλλαγής του κλίματος κυμαίνεται ανάλογα με την περιφέρεια. Οι πλέον ευπαθείς περιφέρειες στην Ευρώπη είναι η Νότια Ευρώπη και η Μεσογειακή Λεκάνη.

Η Κύπρος βρίσκεται στη νοτιοανατολική Ευρώπη και περιβάλλεται από τη Μεσόγειο θάλασσα στην επίδραση της οποίας οφείλει το ήπιο κλίμα της. Τα κύρια χαρακτηριστικά του μεσογειακού κλίματος της Κύπρου είναι το ζεστό και ξηρό καλοκαίρι και ο βροχερός ήπιος χειμώνας. Στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα και στις αρχές του 21^{ου} το κλίμα της Κύπρου και ιδιαίτερα η βροχόπτωση και η θερμοκρασία, παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις και τάσεις. Παρόμοιες διακυμάνσεις και τάσεις στο κλίμα έχουν παρατηρηθεί και σε άλλες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, κατάσταση που υποδηλώνει μια γενικότερη αλλαγή του κλίματος στην περιοχή. Από την ανάλυση των μετεωρολογικών δεδομένων των σταθμών της Λευκωσίας και Λεμεσού για τις περιόδους 1892-2016 και 1903-2016 αντίστοιχα, παρατηρείται αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της ατμόσφαιρας κατά 1,5°C στο σταθμό της Λευκωσίας και 2,3°C στο σταθμό της Λεμεσού. Επίσης προκύπτει ότι η ποσότητα της βροχής που πέφτει στην περιοχή παρουσιάζει πτωτική τάση. Όπως καταγράφηκε, η μέση ετήσια βροχόπτωση στην Κύπρο μειώθηκε από 559mm την περίοδο 1901-1930 σε 463mm την περίοδο 1971-2000 με ποσοστό μείωσης 17%.

2.2.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Οι επενδύσεις στον τομέα πρέπει να τεθούν ως προτεραιότητα με στόχο τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και τη βελτίωση της βιοποικιλότητας. Η εκτίμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, της ικανότητας προσαρμογής και της ευπάθειας της Κύπρου προσδιορίστηκε στους τομείς που επηρεάζονται ή αναμένεται να επηρεαστούν από την κλιματική αλλαγή σύμφωνα με την *Εθνική Στρατηγική για την Κλιματική Αλλαγή*. Οι τομείς που επηρεάζονται είναι: Υδάτινοι Πόροι, Εδάφη, Παράκτιες Ζώνες, Βιοποικιλότητα, Δάση, Τουρισμός, Ενέργεια, Υποδομές και Δημόσια Υγεία.

Υδάτινοι Πόροι

Οι υδάτινοι πόροι συνδέονται άμεσα με το κλίμα καθώς ο υδρολογικός κύκλος εξαρτάται σημαντικά από κλιματικούς παράγοντες. Οι υδάτινοι πόροι της Κύπρου θεωρούνται ευάλωτοι στην κλιματική

αλλαγή καθώς είναι περιορισμένοι λόγω του ημι-άνυδρου κλίματος που χαρακτηρίζει το νησί. Στον τομέα των υδάτινων πόρων πρώτη προτεραιότητα είναι η αντιμετώπιση της ευπάθειας διαθεσιμότητας πόσιμου νερού και νερού άρδευσης στις ορεινές περιοχές (ανεπάρκεια υδατικών έργων). Δεύτερη προτεραιότητα είναι η επαρκής διαθεσιμότητα νερού για άρδευση στις πεδινές και παράκτιες περιοχές, η ποιότητα των υπόγειων υδάτων και η αντιμετώπιση της ξηρασίας. Πρόσθετα και η διαθεσιμότητα πόσιμου νερού στις αστικές περιοχές, η ποιότητα νερού των επιφανειακών υδατικών σωμάτων και οι πλημμύρες αποτελούν προτεραιότητα.

Εδάφη

Οι κλιματικοί παράγοντες προκαλούν αλλαγές στα εδάφη μέσα από περίπλοκες φυσικές διεργασίες. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στους εδαφικούς πόρους της Κύπρου ανέδειξε ως πρώτη προτεραιότητα την απερίμωση καθώς το μεγαλύτερο μέρος των εδαφών ήδη απειλείται με απερίμωση, ενώ η κλιματική αλλαγή αναμένεται να επιδεινώσει το φαινόμενο. Ως δεύτερη προτεραιότητα αναδείχθηκε η αντιμετώπιση της διάβρωσης του εδάφους η οποία είναι εκτεταμένη. Τα εδάφη είναι πιο ευάλωτα μετά από περιόδους ξηρασίας. Επίσης, προτεραιότητα αποτελεί η μείωση της αλάτωσης των εδαφών, η οποία προκαλείται από την άρδευση με νερό υψηλής περιεκτικότητας σε άλατα, είτε από παράκτιους υδροφορείς που έχουν υποστεί υφαλμύριση, είτε από την άρδευση με ανακυκλωμένο νερό.

Παράκτιες Ζώνες

Οι παράκτιες περιοχές των νησιών όπως η Κύπρος θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με την αξιολόγηση των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή πρώτη προτεραιότητα αποτελεί η μείωση της παράκτιας διάβρωσης, η οποία αναμένεται να επιδεινωθεί. Πρόσθετα, προτεραιότητα αποτελούν η μείωση της συχνότητας και της έντασης των παράκτιων πλημμυρών λόγω κλιματικής αλλαγής.

Βιοποικιλότητα

Η κλιματική αλλαγή έχει σημαντική επίδραση στη βιοποικιλότητα. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη βιοποικιλότητα της Κύπρου ανέδειξε ως πρώτη προτεραιότητα του τομέα τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα χερσαία οικοσυστήματα κυρίως λόγω του νησιώτικου χαρακτήρα και των γεωγραφικών περιορισμών στα συστήματα αυτά για τη μετακίνηση και προσαρμογή των πληθυσμών των ειδών. Τα υγροτοπικά συστήματα της Κύπρου και οι τύποι οικοτόπων σε αυτά θεωρήθηκαν ότι είναι επίσης ιδιαίτερα ευάλωτα στην κλιματική αλλαγή, δεδομένου ότι είναι ήδη περιορισμένα λόγω της μειωμένης διαθεσιμότητας νερού.

Δάση

Οι αλλαγές στο κλίμα, όπως η μείωση της βροχόπτωσης, η αυξανόμενη διάρκεια και ένταση των περιόδων ανομβρίας καθώς και οι πολύ υψηλές θερμοκρασίες το καλοκαίρι επηρεάζουν δυσμενώς τα δάση. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα δάση της Κύπρου ανέδειξε ως πρώτες προτεραιότητες την ευπάθεια στη ξηρασία, τις προσβολές από παράσιτα και ασθένειες (σημαντικό μέρος των δασών της Κύπρου επηρεάζεται ειδικά σε περιόδους ανομβρίας και υψηλών θερμοκρασιών) και την ευπάθεια στις πυρκαγιές λόγω των σοβαρών και εκτεταμένων καταστροφών που αυτές επιφέρουν.

Δημόσια Υγεία

Οι άνθρωποι εκτίθενται άμεσα στην κλιματική αλλαγή, μέσω των αλλαγών στα καιρικά φαινόμενα (θερμοκρασία, βροχόπτωση, άνοδος στη στάθμη της θάλασσας, ακραία καιρικά φαινόμενα) και έμμεσα μέσω αλλαγών στην ποιότητα του νερού, του αέρα και των τροφίμων και μέσω αλλαγών

στα οικοσυστήματα, τη γεωργία, τη βιομηχανία, τους οικισμούς και την οικονομία. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον τομέα της δημόσιας υγείας της Κύπρου ανέδειξε ως πρώτη προτεραιότητα τη μείωση των θανάτων και των προβλημάτων υγείας που σχετίζονται με τους καύσωνες και τις υψηλές θερμοκρασίες καθώς αυτά τα καιρικά φαινόμενα αναμένεται να αυξηθούν. Σημαντικό είναι να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της αστικής θερμνησίδας σύμφωνα με το οποίο οι θερμοκρασίες των πόλεων είναι ψηλότερες από άλλες περιοχές. Επόμενη προτεραιότητα αποτελεί η αντιμετώπιση των ασθενειών που μεταδίδονται μέσω διαβιβαστών, δεδομένου ότι η εξάπλωση τους είναι ευαίσθητη στην αύξηση της θερμοκρασίας και έχουν ήδη αρχίσει να αυξάνονται στην Ευρώπη. Ως τρίτη προτεραιότητα αναδείχθηκε η αντιμετώπιση των υδατογενών και τροφιμογενών λοιμώξεων, καθώς η ανάπτυξή τους ευνοείται σε συνθήκες υψηλών θερμοκρασιών και περιορισμένης διαθεσιμότητας νερού. Η μείωση των θανάτων και των τραυματισμών που σχετίζονται με τις πλημμύρες, καθώς και των ασθενειών που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελούν επίσης προτεραιότητα του τομέα.

Τουρισμός

Ο τουρισμός θεωρείται ένας τομέας της οικονομίας ιδιαίτερα ευαίσθητος στις αλλαγές του κλίματος. Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ορισμένων δημοφιλών τουριστικών προορισμών σε μικρότερα γεωγραφικά πλάτη (όπως η Μεσόγειος το καλοκαίρι) αναμένεται να μειωθεί. Πρώτη προτεραιότητα του τομέα είναι επίτευξη επαρκούς διαθεσιμότητας νερού, οι οποίες είναι σημαντικές για την ανάπτυξη του τουρισμού και αναμένεται να αυξηθούν στο μέλλον, ενώ οι διαθέσιμοι πόροι είναι ήδη περιορισμένοι και αναμένεται να περιοριστούν περαιτέρω λόγω της κλιματικής αλλαγής. Δεύτερη προτεραιότητα αποτελεί η αντιμετώπιση της αύξησης της έντασης και της συχνότητας των κυμάτων καύσωνα που έχει ως συνέπεια τη δημιουργία αισθήματος δυσφορίας στους τουρίστες. Τρίτη προτεραιότητα του τομέα αποτελεί η καταπολέμηση της διάβρωσης των ακτών της Κύπρου, λόγω της κλιματικής αλλαγής, δεδομένου ότι ήδη αποτελεί πρόβλημα για τον παράκτιο τουριστικό τομέα. Τέταρτη προτεραιότητα αποτελεί η διαθεσιμότητα πόσιμου νερού, παρόλο που έχει εξασφαλιστεί σε μεγάλο βαθμό από τη λειτουργία των μονάδων αφαλάτωσης και Πέμπτη προτεραιότητα είναι η αναβάθμιση των φυσικών αξιοθέατων, και επομένως η αύξηση του τουρισμού της Κύπρου που σχετίζεται με τα φυσικά αξιοθέατα.

Υποδομές

Η κλιματική αλλαγή αναμένεται να αυξήσει τον κίνδυνο πλημμυρών και καταστροφών σε υποδομές και κοινότητες αλλά και να προκαλέσει προβλήματα στις μεταφορές, στην παροχή ενέργειας και στα τηλεπικοινωνιακά συστήματα. Προτεραιότητα για τις υποδομές αναδείχθηκε η αποκατάσταση των φθορών σε αστικές και παράκτιες υποδομές.

Σύμφωνα και με το Παράρτημα Δ οι δασικές πυρκαγιές, η εγκαταλελειμμένη γεωργική γη, η διάβρωση, η απερίμωση και η μείωση της βιοποικιλότητας αποτελούν μερικές από τις αρνητικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Οι επενδύσεις στον τομέα πρέπει να τεθούν ως προτεραιότητα με στόχο τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και τη βελτίωση της βιοποικιλότητας.

2.2.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων και ειδικότερα μέσω της στήριξης από τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής, αναμένεται να προωθηθούν ταχύτερα δράσεις που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, το οποίο έχει ως γενικό

στρατηγικό στόχο την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Αντιμετώπιση της ευπάθειας διαθεσιμότητας πόσιμου νερού στις ορεινές και αστικές περιοχές
- Καταπολέμηση της απερίμωσης
- Καταπολέμηση της διάβρωσης των ακτών
- Καταπολέμηση των πλημμυρών σε αστικές περιοχές και παράκτιες ζώνες
- Προστασία των χερσαίων οικοτόπων και υδροβιοτοπικών συστημάτων από τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής
- Προστασία της δημόσιας υγείας στις περιπτώσεις ακραίων φαινομένων (π.χ. καύσωνα)
- Προστασία των δασών από τη ξηρασία και τις πυρκαγιές.

2.2.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων που αναμένεται να υλοποιηθούν είναι οι ακόλουθες:

- Αναβάθμιση των συστημάτων μεταφοράς πόσιμου νερού στις αστικές περιοχές και στις αγροτικές περιοχές
- Εφαρμογή σχεδίου Μέτρων για την καταπολέμηση της απερίμωσης στην Κύπρο.
- Δράσεις προστασίας και βελτίωσης των παράκτιων ζωνών από τη διάβρωση των ακτών περιλαμβανομένης της κατασκευής κυματοθραυστών
- Προστασία, διατήρηση και σωστή διαχείριση των οικοτόπων και των υδροβιοτόπων της Κύπρου, περιλαμβανομένων των περιοχών NATURA 2000
- Ενίσχυση μέτρων καταστολής /πρόληψης πυρκαγιών
- Ανάπτυξη ή/και εγκατάσταση συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης για ύπαρξη πυρκαγιών, καύσωνα και άλλων ακραίων τοπικών φαινομένων
- Προώθηση της δημιουργίας / αναγέννησης αστικών πάρκων και άλλων πράσινων πρακτικών για τον περιορισμό του φαινομένου της αστικής θερμνησίδας
- Ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης ειδοποίησης καύσωνα
- Λειτουργία κοινοτικών κέντρων σε κάθε δήμο/ κοινότητα για την παροχή προστασίας στον πληθυσμό σε κίνδυνο
- Ανάπτυξη έργων πλημμυρικής αποσυμφόρησης.

2.3 Κυκλική Οικονομία

2.3.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Σύμφωνα με την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο για το 2019, χρειάζονται ακόμα σημαντικές προσπάθειες για την επίτευξη των Ευρωπαϊκών στόχων για τα απόβλητα, καθιστώντας ως προτεραιότητα τις επενδυτικές ανάγκες που απαιτούνται για βελτιώσεις στη διαχείριση των αποβλήτων και τη μετάβαση στην κυκλική οικονομία και συγκεκριμένα για την προώθηση της

χωριστής συλλογής, της επαναχρησιμοποίησης, της ανακύκλωσης, των μονάδων διαχείρισης και των κέντρων επαναχρησιμοποίησης.

Η ανάγκη εστίασης της επενδυτικής οικονομικής πολιτικής στη διαχείριση των αποβλήτων τονίζεται και στις Ειδικές Ανά Χώρα Συστάσεις του Συμβουλίου της ΕΕ για την Κύπρο του 2019, όπως επίσης και στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου 2019 όπου αναγνωρίζεται ότι παρά τις πρόσφατες επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων, απαιτούνται ακόμα σημαντικά κονδύλια για την ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων και την επίτευξη συμμόρφωσης με τους Ευρωπαϊκούς στόχους. Στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών υποχρεώσεων και συστάσεων, η Δήλωση της Κυβερνητικής Στρατηγικής για το 2020-22 τονίζει τη σημασία προώθησης των επενδύσεων στους τομείς διαχείρισης των αποβλήτων και ενίσχυσης των δράσεων μετάβασης από το γραμμικό στο κυκλικό μοντέλο, με βασικό στόχο την επίτευξη μιας κυκλικής οικονομίας με μηδενική παραγωγή αποβλήτων, στα πλαίσια του νέου αναπτυξιακού μοντέλου.

Σημαντική είναι η Έκθεση Έγκαιρης Προειδοποίησης για την Κύπρο που εκδόθηκε από την ΕΕ το 2018 στα πλαίσια παρακολούθησης της επίτευξης των στόχων για τα απόβλητα, η οποία προτείνει την παροχή στήριξης σε τοπικές αρχές με στόχο τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για τη βελτίωση της χωριστής συλλογής, την ανάπτυξη της χωριστής συλλογής των οργανικών αποβλήτων και τη θέσπιση συστημάτων «Πληρώνω Όσο Πετώ» με παράλληλη εξασφάλιση διαχωρισμού στην πηγή, συμπεριλαμβανομένων των οργανικών αποβλήτων και βελτίωση των συστημάτων συλλογής. Οι δράσεις αυτές κρίνονται από την ΕΕ απαραίτητες ώστε η Κύπρος να πετύχει τους στόχους της για χωριστή συλλογή και ανακύκλωση των δημοτικών αποβλήτων.

Σύμφωνα και με το Παράρτημα Δ παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις στην επίτευξη των στόχων σε σχέση με τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Η Κύπρος παράγει κατά κεφαλή περισσότερα σκουπίδια από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και δεν επαναχρησιμοποιεί ούτε ανακυκλώνει αρκετά. Οι επενδυτικές ανάγκες για τη μετάβαση στην κυκλική οικονομία και τη βελτίωση της διαχείρισης στερεών αποβλήτων, σύμφωνα και με την πρωτοβουλία «Καθαρή ενέργεια για όλα τα Ευρωπαϊκά νησιά» πρέπει να τεθούν ως προτεραιότητα την προγραμματική περίοδο 2021-2027.

2.3.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω η προώθηση του πακέτου μέτρων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κυκλική Οικονομία έχει τεθεί ως επενδυτική προτεραιότητα για την Κύπρο. Ως μέρος του πακέτου Κυκλικής Οικονομίας, το 2018 τέθηκαν σε ισχύ οι τροποποιήσεις των Ευρωπαϊκών Οδηγιών για τα απόβλητα θέτοντας φιλόδοξους μακροπρόθεσμους στόχους και αυξημένες υποχρεώσεις για μείωση της δημιουργίας αποβλήτων, αύξηση της διαλογής στην πηγή, αύξηση της επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης των αποβλήτων και σημαντική μείωση των αποβλήτων που προορίζονται για υγειονομική ταφή.

Συγκεκριμένα, μέχρι το 2025 θα πρέπει να υπάρχει χωριστή συλλογή των οργανικών αποβλήτων, ενώ η χωριστή συλλογή των ανακυκλώσιμων ρευμάτων θα πρέπει να αυξηθεί σημαντικά αφού η προετοιμασία για ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση των δημοτικών αποβλήτων θα πρέπει να ανέλθει σε 55% μέχρι το 2025, 60% μέχρι το 2030 και 65% μέχρι το 2035. Στόχος είναι όπως, μέχρι το 2035, οι συνολικές ποσότητες αστικών αποβλήτων που καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής να μειωθούν στο 10% των συνολικών ποσοτήτων που παράγονται.

Η ειδική ανά χώρα σύσταση για το 2020 (αριθμός 3) και η ειδική ανά χώρα σύσταση για το 2019 (αριθμός 4), συστήνουν όπως η Κύπρος εστιάσει την οικονομική της πολιτική σε σχέση με τις επενδύσεις, μεταξύ άλλων, στον τομέα του περιβάλλοντος και κυρίως στη διαχείριση των αποβλήτων.

2.3.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων και ειδικότερα μέσω στήριξης από τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής, αναμένεται να προωθηθούν ταχύτερα δράσεις που θα περιλαμβάνονται στην αναθεωρημένη Στρατηγική Διαχείρισης Δημοτικών Αποβλήτων και του Προγράμματος Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων. Η αναθεώρηση της στρατηγικής που προωθείται μέσω Τεχνικής Βοήθειας αναμένεται να καθορίσει τις ανάγκες και τα επιπρόσθετα μέτρα και δράσεις που πρέπει άμεσα να υλοποιηθούν στη βάση των νέων απαιτήσεων και ποσοτικών στόχων που προκύπτουν από το πακέτο κυκλικής οικονομίας, όπως προώθηση της χωριστής συλλογής, εντατικοποίηση των ελέγχων, ενίσχυση των τοπικών αρχών για ανάληψη των υποχρεώσεων τους και ενίσχυση των υποδομών ανακύκλωσης και επεξεργασίας αποβλήτων για ορθολογικό κλείσιμο του κύκλου διαχείρισης των δημοτικών αποβλήτων. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Χωριστή συλλογή οργανικών αποβλήτων
- Αύξηση χωριστής συλλογής ανακυκλώσιμων ρευμάτων
- Θέσπιση συστημάτων Πληρώνω όσο Πετώ με παράλληλη εξασφάλιση διαχωρισμού στην πηγή
- Βελτίωση Συστημάτων Συλλογής
- Αύξηση της προετοιμασίας για ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση των δημοτικών αποβλήτων
- Μείωση ποσοστών αστικών αποβλήτων έναντι συνολικών ποσοτήτων που καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής

2.3.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων που αναμένεται να υλοποιηθούν είναι οι ακόλουθες:

- Εγκαθίδρυση Συστήματος Χωριστής Συλλογής στην πηγή Στερεών Δημοτικών Αποβλήτων και Εφαρμογή Συστήματος «Πληρώνω όσο Πετάω» (ΠΟΠ) σε τοπικές αρχές
- Οικονομική ενίσχυση επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τομέα αξιοποίησης αποβλήτων που συλλέχθηκαν χωριστά
- Μείωση αποβλήτων στην παραγωγή και κατανάλωση
- Πύκνωση Δικτύου Πράσινων Σημείων
- Δημιουργία σταθμού/σταθμών μεταφόρτωσης αποβλήτων
- Αποκατάσταση ΧΑΔΑ

2.4 Βιώσιμη Διαχείριση Υδάτων

2.4.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Η Κύπρος διαχρονικά υποφέρει από λειψυδρία. Το πρόβλημα έχει επιδεινωθεί και λόγω της κλιματικής αλλαγής αφού σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική για την Κλιματική Αλλαγή προκύπτει ότι η ποσότητα της βροχής που πέφτει στην περιοχή παρουσιάζει πτωτική τάση. Όπως καταγράφηκε, η μέση ετήσια βροχόπτωση στην Κύπρο μειώθηκε από 559mm την περίοδο 1901-1930 σε 463mm την περίοδο 1971-2000 με ποσοστό μείωσης 17%. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά φαίνεται να επιβεβαιώνονται τα αρνητικά σενάρια για το πώς επηρεάζει η κλιματική αλλαγή την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Στο προσεχές μέλλον η τάση προδιαγράφει συνεχώς λιγότερες ποσότητες βροχής και παράλληλα αυξημένες ανάγκες σε νερό με αποτέλεσμα να μεγαλώνει το χάσμα μεταξύ προσφοράς και ζήτησης νερού.

Τις τελευταίες δεκαετίες υλοποιήθηκαν σημαντικά κατασκευαστικά έργα υδατικής ανάπτυξης για ύδρευση, άρδευση, προστασία του περιβάλλοντος και άλλες χρήσεις, όπως φράγματα, μονάδες επεξεργασίας νερού, αντλιοστάσια, έργα μεταφοράς νερού, έργα προστασίας ποταμών και εμπλουτιστικά έργα. Πρόσθετα, για την αντιμετώπιση του προβλήματος της λειψυδρίας και την ενίσχυση της αξιοπιστίας των πηγών νερού για άρδευση και ύδρευση, προωθείται η μέγιστη αξιοποίηση μη συμβατικών πόρων νερού, όπως η αφαλάτωση και η ανακύκλωση. Η χρήση μη συμβατικών υδάτινων πόρων μειώνει την εξάρτηση της παροχής νερού από τις καιρικές συνθήκες, συμβάλλει στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στην πρόληψη των κινδύνων και ενισχύει το υδατικό ισοζύγιο. Η αφαλάτωση έχει ενισχύσει την παροχή νερού ύδρευσης και έχει απεξαρτοποιήσει τα μεγάλα αστικά, περιαστικά και τουριστικά κέντρα από τη διακύμανση της βροχόπτωσης. Παρά την υλοποίηση πληθώρας έργων, το πρόβλημα της λειψυδρίας παραμένει.

Σύμφωνα και με το Παράρτημα Δ στην Κύπρο παρατηρείται υπεράντληση των υπόγειων υδάτων και λειψυδρία, ενώ σημαντικές ποσότητες λυμάτων απορρίπτονται χωρίς συλλογή ή/ και επεξεργασία, ως εκ τούτου η βιώσιμη διαχείριση των υδάτων πρέπει να τεθεί ως υψηλή επενδυτική προτεραιότητα.

2.4.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω η αντιμετώπιση της λειψυδρίας και η ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων αποτελεί ζήτημα ύψιστης σημασίας, αφού αφορά την ασφάλεια της κοινωνίας και την αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Στόχος είναι η διασφάλιση της πληρέστερης δυνατής κάλυψης των αναγκών σε νερό για οικιακές, γεωργικές, βιομηχανικές, περιβαλλοντικές και άλλες χρήσεις, στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Είναι αναγκαίο να δοθεί έμφαση στην καλύτερη διαχείριση των υδάτινων πόρων με συγκράτηση της ζήτησης και παράλληλα αύξηση των διαθέσιμων ποσοτήτων νερού καλής ποιότητας, τόσο για τις επόμενες γενιές όσο και για το περιβάλλον.

Παράλληλα με τα πιο πάνω και στο πλαίσιο υλοποίησης του στόχου του Στρατηγικού Σχεδίου για τη διασφάλιση της ποιότητας και την προστασία των υδάτινων πόρων και του υδατικού περιβάλλοντος στον τομέα των υγρών αποβλήτων, προτεραιότητα αποτελεί η πλήρης εφαρμογή της Οδηγίας για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων 91/271/ΕΟΚ. Η υλοποίηση των αποχετευτικών συστημάτων για τη διαχείριση των αστικών λυμάτων στα πλαίσια της Οδηγίας πέραν της περιβαλλοντικής ωφέλειας συνεισφέρει στην ενίσχυση του υδατικού ισοζυγίου λόγω της

παραγωγής ανακυκλωμένου νερού τριτοβάθμιας επεξεργασίας. Η χρήση του ανακυκλωμένου νερού αναμένεται να αυξήσει την παροχή νερού για άρδευση και να μειώσει τον κίνδυνο έναντι της ξηρασίας. Το ανακυκλωμένο νερό αποτελεί μια σταθερή πηγή νερού, δεδομένου ότι οι ποσότητες που παράγονται είναι άμεσα εξαρτημένες από την αστική κατανάλωση, ενώ ταυτόχρονα αξιοποιούνται ποσότητες οι οποίες διαφορετικά θα χάνονταν.

Οι στρατηγικές επιδιώξεις σχετικά με τα ύδατα είναι (α) η Διασφάλιση της πληρέστερης δυνατής κάλυψης των αναγκών σε νερό για όλες τις Χρήσεις, (β) η Προώθηση της αποδοτικής χρήσης των υδάτινων πόρων και (γ) η Διασφάλιση της ποιότητας και προστασία των υδάτινων πόρων και του περιβάλλοντος.

Η ειδική ανά χώρα σύσταση για το 2020 (αριθμός 3) και η ειδική ανά χώρα σύσταση για το 2019 (αριθμός 4), συστήνουν όπως η Κύπρος εστιάσει την οικονομική της πολιτική σε σχέση με τις επενδύσεις, μεταξύ άλλων, στον τομέα του περιβάλλοντος και κυρίως στη διαχείριση των υδάτων και των υγρών αποβλήτων.

2.4.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων και ειδικότερα μέσω της στήριξης από τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής, αναμένεται να προωθηθούν ταχύτερα δράσεις που θα περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης της Στρατηγικής για τη Διαχείριση των Υδάτων και την Αντιμετώπιση της Ανομβρίας. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Μείωση της εξάρτησης των μεγάλων αστικών και τουριστικών περιοχών από τη βροχόπτωση – ισολογισμός της παροχής και ζήτησης.
- Ενίσχυση της διαθεσιμότητας νερού με νέα έργα υποδομής με συμβατικές πηγές και μη συμβατικές πηγές νερού.
- Αύξηση της δυναμικότητας υφιστάμενων έργων υποδομής
- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- Αποδοτική χρήση του νερού, έλεγχος / περιορισμός των απωλειών νερού
- Ενίσχυση της αποτελεσματικής διακυβέρνησης για το νερό

2.4.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για επίτευξη των παραπάνω αποτελεσμάτων αναμένεται να προωθηθούν οι ακόλουθες ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων:

- Υδατικά έργα για πόσιμο νερό
- Κατασκευή / Αναβάθμιση Διυλιστηρίων για πόσιμο νερό
- Κατασκευή / Αντικατάσταση Αγωγών μεταφοράς πόσιμου νερού
- Κατασκευή αποχετευτικών συστημάτων
- Υποδομές για επεξεργασία υγρών λυμάτων και χρήσης/μεταφορά ανακυκλωμένου νερού
- Εφαρμογή έξυπνων μετρητών

2.5 Προώθηση της βιώσιμης αλιείας και της διατήρησης των θαλάσσιων βιολογικών πόρων

2.5.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Ο αλιευτικός τομέας στην Κύπρο αποτελείται από την παράκτια αλιεία, την αλιεία τρατών βυθού και την αλιεία πολυδύναμων σκαφών. Ο αλιευτικός τομέας στην Κύπρο είναι μικρός, αλλά θεωρείται πολύ σημαντικός, καθώς προσφέρει οικονομικά και κοινωνικά οφέλη σε παράκτιες περιοχές, δημιουργεί θέσεις εργασίας και προσφέρει υγιεινά προϊόντα στους καταναλωτές. Στην Κύπρο απασχολούνται περίπου 1276 άτομα άμεσα ως αλιείς, εκ των οποίων 803 είναι πλήρους απασχόλησης και 473 μερικής απασχόλησης²⁶. Η ετήσια συνεισφορά της θαλάσσιας αλιείας στην κυπριακή οικονομία είναι σχετικά χαμηλή και υπολογίζεται στα €7,4 εκ. περίπου, με την ολική ετήσια κυπριακή παραγωγή ψαριών από τη θαλάσσια αλιεία να κυμαίνεται γύρω στους 1200 τόνους, ενώ η ετήσια κατά κεφαλή κατανάλωση των αλιευτικών προϊόντων στην Κύπρο ανέρχεται περίπου στα 20 κιλά.

Το βασικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο κλάδος είναι η ίδια η βιωσιμότητά του, η οποία απειλείται από σειρά παραγόντων, όπως η παράνομη αλιεία, η υπεραλίευση ορισμένων ειδών, η χαμηλή παραγωγικότητα των νερών της περιοχής, ο περιορισμός των αλιευτικών πεδίων λόγω της τουρκικής κατοχής, η ελλιπής επαγγελματική κατάρτιση των αλιέων σε σύγχρονες μεθόδους αλίευσης, όπως επίσης και η αυξανόμενη παρουσία ξενικών ειδών (πχ. λαγοκέφαλος), η οποία επηρεάζει αρνητικά το οικοσύστημα και την αλιεία.

2.5.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Βασικός στόχος των επενδύσεων, είναι η συμβολή στην υλοποίηση της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και της Θαλάσσιας Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο εθνικός στρατηγικός στόχος, ο οποίος πηγάζει και είναι ευθυγραμμισμένος με τον στρατηγικό στόχο της ΚΑΠ, είναι να διασφαλιστεί ότι ο κλάδος της αλιείας είναι περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά βιώσιμος και ότι αποτελεί πηγή υγιεινών τροφίμων για τους πολίτες της ΕΕ. Επίσης, στρατηγική επιδίωξη είναι η ενίσχυση του κλάδου της αλιείας έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης για τα άτομα και τις κοινότητες που εξαρτώνται από την αλιεία και να συμβάλει στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών των επαγγελματιών ψαράδων. Παράλληλα, οι επενδύσεις θα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ για μετριασμό της περιβαλλοντικής και κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτή.

2.5.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων και μέσω της στήριξης από την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, αναμένεται να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και οι αδυναμίες που υπάρχουν στον κλάδο της αλιείας, ώστε να μπορέσουν να ενισχυθούν οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

²⁶ Πηγή: Τμήμα Αλιείας και Θαλάσσιων Ερευνών, Μάιος 2020

- Αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των αλιευτικών αποθεμάτων και των οικοσυστημάτων που τα υποστηρίζουν, συμπεριλαμβανομένων και των θαλάσσιων περιοχών Natura2000 και άλλων θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αλιευτικού τομέα, εξασφάλιση οικονομικής βιωσιμότητας και στήριξη αλιέων
- Βελτίωση συνθηκών εργασίας για τους αλιείς
- Βελτίωση προστιθέμενης αξίας των αλιευτικών προϊόντων
- Προώθηση της προσαρμογής της αλιευτικής ικανότητας στις αλιευτικές δυνατότητες σε περιπτώσεις οριστικής παύσης
- Συμβολή στην επίτευξη δίκαιου βιοτικού εισοδήματος σε περιπτώσεις προσωρινής παύσης των αλιευτικών δραστηριοτήτων
- Ενίσχυση του ελέγχου της αλιευτικής δραστηριότητας, αστυνόμευση, έλεγχος και επιβολή κανόνων
- Μείωση των θαλασσίων απορριμμάτων και του απολεσθέντα αλιευτικού εξοπλισμού
- Προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας.

2.5.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων είναι οι ακόλουθες:

- Παροχή κινήτρων για εκσυγχρονισμό του αλιευτικού στόλου
- Βελτίωση και εκσυγχρονισμός των αλιευτικών υποδομών
- Διαφοροποίηση εισοδήματος αλιέων και προώθηση του αλιευτικού τουρισμού
- Επιμόρφωση αλιέων (διάδοση γνώσεων και τεχνολογίας, κατάρτιση και ανάπτυξη δεξιοτήτων)
- Διαφοροποίηση αλιευτικών μεθόδων για εκμετάλλευση επιπρόσθετων αλιευτικών αποθεμάτων
- Συνεργασία με ερευνητικά κέντρα για απόκτηση επιστημονικής γνώσης και καθοδήγησης σε θέματα σχετικά με τα αλιευτικά αποθέματα, τη βιοποικιλότητα και το θαλάσσιο περιβάλλον.
- Μέτρα για οριστική απόσυρση σκαφών βάσει των ετήσιων εκθέσεων για το στόλο σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κανονισμό του ΕΤΘΑΥ.
- Στήριξη προγράμματος συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων για τη διαχείριση της αλιείας και για επιστημονικούς σκοπούς
- Αγορά νέων τεχνολογιών και μέσων ελέγχου για ενίσχυση δράσεων της εποπτείας και του ελέγχου από τις αρμόδιες αρχές. Συμμετοχή σε κοινό πρόγραμμα ελέγχου.
- Επενδύσεις σε λιμένες ή άλλες υποδομές για την παροχή κατάλληλων εγκαταστάσεων υποδοχής για τον απολεσθέντα αλιευτικό εξοπλισμό και τα θαλάσσια απορρίμματα που συλλέγονται από τη θάλασσα
- Προγράμματα ενημέρωσης των αλιέων για προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της αειφορίας (πχ. ενημέρωση αλιέων για τη ζημιά που προκαλεί ο απολεσθέντας αλιευτικός εξοπλισμός).

2.6 Ανταγωνιστική και βιώσιμη υδατοκαλλιέργεια

2.6.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Ο κλάδος της υδατοκαλλιέργειας στην Κύπρο, κατά την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει ετήσια ανάπτυξη της τάξης του 5-7%, τάση που αναμένεται να διατηρηθεί και τα επόμενα χρόνια. Η συνολική αξία εμπορίας των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας ανέρχεται περίπου σε €42 εκ. ετησίως και αποτελεί το τρίτο πιο σημαντικό εξαγωγικό εθνικό προϊόν σε αξία από τα προϊόντα του γεωργικού τομέα της πρωτογενούς παραγωγής. Η αξία των εξαγωγών ξεπερνά τα €25 εκ. ετησίως, ποσό που αντιστοιχεί στο 65% του συνολικού όγκου παραγωγής κυπριακών προϊόντων υδατοκαλλιέργειας.

Τα σημαντικότερα είδη θαλάσσιων ψαριών που καλλιεργούνται στην Κύπρο είναι η τσιπούρα (*Sparus aurata*) και το λαυράκι (*Dicentrarchus labrax*), ενώ καλλιεργούνται επίσης σε μικρές ποσότητες το γιαπωνέζικο φαγκρί, η προσφυγοπούλα, ο κρανιός, το κυπριακό φαγκρί και το λιθρίνι. Το βασικότερο είδος υδατοκαλλιέργειας γλυκού νερού είναι η ιριδίζουσα πέστροφα.

Στον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας απασχολούνται περίπου 350 άτομα σε πλήρη απασχόληση ενώ παράλληλα δημιουργούνται θέσεις εργασίας σε συναφή / παρεμφερή επαγγέλματα.

Οι μονάδες υδατοκαλλιέργειας στην Κύπρο διαθέτουν υψηλή τεχνογνωσία και σύγχρονο εξοπλισμό. Βασικό μειονέκτημα είναι η γεωγραφική θέση της χώρας, καθώς δημιουργεί αυξημένα έξοδα μεταφοράς, τα οποία σε συνδυασμό με την μικρή παραγωγή και το υψηλό ενεργειακό κόστος χερσαίων μονάδων, οδηγούν σε αύξηση των τιμών των παραγόμενων προϊόντων και μείωση της ανταγωνιστικότητας.

2.6.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Ο εθνικός στρατηγικός στόχος είναι η αειφόρος ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας με την προώθηση, οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμων επιχειρήσεων, ώστε η βιομηχανία να μπορεί να ανταπεξέλθει στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού όπως αυτές διαμορφώνονται στην αγορά. Η στρατηγική για την υδατοκαλλιέργεια στηρίζεται και είναι σε πλήρη ευθυγράμμιση με την Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Αλιεία και την Υδατοκαλλιέργεια.

Η στρατηγική για την υδατοκαλλιέργεια όπως προέκυψε από την ανάλυση SWOT που διενήργησε το Τμήμα Αλιείας και Θαλασσιών Ερευνών θα εστιαστεί σε τρία πεδία δράσης ως ακολούθως:

1. Διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας μέσω ενιαίου χωροταξικού σχεδιασμού
2. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και στήριξη της βιωσιμότητας του τομέα της υδατοκαλλιέργειας
3. Προώθηση μεταποίησης και εμπορίας προϊόντων υδατοκαλλιέργειας

Παράλληλα η στρατηγική έχει έντονη την περιβαλλοντική διάσταση και τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και συμβάλλει στην Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ (Green Deal) μέσω κυρίως της εφαρμογής συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

2.6.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με βάση τις στρατηγικές επιδιώξεις, αναμένεται να προκύψουν τα εξής αποτελέσματα:

- Διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας μέσω ενιαίου χωροταξικού σχεδιασμού και δημιουργίας ζωνών υδατοκαλλιέργειας
- Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας και στήριξη της Βιωσιμότητας της υδατοκαλλιέργειας
- Αύξηση της παραγωγικότητας των μονάδων υδατοκαλλιέργειας
- Βελτίωση της ποιότητας του παραγόμενου προϊόντος
- Διαφοροποίηση της παραγωγής και επέκταση σε νέες αγορές
- Αύξηση της ζήτησης μέσω της ενημέρωσης του κοινού για τα οφέλη των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας στην υγεία
- Ενίσχυση της αλυσίδας παραγωγής και εμπορίας

2.6.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Οι ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων είναι οι ακόλουθες:

- Εκσυγχρονισμός των μονάδων υδατοκαλλιέργειας
- Αξιοποίηση της έρευνας και της καινοτομίας για την ανάπτυξη και προώθηση νέων προϊόντων
- Διαφοροποίηση της παραγωγής
- Έργα υποδομής συλλογικού ενδιαφέροντος
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας του κλάδου
- Δράσεις για την ενίσχυση και επιμόρφωση του ανθρώπινου κεφαλαίου ειδικά σε θέματα επιχειρηματικότητας
- Δράσεις που προσθέτουν αξία στα προϊόντα μέσω της επεξεργασίας, της παρουσίασης και της συσκευασίας
- Προώθηση της συνεργασίας και της δημιουργίας κοινοπραξιών
- Μελέτες για τις εξαγωγές και για εντοπισμό νέων αγορών στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας με σκοπό τη διάχυση των αποτελεσμάτων στους παραγωγούς
- Δράσεις προώθησης προϊόντων υδατοκαλλιέργειας και ενημέρωσης του καταναλωτικού κοινού σχετικά με την ποιότητα τους.

2.7 Ενίσχυση της διεθνούς διακυβέρνησης για βιώσιμη διαχείριση θαλασσών

2.7.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Το θαλάσσιο περιβάλλον αποτελεί πολύτιμη κληρονομιά που πρέπει να προστατεύεται, να διαφυλάσσεται και εφόσον είναι εφικτό, να αποκαθίσταται, με απώτερο σκοπό τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της λειτουργίας των οικοσυστημάτων για την εξασφάλιση καθαρών και παραγωγικών θαλασσών. Τα θαλάσσια οικοσυστήματα απειλούνται με υποβάθμιση από διάφορες πιέσεις, όπως είναι κυρίως η ρύπανση, ο ευτροφισμός, η υπεραλιεία, η εισαγωγή εξωτικών ειδών, η αλλαγή του κλίματος και άλλων πολλών δραστηριοτήτων.

Από τον Ιούλιο του 2008 τέθηκε σε ισχύ η [Οδηγία-Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική \(2008/56/ΕΚ\)](#) (ΟΠΘΣ), η οποία θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία και τη διαχείριση των ευρωπαϊκών θαλασσών και εξασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη και βιώσιμη χρήση τους. Βασικός στόχος της Οδηγίας είναι η επίτευξη και η διατήρηση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των ευρωπαϊκών θαλασσών και ωκεανών μέχρι το 2020. Η οδηγία αυτή ουσιαστικά προωθεί την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλους τους τομείς της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.

Με βάση την Οδηγία αυτή τα Κράτη-Μέλη της ΕΕ υποχρεώνονται να χαράξουν θαλάσσια στρατηγική για τα ύδατα τους, εφαρμόζοντας κατάλληλα προγράμματα μέτρων και παρακολούθησης, ώστε να εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, προλαμβάνοντας την υποβάθμιση, και αν είναι εφικτό, αποκαθιστώντας τα θαλάσσια οικοσυστήματα σε περιοχές όπου αυτά έχουν επηρεαστεί αρνητικά. Οι θαλάσσιες στρατηγικές ακολουθούν την προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα “ecosystem approach” για τη διαχείριση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, διασφαλίζοντας την επίτευξη της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης (ΚΠΚ) και της αειφόρου χρήσης των θαλάσσιων αγαθών και υπηρεσιών.

Για την αειφόρο χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος η Κύπρος έχει καταρτίσει στρατηγική για μια Εθνική Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ) με σκοπό την ολοκληρωμένη διαχείριση των θαλάσσιων θεμάτων.

2.7.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Στρατηγικός στόχος είναι η προστασία, η αειφόρος χρήση και η διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων του.

Στα πλαίσια αυτά η Κύπρος εφαρμόζει την Οδηγία Οδηγία-Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική (2008/56/ΕΚ) (ΟΠΘΣ) μέσα από την υλοποίηση της Στρατηγικής για την Εθνική Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ). Επιπρόσθετα η Κύπρος εφαρμόζει μέτρα προστασίας του χώρου που καλύπτουν Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές (ΘΠΠ) τόσο κάτω από την Οδηγία για τους Οικότοπους (92/43/ΕΟΚ) όσο και κάτω από άλλες υποχρεώσεις που προκύπτουν από περιφερειακές και διεθνείς συμβάσεις. Από τον Σεπτέμβριο του 2010, η ΕΕ εξέδωσε την [Απόφαση της Επιτροπής σχετικά με τα Κριτήρια και τα Μεθοδολογικά Πρότυπα για την Καλή Περιβαλλοντική Κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων \(2010/477/ΕΕ\)](#).

Για την ενίσχυση της διεθνούς διακυβέρνησης των ωκεανών και της βιώσιμης διαχείρισης των θαλασσών και των ωκεανών, βασικός παράγοντας είναι η **ενδυνάμωση της επιστημονικής γνώσης** και συμπλήρωση των κενών που υπάρχουν για τις διάφορες συνιστώσες του θαλάσσιου

περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας της Κύπρου. Σύμφωνα με τη στρατηγική της Κύπρου για μια εθνική ΟΘΠ, χωρίς την απαραίτητη γνώση του θαλάσσιου περιβάλλοντος δεν μπορεί να επιτευχθεί η αειφόρος διαχείρισή του. Η γνώση αυτή μπορεί να προέλθει μέσα από την έρευνα και τη μελέτη. Συνεπώς, η Κύπρος οφείλει να επενδύσει περισσότερο στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας.

Προς αυτή τη κατεύθυνση έμφαση δίνεται στην αξιοποίηση και ανάπτυξη καταρτισμένου και εξειδικευμένου προσωπικού στον τομέα του θαλάσσιου περιβάλλοντος και η ενίσχυση και δημιουργία κατάλληλης υποδομών (εξειδικευμένα εργαστήρια) για την παρακολούθηση βιολογικών και φυσικοχημικών παραμέτρων του θαλασσίου περιβάλλοντος. Ήδη δόθηκε προτεραιότητα στη διεξαγωγή μελετών για την ολοκληρωμένη και αντικειμενική αξιολόγηση της κατάστασης του περιβάλλοντος και των έμβιων υδάτινων πόρων, ενώ αντίστοιχες μελέτες θα πρέπει να γίνουν σε θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας.

Σημαντική παράμετρος, η οποία έχει αναδειχθεί μέσα από την Εθνική Στρατηγική, είναι η συνεργασία με γειτονικά κράτη της ΕΕ όσο επίσης και με τρίτες χώρες. Επίσης σημαντική θεωρείται η ενδυνάμωση συνεργασιών με φορείς και υπηρεσίες του δημοσίου, ΜΚΟ, ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα για ενίσχυση των γνώσεων και ανταλλαγή τεχνογνωσίας.

2.7.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με βάση τις στρατηγικές επιδιώξεις, τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Συνεργασία με πανεπιστημιακά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα, εντός και εκτός της χώρας για τη μελέτη και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Επιδίωξη συνεργειών και ανταλλαγής δεδομένων με άλλα κράτη μέλη για την πλήρη κατανόηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, τεχνολογιών και προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον.
- Προώθηση συνεργασίας με ΜΚΟ για θέματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Ενδυνάμωση επιστημονικής γνώσης και κάλυψη κενών σχετικά με τις διάφορες συνιστώσες του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας στην Κύπρο.
- Προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας

2.7.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων είναι οι ακόλουθες:

- Ενδυνάμωση της επιστημονικής γνώσης, διεξαγωγή μελετών
- Αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός εργαστηριακού εξοπλισμού και άλλου εξοπλισμού για προώθηση της ερευνητικής αλυσίδας
- Δημιουργία και ανάπτυξη Κοινού Περιβάλλοντος Ανταλλαγής Πληροφοριών (ΚΠΑΠ)
- Προώθηση της συνεργασίας με την ακτοφυλακή.
- Δυνατότητα χρήσης τεχνολογίας (πχ.drones) για συλλογή πληροφοριών για το θαλάσσιο περιβάλλον
- Δράσεις ενημέρωσης και πληροφόρησης εμπλεκόμενων φορέων και ευαισθητοποίηση κοινού σχετικά με τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές και γενικά για θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

ΣΤΟΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3: Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ

Ο Στόχος Πολιτικής 3, αποσκοπεί σε μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη μέσω της ενίσχυσης της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει μεγάλη σημασία στη διασύνδεση της Ευρώπης μέσα από την ανάπτυξη βιώσιμων, φιλικών στο περιβάλλον και ασφαλών Δικτύων, όπως επίσης και στην προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένης και της αύξησης της χρήσης των δημόσιων μεταφορών.

Επίσης μεγάλη έμφαση δίνεται στη ψηφιακή διασύνδεση της Ευρώπης. Σημειώνεται ότι όσον αφορά στη διασυνδεσιμότητα των ΤΠΕ, αυτή έχει αναλυθεί στον [Ενότητα 1.2 Ψηφιακή Πολιτική](#). Ωστόσο έργα συνδεσιμότητας ΤΠΕ δύναται να συγχρηματοδοτηθούν κυρίως κάτω από το Στόχο Πολιτικής 3.

3.1 Μεταφορές

3.1.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Οι χερσαίες μεταφορές αποτελούν την κυριότερη υποστηρικτική υποδομή προς τους τρεις τομείς της οικονομίας (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας). Η Κύπρος ως ένα μικρό νησιώτικο Κράτος στηρίζεται αποκλειστικά για τις εσωτερικές χερσαίες μετακινήσεις στις οδικές μεταφορές. Εναλλακτικές επιλογές δεν υπάρχουν, είτε λόγω φυσικών καταστάσεων (απουσία ποτάμιων συνδέσεων), είτε λόγω τεχνοοικονομικών συνθηκών (μη βιώσιμη επιλογή η ανάπτυξη σιδηροδρόμων λόγω απουσίας κρίσιμης μάζας πληθυσμού). Η κατάσταση αυτή αντικατοπτρίζεται στο εκτεταμένο οδικό δίκτυο (περίπου 13.000 χιλιόμετρα) και το μεγάλο ποσοστό ιδιοκτησίας/χρήσης ιδιωτικού αυτοκινήτου (595 επιβατικά αυτοκίνητα ανά 1000 κατοίκους - δεδομένα του 2016). Το κύριο οδικό δίκτυο είναι περίπου 2,490 χιλιόμετρα (257 χιλιόμετρα αυτοκινητόδρομοι τεσσάρων λωρίδων, κατά κύριο λόγο ή έξι λωρίδων, 500 χιλιόμετρα αστικοί δρόμοι και 1,733 χιλιόμετρα υπεραστικοί δρόμοι)²⁷.

Το σημαντικότερο τμήμα του δικτύου των αυτοκινητοδρόμων της Κύπρου ανήκει στο Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Κύπρος έχει πλήρως εναρμονιστεί με το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο της Ένωσης. Το ΔΕΔ-Μ (Trans-European Transport Network, TEN-T) έχει καθοριστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και στοχεύει σ' ένα βιώσιμο, λειτουργικό, ασφαλές και ψηλής απόδοσης δίκτυο μεταφορών, το οποίο θα εξυπηρετεί την Ευρώπη στην ολότητά της. Περιλαμβάνει οδικές αρτηρίες, σιδηροδρομικές γραμμές, αεροδρόμια, λιμάνια, ποτάμια συνδέσεις και συστήματα διαχείρισης μεταφορών. Το ΔΕΔ-Μ είναι διαχωρισμένο στο Κεντρικό Δίκτυο (Core Network) και στο Εκτεταμένο Δίκτυο (Comprehensive Network), ενώ έχουν καθοριστεί εννέα Διάδρομοι Κεντρικού Δικτύου (Core Network Corridors). Η Κύπρος συμμετέχει στο Διάδρομο του Κεντρικού Δικτύου Orient/East-Med, ο οποίος έχει αφετηρία το Αμβούργο της Γερμανίας και μέσω των χωρών Τσεχίας- Σλοβακίας- Αυστρίας- Ουγγαρίας- Ρουμανίας- Βουλγαρίας και Ελλάδας καταλήγει στην Κύπρο. Παράλληλα, υπάρχουν οι Οριζόντιες Προτεραιότητες, η Διαχείριση

²⁷ Πηγή: Τμήμα Δημοσίων Έργων, 2020

Μεταφορών (π.χ. Ευφυή Συστήματα Μεταφορών) και οι Θαλάσσιες Αρτηρίες (Motorways of the Sea).

Στο υπεραστικό δίκτυο, έχει συμπληρωθεί σημαντικό τμήμα του δικτύου των αυτοκινητοδρόμων που συνδέουν τα κυριότερα αστικά κέντρα με τα λιμάνια και τα αεροδρόμια, καθώς και τις κύριες τουριστικές περιοχές. Αντίστοιχο πρόγραμμα ακολουθήθηκε και για το δευτερεύον υπεραστικό οδικό δίκτυο, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Στις αστικές περιοχές, η προσπάθεια επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη του κύριου οδικού δικτύου με στόχο την αύξηση της χωρητικότητας, όπου ήταν δυνατόν, καθώς και τη βελτίωση των επιπέδων λειτουργικότητας και ασφάλειας. Σε περιοχές όπου δεν υπήρχε η δυνατότητα ή κρίθηκε ότι δεν απαιτείτο η ολική αναβάθμιση του οδικού δικτύου εφαρμόστηκαν τοπικά μέτρα κυκλοφοριακής διαχείρισης και ύφεσης.

Η ύπαιθρος εξακολουθεί να υποφέρει από το φαινόμενο της αστυφιλίας, πρόβλημα το οποίο αναγνωρίζεται και στην Ετήσια Έκθεση 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο (Παράρτημα Δ). Βρίσκεται σε μειονεκτική θέση λόγω της έλλειψης εύκολης και γρήγορης πρόσβασης των πολιτών στα μητροπολιτικά κέντρα (δημόσιες υπηρεσίες και χώροι εργασίας), αφού δεν έχει αναπτυχθεί πλήρως το προβλεπόμενο οδικό δίκτυο (ελλείποντες κρίκοι- missing links).

Πρόσθετα, στο θέμα της οδικής ασφάλειας, η Κύπρος παρουσίασε σημαντική πρόοδο την τελευταία 15ετία, μειώνοντας τον ετήσιο αριθμό νεκρών από οδικές συγκρούσεις σε 49 το 2018 από 117 το 2004. Παρά την πρόοδο που επιτεύχθηκε, η Κύπρος εξακολουθεί να υστερεί έναντι των ΕΕ-28 στον τομέα της οδικής ασφάλειας, αφού στο σχετικό δείκτη «αριθμός θανάτων ανά εκατομμύριο πληθυσμού» παρουσιάζει τιμή 57 έναντι 49 του μέσου όρου των ΕΕ-28. Επίσης, σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε με βάση το διεθνές πρότυπο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Οδικής Αξιολόγησης (EuroRAP), η οποία κάλυψε το κύριο υπεραστικό οδικό δίκτυο της Κύπρου (αυτοκινητόδρομοι), αυτό κατατάχθηκε στη δεύτερη καλύτερη βαθμίδα, από συνολικά πέντε βαθμίδες, με βαθμό επικινδυνότητας «χαμηλού-μέσου ρίσκου».

Τέλος, σημειώνεται ότι η Κύπρος ως ένα απομακρυσμένο νησιώτικο κράτος βρίσκεται σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση σχετικά με τη συνδεσιμότητά του με την υπόλοιπη Ευρώπη. Σήμερα, το μόνο διαθέσιμο μέσο μεταφοράς από και προς την Κύπρο είναι οι αερομεταφορές με τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν. Επισημαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια τρεις αερομεταφορείς (οι Κυπριακές αερογραμμές, η Eurocyprgia Airlines και η Cobalt Air) έπαυσαν να δραστηριοποιούνται. Επίσης, παλιότερα λειτουργούσε θαλάσσια σύνδεση για επιβάτες μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας, στο δρομολόγιο της οποίας, περιλαμβάνονταν και άλλα λιμάνια της Μέσης Ανατολής. Η σύνδεση αποδείχτηκε ζημιογόνα με αποτέλεσμα να διακοπεί από το 2000. Οι πιο πάνω εξελίξεις δημιουργήσαν συνθήκες oligopolίου με αποτέλεσμα τα αυξημένα αεροπορικά ναύλα, ιδιαίτερα με προορισμό την Αθήνα κατά την περίοδο των διακοπών.

Η μεγάλη εξάρτηση στις αερομεταφορές αποτελεί σοβαρή αδυναμία. Η πρόσφατη πανδημία του κορωνοϊού, έφερε στην επιφάνεια ακόμα εντονότερο το πρόβλημα της συνδεσιμότητας της Κύπρου. Η απότομη αναστολή της λειτουργίας των αεροδρομίων δημιούργησε συνθήκες πλήρους απομόνωσης της Κύπρου από τον υπόλοιπο κόσμο καθώς δεν υπήρχε εναλλακτικό μέσο μετακίνησης ατόμων από και προς το εξωτερικό.

3.1.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Η διαμόρφωση ενός ασφαλούς, άνετου, αποδοτικού, αποτελεσματικού, βιώσιμου και πολυτροπικού συστήματος χερσαίων μεταφορών, που να εξυπηρετεί τις ανάγκες διακίνησης των πολιτών στο σύνολό τους, χωρίς οποιουσδήποτε αποκλεισμούς, με σεβασμό προς το περιβάλλον και με τον άνθρωπο στο επίκεντρό του αποτελεί την κύρια στρατηγική επιδίωξη στον τομέα των Μεταφορών.

Η διασφάλιση της ομαλής και ασφαλούς λειτουργίας του οδικού δικτύου αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τη διατήρηση της βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας, αλλά και της κοινωνικοοικονομικής συνοχής, για το σύνολο των ομάδων του πληθυσμού, ειδικότερα κατοίκων των απομακρυσμένων περιοχών. Το κράτος έχει την ευθύνη για την ανάπτυξη βιώσιμων, ασφαλών και λειτουργικών οδικών υποδομών για όλους τους χρήστες (μηχανοκίνητη κυκλοφορία, ποδηλάτες, πεζοί), ενώ υποστηρίζει τεχνικά και οικονομικά το σύστημα των δημοσίων επιβατικών μεταφορών και παρέχει καθοδήγηση και υποδομές με βάση το σχεδιασμό και τις λειτουργικές ανάγκες του συστήματος αυτού. Στόχος είναι η δημιουργία ενός πλήρους υπεραστικού και αστικού οδικού δικτύου.

Το κράτος επιδιώκει τη βελτίωση του οδικού δικτύου στις απομακρυσμένες περιοχές, ιδιαίτερα στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές, όπου παρατηρείται εντονότερα το φαινόμενο της αποψίλωσης του πληθυσμού. Η βελτίωση της προσβασιμότητας των περιοχών αυτών στα μητροπολιτικά κέντρα θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών, για τη διαφοροποίηση των οικονομικών τους δραστηριοτήτων, περιλαμβανομένης της ανάπτυξης του αγροτουρισμού ή/και άλλων μορφών τουρισμού, κάτι που θα συμβάλει και στην ευρύτερη επιδίωξη του κράτους για επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου ώστε να καταστεί πιο ανταγωνιστικό.

Πρόσθετα, στρατηγική επιδίωξη είναι και η περαιτέρω βελτίωση του επιπέδου οδικής ασφάλειας, μέσα από την ετοιμασία και εφαρμογή του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου 2021-2030. Ο στόχος του ασφαλούς οδικού δικτύου είναι η μείωση της σοβαρότητας της οδικής σύγκρουσης, με έμφαση στα μέτρα ασφάλειας του οδικού δικτύου γι' αυτό και το οδικό δίκτυο της Κύπρου βρίσκεται υπό συνεχή αναβάθμιση. Μακροπρόθεσμος εθνικός στόχος είναι η επίτευξη του οράματος για μηδενικούς θανάτους από οδικές συγκρούσεις (Vision Zero).

Τέλος, στρατηγική επιδίωξη αποτελεί και η θαλάσσια σύνδεση της Κύπρου με την Ελλάδα και την Ηπειρωτική Ευρώπη ώστε να μειωθεί ο αποκλεισμός της, καθώς και η εξολοκλήρου εξάρτηση από τις αερομεταφορές. Η θαλάσσια σύνδεση θα προσφέρει ένα εναλλακτικό μέσο μεταφοράς προς τους Κύπριους και άλλους Ευρωπαίους πολίτες, ενισχύοντας τη διασυννοριακή κινητικότητα.

3.1.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων, αναμένεται να προωθηθούν ταχύτερα δράσεις που υποβοηθούν στην περαιτέρω αναβάθμιση των οδικών υποδομών, περιλαμβανομένης της αναβάθμισης της σύνδεσης των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών, με τα Αστικά Κέντρα. Η υλοποίηση των έργων που διασυνδέουν τις ορεινές, ημιορεινές και απομακρυσμένες περιοχές θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση προβλημάτων και αδυναμιών που υπάρχουν σήμερα και θα συμβάλει στην αειφόρο ανάπτυξη της χώρας, ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου. Η προσπάθεια των εμπλεκόμενων φορέων για την περαιτέρω ανάπτυξη του δικτύου των αυτοκινητοδρόμων αλλά και

του δευτερεύοντος υπεραστικού δικτύου αναμένεται να αντιμετωπίσει σε μεγάλο βαθμό προβλήματα συμφόρησης (bottlenecks) και αύξησης της χωρητικότητας, είτε με βελτίωση υφιστάμενων δρόμων είτε με συμπλήρωση ελλειπόντων κρίκων (missing links).

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι:

- Διασύνδεση των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών με τα Αστικά Κέντρα, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση του φαινομένου της αστυφιλίας και της αποψίλωσης του πληθυσμού της υπαίθρου
- Αντιμετώπιση προβλημάτων συμφόρησης και αύξηση της χωρητικότητας με βελτίωση υφιστάμενων δρόμων
- Αντιμετώπιση προβλημάτων συμφόρησης και αύξηση της χωρητικότητας με συμπλήρωση ελλειπόντων κρίκων
- Βελτίωση του επιπέδου ασφάλειας του οδικού δικτύου και μείωση των θανάτων από οδικές συγκρούσεις
- Εμπλουτισμός διαθέσιμων μέσων διασυνοριακής μεταφοράς και δημιουργία νέου τμήματος αγοράς από / προς την Κύπρο και την Ευρώπη.

3.1.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων που αναμένεται να υλοποιηθούν είναι οι ακόλουθες:

- Ανάπτυξη ή/και αναβάθμιση οδικού δικτύου για βελτίωση της συνδεσιμότητας των περιοχών της υπαίθρου και των ορεινών και ημιορεινών περιοχών με τα αστικά κέντρα
- Έργα εγκατάστασης ηχοπετασμάτων για περιβαλλοντικούς λόγους σε υπεραστικούς δρόμους
- Έργα αποσυμφόρησης της τροχαίας κίνησης στο υπεραστικό οδικό δίκτυο
- Δράσεις βελτίωσης του επιπέδου ασφάλειας του οδικού δικτύου
- Προώθηση θαλάσσιας σύνδεσης μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας.

3.2 Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα

3.2.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Η ανάπτυξη της βιώσιμης αστικής κινητικότητας στην Κύπρο, βασίζεται στις πολιτικές που έχουν αναπτυχθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Κυπριακή Δημοκρατία τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια περίπου. Βασική στόχευση είναι η αντιμετώπιση των προκλήσεων του κυκλοφοριακού προβλήματος, δίνοντας έμφαση στην ενίσχυση των εναλλακτικών – βιώσιμων και φιλικών προς το περιβάλλον μέσων κυκλοφορίας. Περαιτέρω επιδιώκεται η ανάπτυξη της αστικής κινητικότητας σε υποβαθμισμένες/ εγκαταλελειμμένες περιοχές και διασύνδεσή τους με το αστικό κέντρο.

Τα κυριότερα αστικά κέντρα αντιμετωπίζουν προβλήματα κυκλοφοριακής συμφόρησης (bottlenecks), με ουρές αυτοκινήτων και καθυστερήσεις. Το κυκλοφοριακό πρόβλημα στα αστικά κέντρα προκύπτει κυρίως από το γεγονός ότι πέραν του 90% των μετακινήσεων πραγματοποιούνται με ιδιωτικής χρήσης μηχανοκίνητα οχήματα, ενώ το πρόβλημα επιδεινώνεται λόγω της μη συμπλήρωσης του προβλεπόμενου οδικού δικτύου, δηλαδή απουσίας προβλεπόμενων παρακαμπτήριων δρόμων, ή/και μη ανάπτυξης των προτεινόμενων μέτρων κυκλοφοριακής διαχείρισης. Πρόσθετα, οι δημόσιες επιβατικές μεταφορές δεν έχουν αναπτυχθεί ικανοποιητικά και

δεν έχουν προσελκύσει τον προσδοκώμενο αριθμό χρηστών, με ποσοστό μετακινήσεων με δημόσιες μεταφορές 2-4%. Επίσης, οι Τοπικές Αρχές πολλές φορές αδυνατούν να επενδύσουν σε έργα βιώσιμης κινητικότητας λόγω χρηματοοικονομικής αδυναμίας, με αποτέλεσμα τη μη προώθηση των απαραίτητων έργων.

Στον Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2018/842/ΕΕ καταγράφονται οι δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030, στο πλαίσιο της συμβολής στη δράση για το κλίμα για την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού. Για την Κύπρο, το ποσοστό μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου το 2030 σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό του 2005 καθορίστηκε στο -24%. Σύμφωνα με υπολογισμούς του Τμήματος Περιβάλλοντος, ο τομέας των μεταφορών συμβάλλει κατά 50% στην εκπομπή των ρύπων αυτών.

Στη Δέσμη Αστικής Κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Μαζί για Ανταγωνιστική και Αποδοτική από Άποψη Πόρων Αστική Κινητικότητα» καταγράφονται οι δράσεις/πολιτικές για να ενισχυθεί η στήριξη των ευρωπαϊκών πόλεων στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αστικής κινητικότητας, καθώς και στην επίτευξη των στόχων για ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού ανταγωνιστικού και αποδοτικού από άποψη πόρων συστήματος μεταφορών. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην αναγκαιότητα ανάπτυξης Σχεδίων Βιώσιμης Κινητικότητας (ΣΒΑΚ) για όλες τις Ευρωπαϊκές πόλεις. Στη Λευκωσία υπάρχει Ολοκληρωμένο Σχέδιο Κινητικότητας, το οποίο αναμένεται να αναθεωρηθεί, το ΣΒΑΚ της Λεμεσού έχει ολοκληρωθεί, ενώ βρίσκεται υπό ετοιμασία το ΣΒΑΚ της Λάρνακας. Τα ΣΒΑΚ της Πάφου και της Ευρύτερης Περιοχής Αμμοχώστου αναμένεται να προκηρυχθούν το Φθινόπωρο του 2020.

3.2.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Η κύρια στρατηγική επιδίωξη του κράτους, είναι η αναβίωση του συστήματος των δημόσιων επιβατικών μεταφορών, ώστε να μειωθεί η διακίνηση με οχήματα ιδιωτικής χρήσης με αποτέλεσμα τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η εφαρμογή μέτρων που θα ενθαρρύνουν τη χρήση των λεωφορείων (π.χ. συχνότερες διαδρομές, καλύτερες διασυνδέσεις κ.λπ.) και θα αποθαρρύνουν τη χρήση των ιδιωτικών οχημάτων (π.χ. μονοδρομήσεις, μείωση λωρίδων διακίνησης με οχήματα κ.λπ.). Βασική επιδίωξη αποτελεί επίσης η δημιουργία συνθηκών αστικής κινητικότητας που να παρέχουν συμπληρωματικά/υποστηρικτικά τη δυνατότητα ανάπτυξης υποβαθμισμένων /εγκαταλελειμμένων περιοχών

Σύμφωνα και με το Παράρτημα Δ της Ετήσιας Έκθεσης 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο, η προώθηση της βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας έχει αναγνωριστεί ως μια από τις κυριότερες επενδυτικές ανάγκες της Κύπρου. Σημαντική συμβολή στην εν λόγω προσπάθεια θα διαδραματίσουν τόσο η κεντρική κυβέρνηση όσο και οι τοπικές αρχές, για την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στα ΣΒΑΚ.

Οι κεντρικοί στόχοι για την προώθηση της πολυτροπικής αστικής κινητικότητας είναι α) η επίτευξη πολυκεντρικής χωρικής ανάπτυξης των πόλεων, β) η ανάπτυξη ενός κατάλληλου δικτύου δημόσιων μεταφορών και η διασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος μακροπρόθεσμα, γ) η βελτίωση της ποιότητας της υπηρεσίας των δημόσιων μεταφορών και η ικανοποίηση των αναγκών διακίνησης του πληθυσμού, δ) η ανάδειξη του ποδηλάτου ως σημαντικού μέσου μεταφοράς για μικρές και μεσαίες αποστάσεις, ε) η δημιουργία πόλεων φιλικών προς τους πεζούς και στ) η

ανάπτυξη του απαραίτητου οδικού δικτύου για υποστήριξη όλων των χρηστών και εξισορρόπηση του ρόλου του αυτοκινήτου.

3.2.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων αναμένεται να προωθηθούν ταχύτερα δράσεις που περιλαμβάνονται στα Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα των δράσεων αυτών είναι:

- Η προώθηση της στροφής προς βιώσιμες, προσβάσιμες, πολυτροπικές δημόσιες μεταφορές χαμηλών ρύπων
- Η μείωση της χρήσης ιδιωτικών οχημάτων για τις μετακινήσεις, μέσω της προώθησης της χρήσης ποδηλάτων και της πεζοπορίας
- Η διασφάλιση της υγείας και ασφάλειας των πολιτών, μέσω της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου
- Η χρήση εναλλακτικών ενεργειακών πόρων για τις μετακινήσεις μέσω ιδιωτικών οχημάτων και λεωφορείων
- Προώθηση αστικής κινητικότητας σε υποβαθμισμένες περιοχές.

3.2.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Γενικά θα πρέπει να επιδιωχθούν έργα σε όλες τις πόλεις της Κύπρου με βάση τα υφιστάμενα και υπό εκπόνηση Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας. Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων είναι οι ακόλουθες:

- Ανάπτυξη ή/και αναβάθμιση οδικού δικτύου, για βελτίωση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας
- Υποδομές υποστήριξης των δημοσίων μεταφορών (σταθμοί, στέγαστρα στάσεων λεωφορείων κτλ.)
- Δράσεις/έργα για υποστήριξη της πεζοκίνησης και ποδηλατοκίνησης
- Δράσεις ενίσχυσης και προώθησης της χρήσης εναλλακτικών ενεργειακών πόρων για τις μετακινήσεις μέσω ιδιωτικών οχημάτων και δημόσιων μεταφορικών μέσων
- Δημιουργία δικτύου αστικής κινητικότητας σε περιθωριοποιημένες/εγκαταλειμμένες αστικές περιοχές.

Στόχος Πολιτικής 4: Μια πιο Κοινωνική Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Ο Στόχος Πολιτικής 4 αποσκοπεί στη δημιουργία μιας πιο κοινωνικής και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπης στηριζόμενης στην υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων στους τομείς της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και κατάρτισης, της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας.

4.1 Απασχόληση

4.1.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Απασχόληση

Η οικονομική κρίση και ύφεση του 2013 επέφερε σημαντικό πλήγμα στην αγορά εργασίας με την ανεργία να σημειώνει δραματική αύξηση και τους όρους/συνθήκες εργοδότησης να μεταβάλλονται δυσμενώς, επηρεάζοντας αρνητικά την ποσότητα και ποιότητα των θέσεων εργασίας. Παρόλα αυτά η κυπριακή οικονομία κατάφερε να ανακάμψει, αφού από το 2015 και μετά βρέθηκε σε τροχιά ανάπτυξης με την αγορά εργασίας να παρουσιάζει σημαντική βελτίωση.

Το ποσοστό απασχόλησης το 2019²⁸ αυξήθηκε στο 75,7%, πετυχαίνοντας τον στόχο του Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Προγράμματος για το 2020 ο οποίος καθορίστηκε στο 75-77%. Το ποσοστό ανεργίας το 2019 διαμορφώθηκε στο 7,1% του εργατικού δυναμικού, παρουσιάζοντας μείωση κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2018 που ήταν 8,4%. Κατά την ίδια περίοδο, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας²⁹ (πέραν των 12 μηνών) ως ποσοστό του συνολικού ενεργού πληθυσμού διαμορφώθηκε στο 2,1% το 2019 σε σχέση με 2,7% το 2018.

Απασχόληση των Νέων

Το ποσοστό ανεργίας των νέων 15-24 ετών ήταν 16,6% το 2019 και πλησίασε περισσότερο το μέσο όρο της ΕΕ (15,2%). Εξίσου υψηλό παραμένει το ποσοστό των νέων που δεν εργάζονται, ούτε βρίσκονται σε εκπαίδευση ή κατάρτιση (NEETs), το οποίο το 2019³⁰ ήταν 13,7% για την ηλικιακή ομάδα 15-24 σε σχέση με 10,1% κατά μέσο όρο στην ΕΕ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την ηλικιακή ομάδα 15-29 ήταν 14,1% σε σχέση με 12,6% στην ΕΕ.

4.1.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Πρωταρχικό στόχο πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης³¹ αποτελεί η υποστήριξη και η ενίσχυση της απασχόλησης, μέσω δημιουργίας περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας, καθώς και της πλήρους αξιοποίησης, εκπαίδευσης και επανεκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού, σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς εργασίας.

Στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου για την υλοποίηση της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», τίθεται ως προτεραιότητα μεταρρύθμισης η βελτίωση της σύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και της ποιότητας των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης, κυρίως για της νέους.

²⁸ Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

²⁹ Long-term unemployment rate by sex, Eurostat

³⁰ Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status (NEET rates), Eurostat

³¹ Στρατηγικό Σχέδιο Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων 2019-2021

Η υπ' αριθμό 3 Ειδική ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το 2019 περιλαμβάνει πρόνοια για ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των Δημόσιων Υπηρεσιών Απασχόλησης και στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και της στήριξης της ενεργοποίησης των νέων.

Για το 2020 η υπ' αριθμό 2 Ειδική ανά Χώρα Σύσταση προτείνει την επαρκή αντικατάσταση εισοδήματος και την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία για όλους, ενίσχυση της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης, προώθηση ευέλικτων ρυθμίσεων απασχόλησης και βελτίωση της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας.

Επιπρόσθετα, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση των Νέων θέτει ως προτεραιότητα τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των νέων, συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης στρατηγικών ενεργοποίησης για τους νέους 15-29 που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, της διαμόρφωσης στρατηγικής ενημέρωσης και αύξησης της ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας και της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών απασχόλησης. Το υψηλό ποσοστό των NEETs δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες για πιθανές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις που η ανεργία μπορεί να επιφέρει στη ζωή των νέων και τα μακροοικονομικά προβλήματα που μπορεί να προκληθούν στο σύντομο μέλλον, λόγω της μικρότερης διάρκειας εργασιακού βίου που θα έχουν τα άτομα αυτά.

Μετά τη θετική ανάπτυξη των πρόσφατων χρόνων και τη διαρκή βελτίωση των συνθηκών της αγοράς εργασίας, η Κύπρος αναμένεται να αντιμετωπίσει εκ νέου προκλήσεις στα επίπεδα απασχόλησης ως αποτέλεσμα της κρίσης του κορωνοϊού. Κατά συνέπεια, θα απαιτηθούν αυξημένες προσπάθειες για μετριασμό του κοινωνικοοικονομικού αντικτύπου της κρίσης, για διατήρηση της απασχόλησης και αναχαίτιση της ανεργίας στο άμεσο μέλλον αλλά και μεσοπρόθεσμα.

Για να καταστούν οι πιο πάνω στόχοι εφικτοί, θα επιδιωχθεί η ενίσχυση και ο εκσυγχρονισμός των αρμόδιων θεσμών και Υπηρεσιών της αγοράς εργασίας που είναι αρμόδιες για την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση της απασχολησιμότητας του εργατικού δυναμικού, την προστασία και ενίσχυση των εργασιακών σχέσεων σε συνδυασμό με την προώθηση Μέτρων των Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης. Η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων στον σχεδιασμό, εφαρμογή και παρακολούθηση των εν λόγω μέτρων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχία της στρατηγικής ενεργοποίησης των ανέργων και την ένταξη / επανένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Με βάση τα πιο πάνω, οι κυριότερες στρατηγικές επιδιώξεις για την πολιτική απασχόλησης εστιάζουν στην ανάγκη βελτίωσης της διοικητικής αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΑ). Στα πλαίσια αυτά θα επιδιωχθεί, μεταξύ άλλων, η ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση όλων όσων αναζητούν εργασία διευκολύνοντας την πρόσβαση τους στην απασχόληση. Ειδικότερη στόχευση θα δοθεί στα άτομα που ανήκουν της ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, όπως μακροχρόνια άνεργοι, νέοι, γυναίκες, ΑμεΑ, μετανάστες καθώς και άτομα που στηρίζονται από προνοιακά επιδόματα τα οποία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν μειωμένες ευκαιρίες για ενεργοποίηση, ένταξη/ επανένταξη τους στην αγορά εργασίας και για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Η υποστήριξη αυτών των ιδιαίτερων ομάδων του πληθυσμού κρίνεται απαραίτητη, για αποτροπή του κινδύνου κοινωνικής περιθωριοποίησης. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί επίσης στον εντοπισμό, ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση των NEET.

Παράλληλα, θα επιδιωχθεί η ενίσχυση της συνεργασίας με τους κοινωνικούς εταίρους για την από κοινού προσπάθεια διαφύλαξης και προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων και την κατοχύρωση της αξιοπρεπούς απασχόλησης, τη συμμόρφωση/ προσαρμογή των επιχειρήσεων με το ισχύον νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, περιλαμβανομένης της ισότητας στην απασχόληση και της ίσης αμοιβής, την έγκαιρη πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες, τον εντοπισμό και ενεργοποίηση των οικονομικά μη ενεργών ατόμων και την αύξηση της προσφοράς ποιοτικών θέσεων εργασίας.

Επιπρόσθετα, η διαρκής βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού συγκαταλέγεται ανάμεσα στις προτεραιότητες της πολιτικής απασχόλησης με στόχο την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις μεταβαλλόμενες προκλήσεις της αγοράς εργασίας που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της ψηφιοποίησης, της παγκοσμιοποίησης, των ευέλικτων και νέων μορφών απασχόλησης, των δημογραφικών αλλαγών, της κλιματικής αλλαγής και του περιβάλλοντος.

4.1.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με βάση τις πιο πάνω στρατηγικές επιδιώξεις αναμένεται να επιτευχθεί:

- Αύξηση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης, μέσω ανάπτυξης σύγχρονων εργαλείων, μεθόδων και συστημάτων καθώς και της επαρκούς στελέχωσής της, διασφαλίζοντας τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των υπηρεσιών που προσφέρει στο πλαίσιο των διευρυμένων αρμοδιοτήτων της.
- Αναβάθμιση/ανασχεδιασμός των Μέτρων Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης (ΕΜΠΑ) η οποία θα βασιστεί στις ανάγκες της αγοράς εργασίας καθώς και στο προφίλ των ανέργων ενώ παράλληλα θα ενισχυθούν οι εξατομικευμένες υπηρεσίες συμβουλευτικής και καθοδήγησης. Βελτίωση του προγραμματισμού, της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των μέτρων ενώ θα παρέχονται δυνατότητες ανατροφοδότησης με στατιστικά δεδομένα για συνεχή βελτίωση των πολιτικών.
- Δημιουργία νέων ποιοτικότερων θέσεων εργασίας οι οποίες εκτιμάται ότι θα συμβάλουν στην διατήρηση του ποσοστού απασχόλησης στα επίπεδα 75-77% και στη μείωση του ποσοστού ανεργίας σε επίπεδα προ-κρίσης εποχής, μεταξύ 3-5%, πλησιάζοντας σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης.
- Μείωση του ποσοστού ανεργίας των νέων, των μακροχρόνια ανέργων και του ποσοστού των NEETs.
- Στήριξη της επιχειρηματικότητας και αύξηση της αυτοαπασχόλησης.
- Συνεχής βελτίωση της προστασίας των εργασιακών σχέσεων, των δικαιωμάτων των εργαζομένων και κατοχύρωση της αξιοπρεπούς απασχόλησης, περιλαμβανομένης της ισότητας στην απασχόληση μέσω ορθής εφαρμογής του νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου.

4.1.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα για τον τομέα της απασχόλησης θα επιτευχθούν μέσω προώθησης των ακόλουθων κατηγοριών δράσεων – ενδεικτικών παρεμβάσεων:

- Ενίσχυση Μέτρων Ενεργητικών Πολιτικών Απασχόλησης, περιλαμβανομένων ρυθμίσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης
- Βραχυπρόθεσμα Σχέδια Στήριξης της Απασχόλησης

- Οριζόντια και στοχευμένα Σχέδια επιδοτούμενης απασχόλησης σε συνδυασμό με παροχή κατάρτισης στο χώρο εργασίας (on-the-job training) με έμφαση στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού
- Μέτρα για συμφιλίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής περιλαμβανομένων ευέλικτων μορφών απασχόλησης κλπ.
- Παρεμβάσεις εντοπισμού, ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης νέων στην αγορά εργασίας με έμφαση σε αυτούς οι οποίοι βρίσκονται εκτός εργασίας, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (NEET)
- Προώθηση της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας
- Στήριξη της επιχειρηματικότητας και της αυτοαπασχόλησης, περιλαμβανομένης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας
- Υπηρεσίες στήριξης και ένταξης μεταναστών στην αγορά εργασίας σε συνδυασμό με άλλα υποστηρικτικά μέτρα
- Εκσυγχρονισμός των θεσμικών φορέων στην αγορά εργασίας (πχ Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης)
- Μέτρα προστασίας και ενίσχυσης των εργασιακών σχέσεων.

4.2 Κοινωνική Πολιτική

4.2.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Κοινωνική Πολιτική

Το ποσοστό των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού παραμένει μεν υψηλό αλλά σημειώνει καθοδική πορεία γεγονός που οφείλεται στη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών των τελευταίων χρόνων, των συνθηκών της αγορά εργασίας, καθώς και στην εφαρμογή του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ)³². Ο δείκτης των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (People at risk of poverty or social exclusion - AROPE) έχει διαμορφωθεί στο 23,9% το 2018 σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο που ήταν 21,7%³³.

Υλική Υστέρηση

Το ποσοστό υλικής υστέρησης στην Κύπρο ακολουθεί φθίνουσα πορεία αφού το 2018³⁴ σημείωσε για τέταρτη διαδοχική χρονιά μείωση και διαμορφώθηκε στο 27,8% από 36,5% που ήταν το 2014, παραμένει όμως σε πολύ υψηλό επίπεδο σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (13,2%). Με βάση την ηλικιακή ανάλυση διαπιστώνεται ότι η ομάδα που βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση είναι οι νέοι/παιδιά κάτω των 18 ετών αφού για τη συγκεκριμένη κατηγορία το ποσοστό υλικής υστέρησης το 2018 ήταν 32,2% έναντι 14,7% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Ακολουθεί η ηλικιακή κατηγορία 18-64 όπου τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώθηκαν σε 28,4% το 2018 (13,4% ΕΕ28) ενώ για τα άτομα ηλικίας άνω των 65 ήταν 13,3% (11,2% ΕΕ28). Όσον αφορά στον δείκτη που μετρά τη σοβαρή υλική υστέρηση, το ποσοστό για το 2018³⁵ κατήλθε στο 10,2% (5,9% ΕΕ28).

³² Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο 2019.

³³ People at risk of poverty or social exclusion, Eurostat.

³⁴ Material Deprivation rate by age group - EU-SILC survey, Eurostat

³⁵ Severe material deprivation rate, Eurostat

Παιδική Φροντίδα

Ο δείκτης για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών στα οποία παρέχεται επίσημη παιδική φροντίδα³⁶ έχει βελτιωθεί από 28,1% το 2017 σε 31,4% το 2018, αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (2018: 35,1%) και το σχετικό στόχο της Βαρκελώνης (33%)³⁷.

Κοινωνική Ενσωμάτωση Ατόμων με Αναπηρίες

Το ποσοστό των ατόμων με αναπηρίες που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού είναι ψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (35,7% έναντι 29,9%)³⁸. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, μόνο ένα στα δύο άτομα (ποσοστό 47,8%) ηλικίας 16-64 χρόνων που αντιμετωπίζουν κάποιο μακροχρόνιο πρόβλημα υγείας, εργάζεται³⁹.

4.2.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Η επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος που προκλήθηκε ως αποτέλεσμα της χρηματοοικονομικής κρίσης και ύφεσης του 2013 και η συνεπαγόμενη αύξηση των αναγκών κοινωνικής πρόνοιας έθεσαν τη μεταρρύθμιση της κοινωνικής πολιτικής ως άμεση προτεραιότητα αφού είναι γενικά παραδεκτό ότι η κοινωνική συνοχή και η κοινωνική ένταξη αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Ο τερματισμός της φτώχειας σε όλες τις μορφές και για όλους καθώς και η διασφάλιση της ευημερίας σε όλες τις ηλικίες αποτελούν τις ύψιστες προτεραιότητες. Ενδεικτικός της προσπάθειας αυτής είναι ο εθνικός στόχος για τη φτώχεια που τέθηκε στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου για την Στρατηγική «Ευρώπη 2020» όπου το ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να μειωθεί στο 19,3% (27.000 άτομα).

Το Πλαίσιο Αναδιάρθρωσης των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) αποσκοπεί στην παροχή προσβάσιμων, προσιτών, φιλικών και εξατομικευμένων κοινωνικών υπηρεσιών, για ολιστική στήριξη του ατόμου και της οικογένειας, με ανθρωποκεντρικό, πολυθεματικό και αποτελεσματικό τρόπο. Κυριότερος στόχος της αναδιάρθρωσης αυτής αποτελεί η ενδυνάμωση και η διασφάλιση της αξιοπρέπειας των δικαιωμάτων των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, οι οποίες αντιμετωπίζουν εντονότερα τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, η βελτίωση της ποιότητας διαβίωσής τους, η κοινωνική ενσωμάτωση και η ανάπτυξή τους στο μέγιστο των δυνατοτήτων τους (πχ άτομα και οικογένειες που λόγω ιδιαίτερων ψυχοκοινωνικών καταστάσεων χρήζουν είτε βραχυπρόθεσμης είτε μακροπρόθεσμης στήριξης περιλαμβανομένων ατόμων τρίτης ηλικίας που λαμβάνουν χαμηλές συντάξεις, γυναίκες με εξαρτώμενα άτομα στον οικογένεια, λήπτες προνοιακών επιδομάτων, ΑμεΑ, μετανάστες, υπήκοοι τρίτων χωρών και άτομα υπό καθεστώς προστασίας κλπ).

Στο πλαίσιο αυτό θα επιδιωχθεί η ενδυνάμωση της συνεργασίας και της εμπλοκής μεταξύ διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων και επαγγελματιών (δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, τοπικών αρχών και ΜΚΟ) για ενίσχυση της προσέγγισης και παροχής εξατομικευμένων υπηρεσιών προς τις

³⁶ Children aged less than 3 years in formal childcare, Eurostat.

³⁷ Το 2002 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης έθεσε δύο στόχους όσον αφορά τη διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτών εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας για παιδιά προσχολικής ηλικίας: κάλυψη του 90% των παιδιών ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και του 33% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών.

³⁸ Έκθεση Ευρωπαϊκού Εξαμήνου της ΕΕ για την Κύπρο για το 2019

³⁹ Έρευνα για άτομα με μακροχρόνια προβλήματα υγείας ή ανικανότητας (με βάση την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού-Ειδική Ενότητα, 2002), Στατιστική Υπηρεσία, 2006.

ομάδες στόχου αποσκοπώντας στην κοινωνική τους ένταξη και τη μακροπρόθεσμη ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο.

Η αντιμετώπιση της υλικής υστέρησης και η παροχή βασικής βοήθειας και στήριξης προς τα άτομα που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πρόκληση.

Με βάση τον «Περί Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και γενικότερα περί Κοινωνικών Παροχών Νόμο του 2014», θεσπίστηκε η εφαρμογή ενός νέου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, ώστε να διασφαλίζεται ένα ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης για κάθε οικογένεια που πληροί συγκεκριμένα κριτήρια. Στο πλαίσιο της εν λόγω μεταρρύθμισης έχει συσταθεί η Υπηρεσία Διαχείρισης Επιδομάτων Πρόνοιας (ΥΔΕΠ), με κύρια αρμοδιότητα τη διαχείριση της επιδοματικής πολιτικής του κράτους. Η νέα επιδοματική πολιτική στηρίζεται στην αρχή ότι το κράτος, ως αρωγός, πρέπει να είναι σε θέση να διασφαλίσει ένα ελάχιστο επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους τους πολίτες που πραγματικά έχουν ανάγκη, ενώ παράλληλα να λαμβάνονται μέτρα για την ενεργοποίηση, ένταξη ή επανένταξη τους στην αγορά εργασίας.

Η εισαγωγή ενός σύγχρονου και ενιαίου μηχανογραφικού συστήματος θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την αποτελεσματική εφαρμογή της μεταρρύθμισης της επιδοματικής πολιτικής και θα επιτρέψει την δυνατότητα αξιοποίησης της διαλειτουργικότητας μεταξύ συνδεδεμένων ηλεκτρονικών συστημάτων της Δημόσιας Υπηρεσίας, της αποτελεσματικής παρακολούθησης και ελέγχου, καθώς και της ανατροφοδότησης για την ορθή χάραξη πολιτικής⁴⁰. Η ενεργοποίηση των ικανών και πρόθυμων ληπτών δημοσίου βοηθήματος (ΕΕΕ) στην αγορά εργασίας μέσα από ποιοτικές θέσεις απασχόλησης συνεισφέρει στην μακροπρόθεσμη καταπολέμηση των εισοδηματικών ανισοτήτων και στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας βελτιώνοντας παράλληλα την κοινωνική ασφάλιση.

Αντίστοιχα, η εισαγωγή ενός νέου σύγχρονου και λειτουργικού μηχανογραφικού συστήματος για τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ασφάλισης (ΥΚΑ), σε συνδυασμό με τον ουσιαστικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό που προωθείται ο οποίος αφορά στην ανάπτυξη εργαλείων, συστημάτων και διαδικασιών, θα συμβάλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών των ΥΚΑ προς τους πολίτες αλλά και τις επιχειρήσεις, προς άλλες κυβερνητικές Υπηρεσίες, καθώς και στους υπόλοιπους αποδέκτες των υπηρεσιών τους (π.χ. Εργοδοτικές και Συνδικαλιστικές Οργανώσεις), αφού διαχρονικά αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά μηχανογραφικά συστήματα της κυπριακής δημόσιας διοίκησης.

Στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο 2019 σημειώνεται ότι η παροχή οικονομικά προσιτής υψηλής ποιότητας προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας για την εν λόγω ηλικιακή ομάδα είναι ανεπαρκής, με αποτέλεσμα την υψηλή εξάρτηση από την άτυπη φροντίδα και αντίκτυπο στις επιδόσεις της Κύπρου όσον αφορά στην ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής και την παροχή υποστήριξης στα παιδιά. Επιπρόσθετα, στην υπ' αριθμό 3 Ειδική Ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το 2019 καταγράφεται η ανάγκη μεταρρύθμισης για παροχή οικονομικά προσιτής προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας. Η χαμηλή συμμετοχή παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (Early Childhood Education and Care – ECEC) οφείλεται

⁴⁰ Σύσταση ειδικής έκθεσης της Ελεγκτικής Υπηρεσίας αρ. ΥΕΠΚΑ/01/2019: «Ανάγκη για ανάπτυξη ενιαίου Μηχανογραφημένου Συστήματος (ΜΣ) για την παροχή ΕΕΕ και άλλων κοινωνικών παροχών/επιδομάτων με στόχο την εξασφάλιση των πλεονεκτημάτων καλύτερης οργάνωσης και ασφάλειας των δεδομένων και ελαχιστοποίηση ενδεχομένων του κόστους συντήρησης κ.ά. (Ενιαία Βάση Δεδομένων)».

κυρίως σε προσωπικές προτιμήσεις των γονιών για παραμονή μικρών βρεφών σε οικιακό περιβάλλον, ώστε να τυγχάνουν φροντίδας είτε από την οικογένεια / συγγενείς / φίλους είτε από ανθρώπους που παρέχουν κατ' οίκον φροντίδα. Επίσης, το κόστος φροντίδας παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών θεωρείται υψηλό σε σύγκριση με το εισόδημα των νοικοκυριών, γεγονός που αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα. Με βάση τα πιο πάνω η περαιτέρω ενίσχυση της προσφοράς υψηλής ποιότητας υπηρεσιών προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας σε προσιτό οικονομικό κόστος για ευρύτερη κάλυψη του δυνητικά επιλέξιμου πληθυσμού αποτελεί προτεραιότητα.

Η Κυπριακή Δημοκρατία κύρωσε τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες το 2011⁴¹. Τον Δεκέμβριο του 2017 το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε την Πρώτη Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία 2018-2028 και το Δεύτερο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία 2018-2020⁴² το οποίο καταρτίστηκε με βάση της συστάσεις της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες ως της τον τρόπο εφαρμογής της Σύμβασης. Κατά την τελευταία δεκαετία προωθούνται σημαντικές μεταρρυθμίσεις όμως παραμένουν ακόμα πολλά μέτρα και ενέργειες προς υλοποίηση, ώστε το υφιστάμενο γενικά σύγχρονο και ισχυρό νομικό και θεσμικό πλαίσιο για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες στην Κύπρο να μετουσιωθεί σε ποιότητα και αξία στην καθημερινή ζωή των πολιτών με αναπηρίες. Απαραίτητες προϋποθέσεις για την προώθηση αποτελεσματικών μέτρων στο πλαίσιο υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης είναι η δημιουργία Εθνικής Βάσης Δεδομένων για την Αναπηρία, η οποία θα αποτελέσει μια πλατφόρμα για την υποστήριξη διάφορων σχετικών πολιτικών, όπως πχ οι κοινωνικές παροχές, οι υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας, η υποστηριζόμενη διαβίωση στην κοινότητα, η επαγγελματική αποκατάσταση κλπ. Επιπρόσθετα, επιδιώκεται η ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας των εμπλεκόμενων οργανώσεων των ΑμεΑ η οποία θα βοηθήσει στην αποτελεσματική προετοιμασία, παρακολούθηση και συμμετοχή των φορέων αυτών στις διάφορες διαδικασίες. Παράλληλα μέσω της επαρκούς στελέχωσης του Τμήματος Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρία με έναν βασικό πυρήνα μόνιμου προσωπικού σε συνδυασμό με την αγορά υπηρεσιών θα διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη συνέχιση και αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών που παρέχει.

4.2.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με βάση τις πιο πάνω στρατηγικές επιδιώξεις αναμένεται να επιτευχθεί:

- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών και μείωση των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στα επίπεδα του εθνικού στόχου του Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Προγράμματος της Κύπρου (19,3%).
- Ολιστική ψυχοκοινωνική στήριξη των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού οι οποίες έχουν την μεγαλύτερη ανάγκη, βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, η μακροχρόνια και κατ' οίκον φροντίδα, καθώς και η ενεργός ενσωμάτωση τους στην αγορά εργασίας και την κοινωνία.
- Βελτίωση της ποιότητας και ταχύτητας εξυπηρέτησης των πολιτών, των επιχειρήσεων καθώς και άλλων δημόσιων Υπηρεσιών και κατ' επέκταση αύξηση της εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας του κοινού προς τη Δημόσια Υπηρεσία.
- Βελτίωση της κοινωνικής προστασίας για όλους τους δικαιούχους δημόσιου βοηθήματος, τους εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους.

⁴¹ Ο περί της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και περί Συναφών Θεμάτων (Κυρωτικός) Νόμος του 2011, Ν. 8(III)/2011.

⁴² Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία 2018-2020, www.mlsi.gov.cy/dsid

- Αντιμετώπιση της υλικής υστέρησης και παροχή βασικής βοήθειας και στήριξης προς τους άπορους και ειδικότερα στα παιδιά.
- Προσφορά οικονομικά προσιτής και ποιοτικής προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, ειδικότερα σε παιδιά από μειονεκτούσες οικογένειες, με στόχο τη διευκόλυνση της ένταξης των γονέων στην αγορά εργασίας και την ομαλή ένταξη και ανάπτυξη των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Ένταξη του δυνητικά ικανού πληθυσμού των ΑμεΑ στην απασχόληση, την εξασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου, την στήριξη τους για ανεξάρτητη διαβίωση και ενσωμάτωση τους στην κοινότητα καθώς και την υποστήριξη τους στη λήψη αποφάσεων και την άσκηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας.

4.2.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα για τον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής θα επιτευχθούν μέσω προώθησης των ακόλουθων κατηγοριών δράσεων – ενδεικτικών παρεμβάσεων:

- Ανασχεδιασμός διαδικασιών, εκσυγχρονισμός δομών και συστημάτων και ανάπτυξη εργαλείων για αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας προς ευάλωτες ομάδες πληθυσμού
- Κοινωνικές υπηρεσίες για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού και οικογένειες
- Ενεργός ένταξη ευάλωτων ομάδων πληθυσμού
- Διευκόλυνση της πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες φροντίδας παιδιών
- Αξιολόγηση της αναπηρίας και ετοιμασία ολοκληρωμένου πορίσματος αναπηρίας και των απαραίτητων υπηρεσιών και αναγκών των ατόμων με αναπηρία
- Υποστηρικτικές υπηρεσίες προστατευόμενης διαβίωσης ευάλωτων ομάδων στην κοινότητα
- Υπηρεσίες οικογενειακής παρέμβασης και στήριξης παιδιών με αυτισμό
- Υπηρεσίες κοινωνικής ενσωμάτωσης ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ)
- Παροχή βασικής υλικής βοήθειας σε άπορους
- Υπηρεσίες μακροπρόθεσμης φροντίδας (σε ευπαθείς ομάδες και ηλικιωμένους)
- Δημιουργία ή/και αναβάθμιση κοινωνικών υποδομών στις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης.

4.3 Εκπαίδευση / Κατάρτιση / Διά Βίου Μάθηση

4.3.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Η Κύπρος παρουσιάζει διάφορες αδυναμίες σε σχέση με τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού⁴³. Παρά το ψηλό ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, παρατηρείται χαμηλό ποσοστό εγγραφής στην επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και χαμηλό ποσοστό αποφοίτων σε θέματα Επιστήμης, Τεχνολογίας, Μηχανικής και Μαθηματικών (STEM) μεταξύ των ατόμων ηλικίας 20-29. Γενικότερα, το επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων μεταξύ του πληθυσμού είναι χαμηλό, αφού το 2017 μόνο το 50% των Κυπρίων κατείχε τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες σε σχέση με 57% που ήταν ο μέσος όρος της ΕΕ, ενώ το ποσοστό των ατόμων με προηγμένες

⁴³ Έκθεση Ανταγωνιστικότητας Κύπρου 2019, Συμβούλιο Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας

ψηφιακές δεξιότητες ήταν από τα χαμηλότερα στην ΕΕ με 19% σε σχέση με 31% που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ.

Προβληματική σε σχέση με τις δεξιότητες είναι και η κάθετη αναντιστοιχία δεξιοτήτων που παρατηρείται. Με βάση στοιχεία της Eurostat η Κύπρος έχει συγκριτικά ψηλό ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται σε θέσεις εργασίας χαμηλής ειδίκευσης, ιδίως στον τομέα της μεταποίησης, των επαγγελματικών υπηρεσιών, της χονδρικής και λιανικής διανομής και της δημόσιας διοίκησης.

4.3.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Πρωταρχικό στόχο πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης⁴⁴ αποτελεί η συνεχής αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης για διασφάλιση ίσων ευκαιριών μάθησης σε όλους τους εκπαιδευόμενους, με στόχο τη διά βίου ισορροπημένη και ολόπλευρη ανάπτυξη των πολιτών, μέσω της παροχής εκείνων των δεξιοτήτων, που θα τους καταστήσουν ικανούς να συμβάλουν δημιουργικά στην ανάπτυξη της κοινωνίας και της οικονομίας και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων του μέλλοντος.

Στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου για την υλοποίηση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», τίθεται ως προτεραιότητα η υλοποίηση μεταρρυθμίσεων στρατηγικής σημασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας των δημόσιων δαπανών στην εκπαίδευση, τη βελτίωση της ποιότητας και της συνάφειας της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Η υπ' αριθμό 3 Ειδική ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το έτος 2019 (Country Specific Recommendations - CSR) για το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει πρόνοια για την υλοποίηση της μεταρρύθμισης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, περιλαμβανομένης της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, την αύξηση της εμπλοκής των εργοδοτών, τη συμμετοχή των μαθητευομένων στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την οικονομικά προσιτή προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα.

Όπως σημειώνεται στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο 2020, η Κύπρος έχει σημειώσει περιορισμένη πρόοδο ως προς την εφαρμογή της πιο πάνω σύστασης.

Επιπρόσθετα, στην υπ' αριθμό 2 Ειδική ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το έτος 2020 περιλαμβάνεται πρόνοια για βελτίωση της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας.

Οι μεταρρυθμίσεις των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης καλούνται να αντιμετωπίσουν τις ιδιαίτερα σημαντικές προκλήσεις του τομέα:

- Οι ψηλές δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση δεν αποτυπώνονται στα παρατηρούμενα αποτελέσματα, όπως αναδεικνύεται από τα πρόσφατα αποτελέσματα του Προγράμματος Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών⁴⁵.

⁴⁴ Στρατηγικό Σχέδιο 2020-2022 Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

⁴⁵ (Programme for International Student Assessment - PISA) του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για το 2018

- Η ανεπαρκής στήριξη της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας υπονομεύει τα δυνητικά υψηλά μακροπρόθεσμα οφέλη των ποιοτικών υπηρεσιών παιδικής φροντίδας και λειτουργεί αποτρεπτικά για την απασχόληση ή την αναζήτηση εργασίας.
- Η βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και των δεξιοτήτων, ειδικά των ψηφιακών δεξιοτήτων, καθώς και η αύξηση της συμμετοχής στην εκπαίδευση ενηλίκων και στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, είναι ουσιαστικής σημασίας για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στο μέλλον.
- Η ανεπαρκής αξιοποίηση των δεξιοτήτων των πτυχιούχων με υψηλό επίπεδο προσόντων εξακολουθεί να αποτελεί πηγή ανησυχίας. Το 2018, ενώ το ποσοστό ολοκλήρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν πολύ υψηλό (57,1%), το ένα τρίτο των ατόμων με υψηλά προσόντα απασχολείται σε επαγγέλματα που δεν απαιτούν τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό αυτό παρέμεινε σχετικά σταθερό κατά την τελευταία δεκαετία, γεγονός που υποδηλώνει διαρκή σοβαρή πρόκληση όσον αφορά στην αντιστοίχιση των δεξιοτήτων με τις απαιτήσεις των διαθέσιμων θέσεων εργασίας (ανάγκες πραγματικής οικονομίας).
- Πέραν των ψηφιακών δεξιοτήτων, πρέπει να ενισχυθούν οι δεξιότητες στις θετικές επιστήμες, την τεχνολογία, τη μηχανική και τα μαθηματικά (STEM).
- Επίσης η συμμετοχή στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EEK) εξακολουθεί να παραμένει χαμηλή.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η Κύπρος δέχεται μεγάλο αριθμό μεταναστών και προσφύγων. Ειδικά τα τελευταία δύο χρόνια, η ταραχώδης κατάσταση στη Μέση Ανατολή, τη Συρία και τις αφρικανικές χώρες, οδήγησε σε μια άνευ προηγουμένου εισροή προσφύγων στην Κύπρο. Η συνεπακόλουθη αύξηση του αριθμού των ξενόγλωσσων μαθητών και η ομαλή ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι μια σημαντική πρόκληση, καθώς παρατηρείται έλλειψη ικανοποιητικών μηχανισμών στήριξης των εν λόγω μαθητών. Το σχετικά υψηλό ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου (7,8% με σημαντικό ποσοστό μαθητών που έχουν μεταναστευτική βιογραφία), παρόλο που παρουσιάζει πτωτικές τάσεις δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες.

Με βάση τα πιο πάνω, οι κυριότερες στρατηγικές επιδιώξεις για την πολιτική εκπαίδευσης εστιάζουν στη συνέχιση των προσπαθειών για υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα. Μια ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης δεξιοτήτων, καθώς και η βελτίωση της αξιολόγησης και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, μπορούν να συμβάλουν προς την κατεύθυνση αυτή. Η συνεργασία με τον επιχειρηματικό κόσμο θα συμβάλει στην έγκαιρη πρόβλεψη των αναγκών σε δεξιότητες μειώνοντας έτσι την αναντιστοιχία που παρατηρείται μεταξύ της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας.

Η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία είναι μια βασική ευκαιρία για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την επανεκπαίδευση. Αναμένεται να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας κυρίως σε πράσινους τομείς παραγωγής, κατασκευής και υπηρεσιών, καθώς και στη διαχείριση αποβλήτων και τη βιώσιμη χρηματοδότηση. Επομένως, οι πολιτικές εκπαίδευσης και μάθησης ενηλίκων πρέπει να αναθεωρηθούν και προς αυτή την κατεύθυνση.

Σε κάθε περίπτωση θα δίνεται έμφαση στη στήριξη και ενίσχυση του κάθε εκπαιδευμένου αναγνωρίζοντας τη διαφορετικότητα, με ιδιαίτερη ευαισθησία στις ευπαθείς ομάδες μαθητών.

4.3.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Με την προώθηση των πιο πάνω στρατηγικών επιδιώξεων αναμένεται:

- Αύξηση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων
- Βελτίωση του δείκτη που αφορά στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου
- Μείωση του κινδύνου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού
- Πλήρης αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδακτική διαδικασία. Δεδομένης της κατάστασης που δημιουργήθηκε με την εκδήλωση της επιδημίας του κορωνοϊού COVID-19, της αναστολής της φοίτησης των μαθητών/μαθητριών, η δυνατότητα παροχής των μαθημάτων μέσω τηλεεκπαίδευσης με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων κρίνεται απαραίτητη
- Ανάδειξη της Κύπρου ως διεθνές περιφερειακό εκπαιδευτικό και επιστημονικό κέντρο, μέσω της επένδυσης στη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Άμβλυνση των ελλείψεων και των αναντιστοιχιών που υπάρχουν στην αγορά εργασίας, μέσω επένδυσης στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και στην αναβάθμιση υποδομών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης
- Βελτίωση της παροχής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η οποία αναμένεται να συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης, στη μείωση της ανεργίας, στη μείωση της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων, στην αύξηση της παραγωγικότητας και στην καινοτομία
- Αύξηση του ποσοστού συμμετοχής ενηλίκων στη δια βίου μάθηση και βελτίωση της ανθρώπινης ζωής
- Αύξηση της παραγωγικότητας μέσω της συνεχούς αναβάθμισης των δεξιοτήτων και ιδίως της επανεκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού σε ψηφιακές δεξιότητες.

4.3.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα για τον τομέα της παιδείας θα επιτευχθούν μέσω της προώθησης των ακόλουθων κατηγοριών δράσεων – ενδεικτικών παρεμβάσεων:

- Μέτρα πρόληψης και διαχείρισης της σχολικής διαρροής
- Μέτρα για αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, με τρόπο που να ενισχύονται οι δεσμοί μεταξύ της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των σύγχρονων αναγκών της αγοράς εργασίας
- Μέτρα για αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης
- Μέτρα για ενίσχυση και ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση
- Μέτρα για βελτίωση της πρόσβασης στη Διά Βίου Μάθηση, για αναβάθμιση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού
- Μέτρα για ανάπτυξη και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον τομέα της εκπαίδευσης
- Προγράμματα κατάρτισης–επανακατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού (π.χ. σε θέματα ψηφιακών δεξιοτήτων, κοινωνικών δεξιοτήτων, δεξιοτήτων σε τεχνικά επαγγέλματα, πράσινα και γαλάζια επαγγέλματα, υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, βασικών αρχών επιχειρηματικότητας κλπ)

- Εφαρμογή συστημάτων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε δημόσιους φορείς (Υπουργείο/Τμήματα/Σχολεία), καθώς και συστημάτων ηλεκτρονικής εκπαίδευσης (θα εξεταστεί στο πλαίσιο εφαρμογής του Στόχου Πολιτικής 1).

4.4 Υγεία

4.4.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Το Σύστημα Υγείας της Κύπρου μέχρι πρόσφατα εθεωρείτο ετεροχρονισμένο χωρίς κάποιο Εθνικό Σύστημα Ασφάλισης Υγείας και με τις υπηρεσίες υγείας να παρέχονται από δύο παράλληλα συστήματα, του Δημόσιου και του Ιδιωτικού Τομέα. Οι τρέχουσες δαπάνες υγείας ως ποσοστό του ΑΕΠ έχουν αυξηθεί από 6,3% το 2010 σε 6.7% το 2017. Οι δημόσιες δαπάνες υγείας το 2017 κάλυπταν το 42,6% των συνολικών δαπανών υγείας, καθιστώντας τις ως ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στην ΕΕ (μέσος όρος 78,8%). Αντίθετα, το ποσοστό δαπανών του ιδιωτικού τομέα το 2017 ανήλθε στο 57,4% των συνολικών δαπανών υγείας και είναι πολύ ψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (21,2%). Επίσης, το ποσοστό του πραγματικού κόστους των νοικοκυριών για την υγεία (out-of-pocket expenditure) επί των συνολικών δαπανών υγείας (δημόσιου και ιδιωτικού τομέα) ανέρχεται στο 44,6% το 2017, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος στην ΕΕ ήταν 23,3% (2017).

Ο περί Γενικού Συστήματος Υγείας (Τροποποιητικός) Νόμος του 2017, προβλέπει ότι το ΓεΣΥ θα εφαρμοστεί σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση υλοποίησης του ΓεΣΥ προνοεί την εισαγωγή της εξωνοσοκομειακής φροντίδας υγείας, δηλαδή την παροχή υπηρεσιών φροντίδας υγείας από προσωπικούς και ειδικούς ιατρούς, φαρμακοποιούς και εργαστήρια, η οποία άρχισε την 1η Ιουνίου 2019. Η δεύτερη και τελική φάση εφαρμογής του ΓεΣΥ περιλαμβάνει όλες τις υπόλοιπες υπηρεσίες φροντίδας υγείας και τέθηκε σε εφαρμογή την 1^η Ιουνίου 2020.

Ο «Περί Οργανισμού Κρατικών Υπηρεσιών Υγείας Νόμος του 2017» και οι σχετικοί Κανονισμοί αποτέλεσαν τη νομική βάση για την ίδρυση του Οργανισμού Κρατικών Υπηρεσιών Υγείας (ΟΚΥΠΥ), καθώς και για την αυτονόμηση των δημοσίων νοσηλευτηρίων και των Κέντρων Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας.

Μετά την εμφάνιση της πανδημίας του κορωνοϊού (Covid19) τον Μάρτιο του 2020, η Κυπριακή Δημοκρατία έθεσε σε εφαρμογή το «Εθνικό Πρόγραμμα Στήριξης» δημοσιονομικού χαρακτήρα με στόχο τη διαφύλαξη του συστήματος δημόσιας υγείας και τη διασφάλιση της οικονομικής στήριξης των επιχειρήσεων και των εργαζομένων. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται μέτρα που αφορούν στην εργοδότηση πρόσθετου ιατρικού, νοσηλευτικού και άλλου βοηθητικού προσωπικού, την προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού και αναλωσίμων καθώς και τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών.

4.4.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Ο τομέας της υγείας στην Κύπρο διανύει περίοδο θεμελιώδους μεταρρύθμισης, η οποία επιδιώκει τη διασφάλιση ενός ανθρωποκεντρικού συστήματος υγείας με έμφαση στην πρόληψη και στοχεύει στην ενίσχυση της κοινωνικής προσφοράς μέσα από τη συνεχή αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών με επαγγελματισμό και σεβασμό, ισότιμα προς όλους τους πολίτες.

Στο πλαίσιο εφαρμογής της εν λόγω μεταρρύθμισης προωθείται σειρά δράσεων που αποσκοπούν στη βελτίωση της λειτουργικότητας και αποτελεσματικότητας των νοσηλευτηρίων, την πρόληψη ασθενειών, την αποτελεσματική και ασφαλή παροχή υπηρεσιών υγείας προς όλους τους πολίτες, περιλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας, της νοσοκομειακής και της μακροχρόνιας φροντίδας υγείας,

της προσβασιμότητας των ασθενών και των επαγγελματιών υγείας σε ηλεκτρονικά δεδομένα και πληροφορίες, την εισαγωγή της ηλεκτρονικής υγείας, την εκπαίδευση των ειδικευομένων ιατρών κλπ.

Η υπ' αριθμό 3 Ειδική ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το έτος 2019 προνοεί όπως ληφθούν μέτρα για να διασφαλιστεί ότι το Εθνικό Σύστημα Υγείας θα καταστεί λειτουργικό το 2020, όπως είχε προγραμματιστεί, διατηρώντας παράλληλα τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του. Επιπρόσθετα, στην υπ' αριθμό 1 Ειδική ανά Χώρα Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ προς την Κύπρο για το έτος 2020 περιλαμβάνεται πρόνοια για ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ικανότητας του συστήματος υγείας, ώστε να διασφαλίζεται η παροχή ποιοτικών και προσιτών υπηρεσιών, περιλαμβανομένης της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων στον τομέα της υγείας.

Η παρούσα κρίση της πανδημίας του κορωνοϊού κατέδειξε την ανάγκη βελτίωσης και εκσυγχρονισμού του συστήματος φροντίδας υγείας και ολοκλήρωση της εφαρμογής της μεταρρύθμισης του τομέα. Στο μεσοπρόθεσμο διάστημα θα επιδιωχθεί η αύξηση της αποτελεσματικότητας, της προσβασιμότητας και της γενικότερης ανθεκτικότητας του Γενικού Συστήματος Υγείας.

Πρόσθετα, επιδιώκεται η διασφάλιση επαρκούς στελέχωσης, επαρκών αποθεμάτων σε προμήθειες και κατάλληλων υποδομών, ο εκσυγχρονισμός του συστήματος μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και η βελτίωση της ικανότητας των νοσοκομειακών μονάδων και των συνθηκών εργασίας του προσωπικού στον τομέα της υγείας.

4.4.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που αναμένεται να προκύψουν μέσω της εισαγωγής του Γενικού Συστήματος Υγείας συνοψίζονται παρακάτω:

- Παροχή ποιοτικών υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας και υπηρεσιών φροντίδας στην κοινότητα
- Εκσυγχρονισμός ή/και επέκταση των υποδομών παροχής υπηρεσιών υγείας
- Αύξηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας του τομέα της υγείας, καθιστώντας τον οικονομικά πιο προσιτό και βιώσιμο.

4.4.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για την επίτευξη των πιο πάνω αποτελεσμάτων στον τομέα της υγείας θα προωθηθούν οι ακόλουθες κατηγορίες δράσεων – ενδεικτικές παρεμβάσεις:

- Δράσεις εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού
- Υποστήριξη της πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας υγείας, περιλαμβανομένης μακροχρόνιας φροντίδας
- Ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων και ηλεκτρονικών εφαρμογών

4.5 Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική συνοχή και κοινωνική καινοτομία

4.5.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Οι τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την πανδημία του κορωνοϊού με μεγάλες και συνεχιζόμενες απώλειες. Τα άτομα/επιχειρήσεις τα οποία το εισόδημά τους προέρχεται από πολιτιστικές δραστηριότητες ή τον τουρισμό σε μικρής κλίμακας επιχειρηματική δραστηριότητα, έχουν να αντιμετωπίσουν σοβαρές προκλήσεις επιβίωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζοντας το σοβαρό πρόβλημα και με στόχο τη στήριξη των οικονομιών οι οποίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό και τον πολιτισμό, πρόσθεσε τη δυνατότητα ενίσχυσης του ρόλου του πολιτισμού και του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική καινοτομία. Πρόσθετα, περιθωριοποιημένες/εγκαταλελειμμένες περιοχές που στο παρελθόν αποτελούσαν κέντρα πολιτισμού και πόλο έλξης τουριστικής δραστηριότητας υπόκεινται σε συνεχή υποβάθμιση με αποτέλεσμα την κοινωνική παρακμή και υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος.

4.5.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Ο Πολιτισμός και ο Τουρισμός αποτελούν τομείς ιδιαίτερα ευάλωτους σε εξωγενείς και άλλους παράγοντες. Από την άλλη με κατάλληλο συνδυασμό τους μπορούν να συνδράμουν στην ανάπτυξη περιοχών που αντιμετωπίζουν οικονομικά, διαρθρωτικά, κοινωνικά και άλλα προβλήματα.

Στόχος είναι η ανάπτυξη των σχέσεων του πολιτισμού με τον τουρισμό και η στήριξη, ενίσχυση και προώθηση της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας και κληρονομιάς ούτως ώστε να υπάρχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη στην οικονομία και την κοινωνία στο σύνολο.

4.5.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που αναμένεται να προκύψουν είναι ενδεικτικά τα ακόλουθα:

- Διατήρηση υφιστάμενων και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που σχετίζονται με τον τουρισμό της περιοχής ή πολιτιστικές δραστηριότητες
- Διατήρηση και ενίσχυση της βιωσιμότητας των ΜΜΕ που απασχολούνται στον τομέα του πολιτισμού ή του τουρισμού και ενθάρρυνση της νεανικής επιχειρηματικότητας
- Αύξηση του ενδιαφέροντος επισκεψιμότητας σε συγκεκριμένες μειονεκτούσες περιοχές (ορεινές, απομακρυσμένες, υποβαθμισμένες/εγκαταλελειμμένες κτλ.)
- Ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος
- Ανάδειξη και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς
- Προσέλκυση νέων κατοίκων σε υποβαθμισμένες/εγκαταλελειμμένες περιοχές και ανάπτυξη νέων χρήσεων (π.χ. λειτουργία πανεπιστημιακών σχολών και ερευνητικών κέντρων, εστίαση φοιτητών κ.ά).

4.5.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για την επίτευξη των πιο πάνω αποτελεσμάτων θα προωθηθούν οι ακόλουθες ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων/ παρεμβάσεων:

- Προώθηση και ανάδειξη πολιτιστικών μνημείων τα οποία θα συνδράμουν στην προσέλκυση επισκεπτών
- Δημιουργία νέων και συντήρηση/αναβάθμιση/αξιοποίηση αξιόλογων υφιστάμενων πολιτιστικών υποδομών και κτισμάτων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς που θα συμβάλουν στην προώθηση του πολιτισμού, και στην ανάπτυξη του τουρισμού καθώς και στην κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων περιοχών
- Προώθηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών, καθώς και των χώρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Παροχή κινήτρων για ενθάρρυνση επενδύσεων ιδιωτικού τομέα
- Δημιουργία νέων πολιτιστικών και άλλων πόλων έλξης όπως εκθεσιακοί χώροι, μουσικές σκηνές, πολιτιστικά εργαστήρια κ.ά.

Στόχος Πολιτικής 5: Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες, μέσω της προώθησης της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών

Ο Στόχος Πολιτικής 5 αποσκοπεί στην προώθηση της εδαφικής ανάπτυξης και τη μείωση των εδαφικών ανισοτήτων που υπάρχουν, μέσω της ανάληψης πρόσθετων πρωτοβουλιών από τις τοπικές/περιφερειακές αρχές, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ειδικές ανάγκες/προκλήσεις της κάθε περιοχής ξεχωριστά, περιλαμβανομένων τόσο των αστικών περιοχών όσο και των παράκτιων και αγροτικών περιοχών.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση επενδύσεων στις εν λόγω περιοχές είναι η εκπόνηση Στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης από τις αντίστοιχες Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΑΤΑ), ενώ τα έργα που περιλαμβάνονται στις Στρατηγικές δύναται να συγχρηματοδοτηθούν από την Πολιτική Συνοχής και την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τους διαθέσιμους πόρους, τις εθνικές και χωρικές αναπτυξιακές προτεραιότητες καθώς και την επιλεξιμότητα των δαπανών με βάση τους Κανονισμούς της ΕΕ.

5.1 Αστικές Περιοχές

5.1.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Οι πόλεις της Κύπρου και κυρίως οι πυρήνες των αστικών κέντρων παρουσιάζουν σημάδια υποβάθμισης, τα οποία αντικατοπτρίζονται κυρίως από την καταπόνηση του φυσικού περιβάλλοντος και την υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος (οικιστικές και άλλες κτιριακές υποδομές). Οι περιοχές αυτές παρουσιάζουν επίσης οξυμένα κοινωνικοοικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία επιδεινώθηκαν ακόμα περισσότερο λόγω της μεταναστευτικής κρίσης, αφού οι πλείστες ροές μεταναστών καταλήγουν στα ιστορικά κέντρα των πόλεων, αλλοιώνοντας ακόμα περισσότερο το δημογραφικό χαρακτήρα των κέντρων.

Όπως καταγράφεται και στο Παράρτημα Δ της Έκθεσης 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο, οι πυρήνες των αστικών κέντρων των πόλεων εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προβλήματα παρακμής, μείωσης του πληθυσμού, καθώς και αλλοίωσης τόσο του ιστορικού τους χαρακτήρα όσο και των συνθηκών διαβίωσης σε αυτούς.

Επιπρόσθετα, οι αστικές περιοχές αντιμετωπίζουν προβλήματα πυκνής τροχαίας κίνησης, λόγω της περιορισμένης χρήσης των μέσων μαζικής μεταφοράς από τους πολίτες, καθώς και έλλειψη υποδομών για ασφαλή διακίνηση πεζών και ποδηλατιστών. Ελλείψεις υπάρχουν και στη βιώσιμη διαχείριση των στερεών αποβλήτων στις αστικές περιοχές, που λόγω του μεγάλου τους μεγέθους επιβαρύνουν σημαντικά τη συνολική παραγωγή και διαχείριση των αποβλήτων της χώρας. Σημαντικές ανάγκες υπάρχουν επίσης και στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις έντονων βροχοπτώσεων, που προκαλούν φαινόμενα πλημμύρας στα αστικά κέντρα.

Επίσης, λόγω του σχετικά μικρού πληθυσμιακού και γεωγραφικού μεγέθους κάποιων αστικών Δήμων, το κόστος παροχής βασικών υπηρεσιών προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις είναι δυσανάλογα υψηλό σε σχέση με την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν.

Κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, μέσω των Στρατηγικών Ολοκληρωμένης Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, οι Δήμοι των ιστορικών κέντρων των τεσσάρων πόλεων πραγματοποίησαν διάφορες επενδύσεις/παρεμβάσεις, που αφορούσαν κυρίως στην αναζωογόνηση του αστικού περιβάλλοντος, στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, στη βελτίωση της αστικής κινητικότητας, καθώς και στη δημιουργία ή αποκατάσταση κοινωνικών υποδομών. Οι πλείστες Στρατηγικές δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί.

5.1.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Με βάση τους Κανονισμούς της ΕΕ για τη διαχείριση των ΕΔΕΤ 2021-2027, όλες οι επενδύσεις που προγραμματίζονται στις αστικές περιοχές θα πρέπει να προκύπτουν μέσα από την εκπόνηση Στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΟΧΑ), δηλαδή η υλοποίηση μεμονωμένων έργων σε μεμονωμένες περιοχές δεν είναι δυνατή. Οι εν λόγω Στρατηγικές θα πρέπει να εκπονηθούν από τις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης και περιλαμβάνουν τη συνεργασία Δήμων ή/και Κοινοτήτων με ομοιογενή χαρακτηριστικά, κοινά προβλήματα και ομοειδείς δυνατότητες ανάπτυξης. Δεδομένου ότι η υποχρέωση αυτή υπήρχε και κατά την περίοδο 2014-2020, παρέχεται η δυνατότητα μιας ομαλής μετάβασης και συνέχισης του έργου που έχει επιτελεστεί στην περίοδο 2014-2020, προσαρμόζοντας και αναθεωρώντας τις υφιστάμενες Στρατηγικές με βάση τις ανάγκες και προτεραιότητες της περιόδου 2021-2027, αλλά και δημιουργώντας νέες Στρατηγικές σε περιοχές που υστερούν και δεν είχαν περιληφθεί στον προηγούμενο σχεδιασμό.

Η απαίτηση των Κανονισμών της ΕΕ είναι σε πλήρη ευθυγράμμιση με την πρόθεση της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας για μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσα από την οποία θα προκύψει συνένωση Δήμων και Κοινοτήτων σε μεγαλύτερα συμπλέγματα, με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής και διοικητικής αυτοτέλειας των ΑΤΑ, τη δημιουργία συνεργειών και εξοικονομήσεων, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας και της ταχύτητας εξυπηρέτησης των πολιτών και των επιχειρήσεων στο χαμηλότερο δυνατό κόστος. Η απαιτούμενη από την ΕΕ συνεργασία μεταξύ των Δήμων/Κοινοτήτων για την εκπόνηση μιας ενιαίας, ολοκληρωμένης, μεσοπρόθεσμης αναπτυξιακής Στρατηγικής είναι μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για τους Δήμους/Κοινοότητες να θέσουν τις κατάλληλες βάσεις για τη μετέπειτα συνύπαρξη και συνεργασία τους, ώστε να ανταποκριθούν γρηγορότερα και πιο αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της μεταρρύθμισης της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σύμφωνα με το Παράρτημα Δ της Έκθεσης 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο, οι κύριες αναπτυξιακές επιδιώξεις στις αστικές περιοχές περιλαμβάνουν την προώθηση της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης των αστικών κέντρων, την ενσωμάτωση μικρότερων αστικών κέντρων στο αστικό δίκτυο, περιλαμβανομένης της συνδεσιμότητας μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, καθώς και την αναζωογόνηση των μειονεκτουσών/υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, περιλαμβανομένης της προώθησης παραγωγικών δραστηριοτήτων και κοινωνικής οικονομίας σε υποβαθμισμένες γειτονιές.

Μέσα από τις Στρατηγικές ΟΧΑ για τις αστικές περιοχές επιδιώκεται η καταγραφή των κυριότερων αναγκών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι υπό συνεργασία Δήμοι/Κοινοότητες, καθώς και η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση αυτών μέσα από αλληλένδετες δράσεις, με στόχο την επίτευξη μακροχρόνιας βελτίωσης των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, κοινωνικών και δημογραφικών συνθηκών των αστικών περιοχών, και ιδιαίτερα των υποβαθμισμένων περιοχών στα αστικά κέντρα των πόλεων. Επίσης, επιδιώκεται η διαμόρφωση ενός βιώσιμου περιβάλλοντος,

προάγοντας αφενός το επίπεδο διαβίωσης των πολιτών και αφετέρου την οικονομική ανάπτυξη, μέσω της διαμόρφωσης βέλτιστων συνθηκών για τη διενέργεια επενδύσεων.

Σημαντική κρίνεται επίσης και η συμβολή των αστικών Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στους τομείς στους οποίους η Κύπρος παρουσιάζει υστέρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, όπως είναι η βιώσιμη διαχείριση στερεών αποβλήτων, η βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, η εξοικονόμηση ενέργειας και η ενθάρρυνση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Σύμφωνα με τους Κανονισμούς των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2021-2027, τουλάχιστον 6% των πόρων του ΕΤΠΑ που θα κατανεμηθούν στην Κύπρο θα πρέπει να διατεθεί για ενίσχυση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

5.1.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Λόγω του διατομεακού χαρακτήρα των Στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης που θα εκπονηθούν στις αστικές περιοχές, παρέχεται η δυνατότητα αξιοποίησης πόρων από την Πολιτική Συνοχής, υπό τον περιορισμό της διαθεσιμότητας των πόρων και της προτεραιοποίησης των εθνικών αναπτυξιακών αναγκών. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα των επενδύσεων είναι:

- Αναζωογόνηση του αστικού περιβάλλοντος
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα ιστορικά κέντρα των πόλεων
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών από τις ΑΤΑ
- Βελτίωση της διακίνησης και περιορισμός της χρήσης ιδιωτικών οχημάτων
- Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα
- Αύξηση του ποσοστού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική παραγωγή ενέργειας
- Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής
- Βελτίωση της διαχείρισης στερεών αποβλήτων, μείωση του όγκου αποβλήτων και αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης
- Αποτελεσματική διαχείριση των υδάτινων πόρων

5.1.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για τις αστικές περιοχές, που θα εκπονηθούν Στρατηγικές Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης από τις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αναμένεται να υλοποιηθούν δράσεις στις εξής κατηγορίες:

- Αποκατάσταση κτιρίων/χώρων παραδοσιακών αγορών
- Δημιουργία υποδομών αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών (π.χ. smart cities)
- Ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και διοίκησης
- Υποδομές για ενθάρρυνση της χρήσης μέσων μαζικής μεταφοράς, ποδηλάτων και πεζοπορίας
- Προώθηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών, καθώς και των χώρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων

- Εξοικονόμηση ενέργειας και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε δημόσια κτίρια ή/και άλλες δημόσιες υποδομές
- Προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, της χωριστής συλλογής στην πηγή και της ανακύκλωσης στερεών αποβλήτων
- Πρόληψη και προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και διαχείριση κινδύνων σχετικά με το κλίμα
- Αποκατάσταση κτιριακών υποδομών ή/και ανοιχτών χώρων σε υποβαθμισμένες περιοχές
- Κατασκευή νέων ή αποκατάσταση υφιστάμενων υποδομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών ή/και υπηρεσιών υγείας ή/και παιδείας
- Αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε μικρά παιδιά, ηλικιωμένους και άλλες ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού

5.2 Αγροτικές και Παράκτιες Περιοχές

5.2.1 Υφιστάμενη κατάσταση

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή πληθυσμού το 2011, το 67,4% του πληθυσμού κατοικεί στις αστικές περιοχές, έναντι 32,6% που κατοικεί στην ύπαιθρο. Το φαινόμενο της αστυφιλίας είναι κάτι που χαρακτηρίζει την Κύπρο διαχρονικά, με αποτέλεσμα οι περιοχές της υπαίθρου, και κυρίως οι πιο απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα, να εμφανίζουν πληθυσμιακή αποψίλωση, σημαντική εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα και γερασμένη πληθυσμιακή σύνθεση, με εμφανή τον κίνδυνο εγκατάλειψής τους. Ένας από τους σημαντικότερους λόγους μετακίνησης του πληθυσμού είναι η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης και θέσεων εργασίας.

Επίσης, η παραγωγική δραστηριότητα είναι περιορισμένη στις εν λόγω περιοχές, αφού δεν υπάρχει η απαιτούμενη πληθυσμιακή κρίσιμη μάζα, για να καταστούν βιώσιμες μεγάλες επενδύσεις. Ένας ακόμα παράγοντας που συμβάλει στη μειωμένη επιχειρηματική δραστηριότητα είναι η έλλειψη ανθρώπινου κεφαλαίου, λόγω της μετακίνησης, ιδίως των νέων, στις αστικές περιοχές.

Ακόμα, οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται και από υποβαθμισμένες βασικές υποδομές (π.χ. στους τομείς της υγείας, της παιδείας και των κοινωνικών υπηρεσιών), αφού τόσο ο μικρός αριθμός κατοίκων όσο και ο μικρός αριθμός παιδιών καθιστούν οικονομικά ασύμφορη για το κράτος τη λειτουργία ικανοποιητικού αριθμού σχολείων, βρεφοκομικών σταθμών, κέντρων περίθαλψης ηλικιωμένων και ιατρικών κέντρων, ενώ ακόμα και εκεί που υπάρχουν οι υποδομές αυτές είναι υποστελεχωμένες σε ανθρώπινο δυναμικό ή/και δεν διαθέτουν επαρκή εξοπλισμό. Επιπρόσθετα, η πρόσβαση στα αστικά κέντρα και κατ' επέκταση η πρόσβαση τόσο σε δημόσιες υπηρεσίες όσο και σε χώρους εργασίας είναι δύσκολη και χρονοβόρα, λόγω μη ανεπτυγμένου συγκοινωνιακού δικτύου, ενώ ελλείψεις υπάρχουν και στη δυνατότητα πρόσβασης των νοικοκυριών και επιχειρήσεων σε ευρυζωνικές συνδέσεις υψηλών ταχυτήτων, εντείνοντας ακόμα περισσότερο την οικονομική απομόνωση.

Υστέρηση παρατηρείται και στην αξιοποίηση από τις περιοχές της υπαίθρου του μεγάλου τουριστικού ρεύματος που επισκέπτεται διαχρονικά την Κύπρο. Συγκεκριμένα, με βάση στοιχεία του Υφυπουργείου Τουρισμού, ο συνολικός αριθμός ξένων τουριστών στην Κύπρο το 2018 ήταν 3.938.625 εκ των οποίων μόνο οι 23.836 επέλεξαν να διαμείνουν σε καταλύματα στην ύπαιθρο,

δηλαδή 0,6% του συνόλου. Επίσης, παρά την αυξητική τάση που υπάρχει την περίοδο 2014-2018 στις διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα της υπαίθρου, αυτή ανήλθε σε 177.105 το 2018, από σύνολο 17.164.183 διανυκτερεύσεων, δηλαδή 1% του συνόλου.

Ως αποτέλεσμα των πιο πάνω, παρατηρούνται εδαφικές ανισότητες μεταξύ των αστικών περιοχών και των περιοχών της υπαίθρου, ιδιαίτερα αυτών στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Αυτό εντοπίζεται και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Έκθεση της για την Κύπρο το 2019 (Παράρτημα Δ), όπου γίνεται αναφορά στη μείωση του πληθυσμού στις απομακρυσμένες ορεινές και αγροτικές περιοχές, στις περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης, καθώς και στην έλλειψη σε βασικές υποδομές.

Αντίθετη είναι η εικόνα στις παραθαλάσσιες περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν σημαντική ανάπτυξη λόγω του θαλάσσιου τουρισμού, καθώς και στις πεδινές περιαστικές περιοχές, που λόγω της εγγύτητας και ευκολίας πρόσβασής τους στα αστικά κέντρα χαρακτηρίζονται από αύξηση στον πληθυσμό τους, ικανοποιητική δημογραφική σύνθεση (ηλικιακή ισορροπία) και περιορισμένη εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα. Από την άλλη, οι παραθαλάσσιες και οι περιαστικές πεδινές περιοχές αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα και προκλήσεις με αυτά των αστικών περιοχών, όπως είναι η βιώσιμη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, η αποδοτικότερη χρήση των υδάτινων πόρων, οι βιώσιμες μεταφορές, η αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών τόσο για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών όσο και για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, η βελτίωση των υποδομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και η αντιμετώπιση μεταναστευτικών ροών και η ομαλή ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο.

Όσον αφορά στις περιοχές αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, οι οποίες περιλαμβάνουν κυρίως παράκτιες περιοχές, παρατηρείται μια φθίνουσα τάση της αλιευτικής δραστηριότητας, γήρανση των αλιέων, ενώ η μη ύπαρξη οριοθετημένων και λειτουργικών περιοχών αλιείας και υδατοκαλλιέργειας και ομάδων/οργανώσεων παραγωγών ή άλλων οργανωμένων συνόλων δημιουργεί συγκρούσεις συμφερόντων με άλλες δραστηριότητες/χρήσεις των περιοχών αυτών. Επιπρόσθετα, υπάρχει η ανάγκη διαφοροποίησης των οικονομικών δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές, ώστε να περιοριστεί η εξάρτηση του οικονομικού τους ιστού από την αλιευτική δραστηριότητα.

Κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, εκπονήθηκαν μέσω της «Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (CLLD)» Στρατηγικές στις πλείστες κοινότητες της υπαίθρου, με σκοπό τη συγχρηματοδότηση επενδύσεων από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ), η υλοποίηση των οποίων δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.

5.2.2 Στρατηγικές Επιδιώξεις

Σύμφωνα με το Παράρτημα Δ της Έκθεσης 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κύπρο, οι κύριες αναπτυξιακές επιδιώξεις στις περιοχές της υπαίθρου περιλαμβάνουν την προώθηση της κυκλικής οικονομίας, του βιώσιμου τουρισμού, του πολιτισμού, της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη διαφοροποιημένων οικονομικών δραστηριοτήτων. Στόχος, όπως καταγράφεται και στις «Ανά Χώρα Συστάσεις 2019» της ΕΕ για την Κύπρο, είναι η μείωση των εδαφικών ανισοτήτων που υπάρχουν εντός της Κύπρου.

Με βάση τους Κανονισμούς της ΕΕ για τη διαχείριση των ΕΔΕΤ 2021-2027, όλες οι επενδύσεις που προγραμματίζονται στις αγροτικές και παράκτιες περιοχές θα πρέπει να προκύπτουν μέσα από την εκπόνηση Στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΟΧΑ), δηλαδή η υλοποίηση μεμονωμένων έργων σε μεμονωμένες περιοχές δεν είναι δυνατή. Οι εν λόγω Στρατηγικές θα πρέπει να εκπονηθούν από τις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΑΤΑ) και περιλαμβάνουν τη συνεργασία Δήμων ή/και Κοινοτήτων με ομοιογενή χαρακτηριστικά, κοινά προβλήματα και ομοειδείς δυνατότητες ανάπτυξης. Δεδομένου ότι η υποχρέωση αυτή υπήρχε και κατά την περίοδο 2014-2020, παρέχεται η δυνατότητα μιας ομαλής μετάβασης και συνέχισης του έργου που έχει επιτελεστεί στην περίοδο 2014-2020, προσαρμόζοντας και αναθεωρώντας τις υφιστάμενες Στρατηγικές με βάση τις ανάγκες και προτεραιότητες της περιόδου 2021-2027, αλλά και δημιουργώντας νέες Στρατηγικές σε περιοχές που υστερούν και δεν είχαν περιληφθεί στον προηγούμενο σχεδιασμό.

Η απαίτηση των Κανονισμών της ΕΕ είναι σε πλήρη ευθυγράμμιση με την πρόθεση της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας για μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης, μέσα από την οποία θα προκύψει συνένωση Δήμων και Κοινοτήτων σε μεγαλύτερα συμπλέγματα, με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής και διοικητικής αυτοτέλειας των ΑΤΑ, τη δημιουργία συνεργειών και εξοικονομήσεων, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας και της ταχύτητας εξυπηρέτησης των πολιτών και των επιχειρήσεων της υπαίθρου στο χαμηλότερο δυνατό κόστος. Η απαιτούμενη από την ΕΕ συνεργασία μεταξύ των Δήμων/Κοινοτήτων για την εκπόνηση μιας ενιαίας, ολοκληρωμένης, μεσοπρόθεσμης αναπτυξιακής Στρατηγικής είναι μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για τους Δήμους/Κοινοότητες να θέσουν τις κατάλληλες βάσεις για τη μετέπειτα συνύπαρξη και συνεργασία τους, ώστε να ανταποκριθούν γρηγορότερα και πιο αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της μεταρρύθμισης της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η εκπόνηση των Στρατηγικών ΟΧΑ και η υλοποίηση των δράσεων που θα περιληφθούν σε αυτές στοχεύουν στην αναζωογόνηση των περιοχών της υπαίθρου, στη βελτίωση της πρόσβασης και της συνδεσιμότητάς τους με τα αστικά κέντρα, στη διαφοροποίηση των οικονομικών τους δραστηριοτήτων, καθώς και στην άμβλυνση μέρους των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, ώστε να συγκρατήσουν ή ακόμα και να αυξήσουν τον πληθυσμό που διαμένει στις περιοχές αυτές. Επιπρόσθετα, επιδιώκεται η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού πλούτου της κάθε περιοχής, καθώς και η προώθηση του αγροτουρισμού ή και άλλων μορφών τουρισμού (π.χ. τουρισμός φύσης, πολιτιστικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, γαστρονομικός τουρισμός), ώστε να δοθεί ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής μέσα από την προσέλκυση επισκεπτών τόσο από την ενδοχώρα όσο και από το εξωτερικό. Η ανάπτυξη του τουρισμού της υπαίθρου θα συμβάλει σημαντικά και στην ευρύτερη επιδίωξη του κράτους για επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και για διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου ώστε να καταστεί πιο ανταγωνιστικό. Άλλες επιδιώξεις που δύναται να προωθηθούν μέσα από τις Τοπικές Στρατηγικές είναι και η περαιτέρω ανάπτυξη των τομέων στους οποίους παρατηρείται μια σχετική υστέρηση στην Κύπρο, όπως είναι η βιώσιμη διαχείριση στερεών αποβλήτων, η βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, η εξοικονόμηση ενέργειας και η αυξημένη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Πέραν των πιο πάνω, οι Στρατηγικές που θα αφορούν τις περιοχές αλιείας και υδατοκαλλιέργειας στοχεύουν στην εκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει η ανάπτυξη της βιώσιμης γαλάζιας οικονομίας, αξιοποιώντας και ενισχύοντας τους περιβαλλοντικούς, πολιτιστικούς, κοινωνικούς και

ανθρώπινους πόρους. Επίσης, επιδιώκεται η ανάπτυξη βιώσιμων υδατοκαλλιεργειών, η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας των περιοχών, καθώς και περαιτέρω προώθηση του αλιευτικού και καταδυτικού τουρισμού.

Με βάση τα πιο πάνω, συμπεραίνεται ότι κάποιες στρατηγικές επιδιώξεις έχουν καθολικό χαρακτήρα και εμβέλεια, συνεπώς θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε όλες τις Στρατηγικές που θα εκπονηθούν από τις διάφορες Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης της υπαίθρου, ενώ κάποιες άλλες ανάγκες και προτεραιότητες αφορούν μόνο συγκεκριμένες περιοχές, γι' αυτό και απαιτείται διαφορετική χωρική προσέγγιση.

5.2.3 Αναμενόμενα Αποτελέσματα

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα είναι:

- Ενίσχυση της πρόσβασης και συνδεσιμότητας των περιοχών της υπαίθρου με τα αστικά κέντρα
- Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα
- Αύξηση του ποσοστού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη συνολική παραγωγή ενέργειας
- Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών για παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικά
- Βελτίωση της διακίνησης και περιορισμός της χρήσης ιδιωτικών οχημάτων
- Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής
- Βελτίωση της διαχείρισης στερεών αποβλήτων, μείωση του όγκου αποβλήτων και αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης
- Αποτελεσματική διαχείριση των υδάτινων πόρων
- Αύξηση των θέσεων εργασίας στον τουριστικό τομέα
- Βελτίωση υποδομών που θα οδηγήσουν στην προσέλκυση αυξημένου ρεύματος τουριστών

Σχετικά με τις ειδικές επιδιώξεις των περιοχών αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, των οποίων οι Στρατηγικές δύναται να συγχρηματοδοτηθούν από την Κοινή Αλιευτική Πολιτική αναμένεται να επιτευχθούν τα πιο κάτω αποτελέσματα:

- Διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων των περιοχών και μείωση της εξάρτησής τους από την αλιευτική δραστηριότητα
- Αύξηση των θέσεων απασχόλησης στις εν λόγω περιοχές, τόσο στον τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας όσο και σε άλλους τομείς
- Αξιοποίηση του μεγάλου τουριστικού ρεύματος που εισρέει στην Κύπρο μέσω της ανάπτυξης εξειδικευμένων μορφών τουρισμού
- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των οικοσυστημάτων και ειδών στις θαλάσσιες περιοχές NATURA 2000.

5.2.4 Ενδεικτικές Κατηγορίες Δράσεων

Για τις παράκτιες και αγροτικές περιοχές, που θα εκπονηθούν Στρατηγικές Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης από τις Αρχές Τοπικές Αυτοδιοίκησης, αναμένεται να υλοποιηθούν δράσεις στις εξής κατηγορίες:

- Προώθηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών, καθώς και των χώρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και διοίκησης
- Υποδομές για ενθάρρυνση της χρήσης μέσων μαζικής μεταφοράς, ποδηλάτων και πεζοπορίας
- Εξοικονόμηση ενέργειας και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε δημόσια κτίρια ή/και δημόσιες υποδομές
- Προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, της χωριστής συλλογής στην πηγή και της ανακύκλωσης στερεών αποβλήτων
- Πρόληψη και προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και διαχείριση κινδύνων σχετικά με το κλίμα
- Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας σε περιοχές NATURA 2000
- Αποκατάσταση κτιριακών υποδομών ή/και ανοιχτών χώρων σε υποβαθμισμένες περιοχές
- Κατασκευή νέων ή αποκατάσταση υφιστάμενων υποδομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών ή/και υπηρεσιών υγείας ή/και παιδείας
- Αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε μικρά παιδιά, ηλικιωμένους και άλλες ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.
- Κατασκευή νέων ή αποκατάσταση υφιστάμενων υποδομών που έχουν σχέση με ανάπτυξη του τουριστικού τομέα.

Για τις περιοχές αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, που θα εκπονηθούν Στρατηγικές από τις Τοπικές Ομάδες Δράσης Αλιείας (ΤΟΔΑ), αναμένεται να υλοποιηθούν δράσεις στις εξής κατηγορίες:

- Προώθηση και ανάπτυξη συμπληρωματικών δραστηριοτήτων με την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια
- Κίνητρα στήριξης του επαγγέλματος των αλιέων και ενθάρρυνση νέων για ενασχόληση στο επάγγελμα αυτό
- Ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και της κινητικότητας εργατικού δυναμικού στον τομέα της αλιείας και υδατοκαλλιέργειας.
- Εκπαίδευση και κατάρτιση των ενδιαφερόμενων για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ευκαιριών που προσφέρει η βιώσιμη γαλάζια ανάπτυξη και ο τομέας του αλιευτικού τουρισμού
- Προστασία και διατήρηση των θαλάσσιων περιοχών NATURA 2000.